

MELBOURNE CHRONICLE

Independent Cultural-Social Periodical

IN THIS ISSUE

- PAUL FORGASZ — Towards a Framework for
Teaching the Holocaust. 1
- W. D. RUBINSTEIN — The Rape of the Holocaust 2
- YEHUDA SVORAY — A Good Play and its Darker Sides 8
- ADELA SHAW — Jewish Artists of Australia
Ruth Spivakovski 11
- SARA LIEDER — Who Will Listen To Us? 12
- ALAN COLLINS — The Master Printer 13
- SERGE LIBERMAN — Words 15

PRICE \$1.00

Published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah"

Melbourne, Australia

No. 2 (26)

April/May 1981

**THIS YEAR
AND EVERY YEAR**

Look to

JetsetTours

FOR THE LOWEST PRICES TO

ISRAEL

AND AUSTRALIA'S BEST VALUE
IN OVERSEAS PACKAGE HOLIDAYS

JetsetTours

**18th FLOOR MLC BUILDING
303 COLLINS STREET, MELBOURNE, 3000.
TELEPHONE: 62 0041**

Melbourne Chronicle

Independent Cultural-Social Periodical

APRIL/MAY 1981

No. 2 (26)

MELBOURNE, AUSTRALIA

Address for Correspondence: Melbourne Chronicle, 7 Selwyn Street, Elsternwick, 3185, Australia

EDITOR'S GUEST

Towards a Framework for Teaching the Holocaust

Paul Forgasz

A whole generation of young Jews in this community is growing into adulthood without having known of the Holocaust from first-hand experience. For them it is part of history, but, as is often the case, history has a tendency to dissolve into irrelevance and its most poignant lessons can thus be lost. What is more, in treating the Holocaust as an accepted "fact of history" many young people fail to accept what to their parents and teachers may be self-evident: that the Holocaust is relevant to their lives because they are Jews. In the classroom, this gap in appreciating the real significance of the Holocaust manifests itself in the failure of students to understand why they must learn about the Holocaust; at the same time, one has to also confront the inability of teachers to explain this to them adequately.

It is clear that the key to developing a framework for teaching the Holocaust today, still lies in finding satisfactory answers to the question "Why?" Once we have sufficiently clarified to ourselves why we want to teach the Holocaust and why our students should learn about it, the problems of what and how to teach will also be more easily solved. We must therefore ask: what are our chief purposes or goals? What are the chief values we are attempting to transmit in the teaching of the Holocaust? What effect do we wish the Holocaust to have upon the next generation of young Australian Jews?

As parents and teachers we all have a sacred duty to ensure that succeeding generations of Jews do not forget the victims of the Holocaust. This must of course be a central goal but it certainly cannot stand alone as a reason for teaching the Holocaust — students need to know why it is important for them to learn about and remember the victims of the Holocaust today.

So, if our teaching the Holocaust is to possess any positive educational value, the student must emerge with a new awareness about himself and about human beings. The Holocaust brought to an end a period of history which began with a naive belief in progress and human perfectibility. To use Eli Wiesel's analogy, the Holocaust was a "negative" revelation, the counterpoint of Sinai: At Sinai, he says, the whole people were gathered; at Auschwitz too, the whole people were gathered. At Sinai the greatest glory of the

world was received; at Auschwitz the greatest horror of the world was revealed. At Sinai God gave Israel the Torah; at Auschwitz he took it back. In other words, Sinai disclosed publicly how far man can go in rising to God, and how far God was willing to descend to man. The Holocaust however, revealed the depths to which man could sink and the degree to which God turned away from him. Both Sinai and Auschwitz thus stretched the limits of man's potentialities, each in an opposite direction. It is this which the student must become aware of in our teaching of the Holocaust. Such awareness would hopefully instil in young people a striving to improve the world in which they live.

Another important goal of Holocaust teaching emerges from Emil Fackenheim's concept of the "commanding voice of Auschwitz". The command which he hears from Sinai is that Jews are forbidden to hand Hitler a posthumous victory. Hitler wished to eradicate Jews and Judaism from history, and Fackenheim thus argues that for the Jews to despair of God and of Judaism **because** of Hitler would be to aid in the fulfilment of Hitler's goals. After Auschwitz, Jews are under a sacred obligation to survive. So, in learning about the Holocaust, the student need not get hung up on the question of how it could have possibly happened. Rather, our teaching should propel him into being able to respond to the question of "what now?" Teaching the Holocaust to a student should throw into relief certain fundamental questions regarding Jewish identity and civilisation, thereby arousing in him a conviction of the necessity for constant examination of the significance of Jewishness in one's own life. It must lead him to affirm his allegiance to Israel and Judaism and to feel a sense of personal responsibility for the reconstruction and reinvigoration of Jewish life.

If one of our aims in teaching the Holocaust is to instil a strong sense of Jewish responsibility within students, then at the same time they must also be made aware that their contribution to Jewish life must not only be for themselves but also for those who perished. In other words, a part of one's Jewish life today must be lived for those robbed of the opportunity to live for themselves. This is not to suggest however that our teaching aims should be such as to promote awareness through feelings of guilt or duty. Rather, our goal in conveying these ideas should be to make the student aware of the role that he can play in preserving and developing the creative continuity of Judaism. As Professor Norman Lamm has suggested: "The little handful of Jews has got to be vigorous and creative for an enormous population that might have been but never was. This is the kind of charge, or creative ferment, that Holocaust teaching must lead to."

We have briefly considered the "why" of teaching the Holocaust. It remains for some remarks to be made concerning the question of content and of approach: the "what" and "how" of Holocaust education. What are some of the essential elements which need to be

integrated within a framework for teaching the Holocaust?

To begin with, the Holocaust should not simply be taught as a modern illustration of Jewish persecution in a long chain of anti-Semitic incidents. Something of the uniqueness of the Holocaust needs to be conveyed. For example, students need to be shown that although many more non-Jews than Jews were killed during the Second World War, Jews were the only ones who were killed solely because of **who** they were, not because of what they did or believed. Religious and atheistic, observant and non-observant — all went to their deaths. This made the Holocaust a singular and unprecedented event. Just being a Jew was a warrant for death.

With the passage of time, the scope of responsibility for the Holocaust must also be broadened. The outrage of our students must not only focus on the Nazis and teaching the Holocaust should not simply become a means of condemning Germans. Young people have to be shown that not only was one particular nation guilty of allowing itself to be caught in the paranoia of murder, but the world which witnessed the terror of the Holocaust, stood by and remained silent must also stand accused. Nor is there cause for feelings of self-righteousness on the part of the Jewish world. There were Jewish leaders and communities who also kept their silence in the period of the Holocaust and will never feel completely innocent. In broadening the scope of responsibility in this way our aim should be to instil in our students a sense of responsibility that will galvanise them to action in time, should danger to the Jewish people ever arise again.

In the teaching of the Holocaust, it is important not to make such teaching simply one unrelieved tale of horror after horror. For the Holocaust to be grasped, we often have to reduce some of its awesomeness to credible proportions, lest the lesson be lost entirely. Compilation and study of statistical material provides an excellent example of the sort of danger latent in attempting to teach the Holocaust as one large tale of horror: It has been demonstrated that the murder of millions conveys nothing to the young person; the figure is beyond his grasp. It is far easier to identify oneself with the fate of an individual, for one can understand the feelings of an individual, justify his

surrender or participate in his struggle. The Diary of Anna Frank for example, has proved to be more eloquent than numerous articles and essays on the catastrophe of the Holocaust. That is why the television series "Holocaust", despite all of its Hollywood trappings, can be a most effective medium in teaching the Holocaust: it was concerned with the fate of an individual family. The individual must be the main subject in any attempt to explain and study the problem. From the individual case the student should be encouraged to search for and deduce the wider implications.

At the same time an attempt must also be made to highlight the elements of hope and creativity in the Holocaust, for in the depths of hopelessness and destruction Jews did manage to find hope and discover creativity. The greatest instance of hope is, of course, the historic meeting point of the founding of the State of Israel and the Holocaust. One cannot be taught without the other. However, in making such a connection it would be totally wrong to suggest to students that the State is, in some measure, a compensation for the suffering of the Holocaust, that it was created on the ashes of six million martyrs. Rather, the connection between the two must be taught as an example of Jewish creativity that was able to defy the Holocaust and of a Jewish ability to discover hope and reconstruct because of and despite persecution. There are many other examples of Jewish creativity and dignity which must not be overlooked in the teaching process. The many instances of resistance and cases of incredible courage of Jews in the way they gave up their lives for Kiddush Hashem, must also become part of the Jewish historical consciousness of our students.

The various points that have been considered all stem from one fundamental point: In teaching the Holocaust we want to force our students into an open, honest, ongoing questioning of the meaning of Jewish existence in the past, present and future. It is precisely because of its mystery and unfathomability, that the Holocaust can serve as a most powerful motivating force impelling young Jews to think seriously about the implications of their Jewishness. By focusing on this mystery, we utilize the Holocaust as a positive stimulus to greater Jewish awareness and concern.

THE RAPE OF THE HOLOCAUST

W. D. Rubinstein

During the past five years there have emerged in full-blown form and from opposite ends of the political spectrum twin movements which rape the Holocaust. From the extreme right, a growing group of writers and publicists who term themselves "historical revisionists" deny that the Holocaust occurred. No gas chambers ever existed; the six million Jews of occupied Europe are still alive; the Holocaust itself was a gigantic hoax devised during and after the War by "Marxists" and, of course, "Zionists". From the extreme anti-Zionist left there is ever-increasing employment of the notion that although the Holocaust certainly occurred, "Zionists" and "Zionism" *collaborated* directly in carrying it out. Both of these theses, and particularly the first, have achieved a measure of publicity in Jewish publications,

including *Midstream*, but have never, in my opinion, received the careful analysis they increasingly deserve. Nor do I believe that many Jews, are aware of the sheer wickedness and venom demonstrated by those who propagate these theories, or of the considerable strides in popularity and publicity they have taken on the right and the left. Precisely because the Holocaust is now so widely regarded as "the central event of the modern world", the creation of alternate and competing myths — in both the literal and Sorelian senses — concerning the Holocaust which abuse and molest its victims, are bound to multiply. Precisely because awareness of the Holocaust by Jews and by others has increased so markedly in recent years, the need to destroy its credibility and reverse its implications has grown accor-

dingly, just at the time when Holocaust survivors are dying off and the remaining war criminals trundled into court as apparently pitiable old men. And precisely because the Holocaust is and will always remain so fundamentally painful for Jews, it provides a natural target for those anti-semites who combine sadism and viciousness with their bigotry. Lamentably, both of these alternate Holocaust myths are bound to grow in importance and popularity, though it is probably also true to say that it is unlikely that either will ever truly break through into the center-stage of genuine discussion, much less respectability. Although at the present time both myths plainly emanate from what can well and truly be termed the lunatic fringe, it is in my opinion imperative that Jews become better-informed about their claims and their proponents before either can truly emerge into the mainstream. They surely represent the anti-semitic wave of the future, and we must be aware of that fact.

For the past twenty-five or thirty years, successive attempts have been made to whittle down, by means of exceedingly dubious demographic arguments, the total number of Jewish victims of the Holocaust. The best-known of these works were those of a Frenchman named Paul Rassinier which bore the curious titles of *Le Mensonge d'Ulysse*, *Ulysse Trahi les Siens*, and (more appropriately) his most complete work, which appeared in 1964, entitled *Le Drame des Juifs Européens*. In Britain in 1974 appeared a booklet by one Richard Harwood (the pseudonym of Richard Verrall, an official of the neo-Nazi political party, the National Front), *Did Six Million Really Die?* However, all of these works were but prelude to the centrepiece and master-work of this school, A. R. Butz's *The Hoax of the Twentieth Century*, which appeared in 1976, published by the (nonexistent but grandiosely titled) Historical Review Press of Southam, Warwickshire, England. It has since appeared in an American edition, published by the equally unknown Noontide Press of Los Angeles, and has risen swiftly to classic status on the anti-semitic ultra right.

Every age and place has the anti-semitism which best suits its nature. Just as *The Protocols of the Elders of Zion* was a representative of the peasant societies of old eastern Europe, and Alfred Rosenberg's *The Myth of the Twentieth Century*, with its pseudo-science and mystic idealism, suited the normless students and demobilized soldiers of Weimar Germany, so *The Hoax of the Twentieth Century* is a product of the age of the computer and the academic footnote. This work extends the pioneering efforts of Rassinier and Harwood to its logical conclusion; it is, one is inevitably tempted to say, the final solution to the Holocaust question. The thesis of this book is that the Holocaust did not occur. It was instead a gigantic, unprecedented hoax created by "Zionists" and "Marxists" operating through the Allied wartime and post-war governments. The Nazis had no program of extermination; Auschwitz and the other extermination centres were chemical factories; the corpses one sees in Holocaust photographs are typhoid victims. "The 'gas chambers'," writes Butz, "were wartime propaganda fantasies completely comparable to the garbage that was shovelled out by Lord Bryce and his associates in World War I". Jewish losses during the Second World War possibly totalled one million, but these were invariably deaths caused by disease, malnutrition, or general havoc during the closing stages of the War. The people who suffered most during the War were not Jews. According to the author, the people who suffered most were the losers, the Germans

(and Austrians), who lost 10 million dead due to military casualties, Allied bombings, the Russian terror Russian and French labor conscriptions of POWs . . . and the vengeful occupation policies of 1945-1948.

There are two immediate objections to this remarkable theory. Firstly: why has no top Nazi ever denied there was a Holocaust? And secondly, where are the people — the six million Jews of occupied Europe — who vanished off the face of the earth? According to Butz, the top Nazis all admitted to the "Holocaust legend" as a form of "plea-bargaining" at the Nuremberg and later war crimes trials (even though most were hanged anyway), trials which were conducted amidst torture, the mass forgery of documents and general hysteria. The people, according to Butz, are living as illegal immigrants(!) in the United States, the Soviet Union, Israel, and elsewhere. The Jewish population of the United States is not 5.5-6 million as demographers believe, but probably 9 million, of whom "at least 4,000,000 (live) in the New York City area alone." Most of the "record Jewish movement" to the United States came during the years 1937-49 when, according to Butz — but no one else — the United States had a "very open immigration policy." It is true that the readily-available official figures of migration to the United States seem to suggest very little Jewish settlement in the United States during this period, but many came by way of South America and Asia.

We should not expect that the uprooted Jews were particularly scrupulous in regard to legal credentials . . . It should not have been difficult to arrange for the creation of credentials which declared Jews to have been permanent residents of various South American countries, and possibly also of Canada. A side trip to the country in question while en route to the U.S. might have been necessary, but such a trip would have been scenic anyway. South American countries would probably have been happy to cooperate, since the Jews were not in the process of settling with them, and there was no doubt bribe money as well.

Just who was responsible for creating the Holocaust legend? The most important elements were, of course, the world's leading Zionists and Zionist organisations. There was, however, a considerable Marxist input as well.

The Communist apparatus of the WRB (i.e., War Refugees Board, which Butz has just described as "an instrument of the World Jewish Congress and other Zionist organisations") was also one of the directors involved, for the person to whom (Henry) Morgenthau had delegated all of the Treasury's powers in the areas relevant to the WRB was Harry Dexter White, later exposed as a Soviet spy . . . It is also worth remarking that the general counsel of the WRB, (Josiah) Du Bois, was closely associated with the Communist agent, William L. Ullmann, and was also a witness of White's will.

The world's communist states also contributed to the creation and maintenance of the Holocaust legend by obligingly providing population data indicating a decline of many millions in the Jewish population of eastern Europe. Why the Soviet Union and its satellites — the world's most anti-Zionist and anti-semitic states — should be so mindful of Jewish interests in this area is not explained; nor, for that matter, does Butz offer an explanation of why the four victorious powers at Nuremberg, in their creation of the Holocaust myth,

should have been so helpful to Zionism, especially as the British lawyers and judges (previously thought incorruptable) represented a government which at that moment was brutally suppressing the Zionist dream in Palestine by any possible means. However, one takes what logic one can from *The Hoax of the Twentieth Century* and is grateful for it.

Butz goes on to discuss how those who agree with him should reply to "a Jew who claims to have lost some relative or close acquaintance in the 'holocaust' ", and suggests that there are several ways to react to such a point. An obvious possibility is that the man is lying. However it is more probable that he is telling the truth as he knows it.

Butz then delivers himself of the following sociological perspective on Jewish family life which deserves to be quoted at length

A more important and plausible motivation for failing to re-establish contact held (*sic*) when a separation of husband and wife was involved. A very large number of marriages are held together by purely social and economic constraints; such constraints did not exist for a great number of the Jews uprooted by the German policies and wartime and postwar conditions.

In many cases deported Jewish families were broken up for what was undoubtedly intended by the Germans to be a period of limited duration. This was particularly the case when the husband seemed a good labor conscript; just as German men were conscripted for hazardous military service, Jews were conscripted for unpleasant labor tasks. Under such conditions it is reasonable to expect that many of these lonely wives and husbands would have, during or at the end of the war, established other relations that seemed more valuable than the previous relationships. In such cases, then, there would have been a strong motivation not to re-establish contact with the legal spouse . . . This possibility could account for a surprisingly large number of 'missing' Jews.

Perhaps the most basic question which might be asked of this matter is just why the Zionists fabricated the Holocaust legend. Butz provides two major reasons. The first . . . naturally relates to Palestine. The 'justification' that Zionists invariably give for driving the Arabs out of Palestine always involves the six million legend to a great extent . . . When, in November 1975, an overwhelming majority at the United Nations, in a burst of clarity rare for that organization, endorsed a resolution declaring Zionism to be a form of racism (a truth as inescapable as $2 + 2 = 4$), the U.S. representative . . . was reduced in astonishingly short order to hysterical yapping (*sic*) about the six million.

The other reason is financial. The Holocaust legend was devised in large part so that Jews could obtain large amounts of money from the West German government by fraud, as "compensation" for murders which did not occur.

As of 1975, the Bonn Government had paid Jews about \$2 billion worth of restitution and indemnifications of various sorts . . . Since this work has shown that the 'unspeakable criminal acts', in the sense in which that expression is used in the Luxembourg Treaty, are largely a hoax, and, specifically, a Zionist hoax, it then develops (*sic*) that Israel owes Germany a lot of

money, since the proposed justification for the reparations has been invalidated.

This financial argument is frequently repeated, in even more exaggerated form, by Butz's associates. The basis for the Holocaust legend was, however, laid by Jews long before, specifically by the ancient rabbis who compiled the Talmud. Their claim concerning the mass murders of Jews by Romans . . . seems remarkably similar to the spirit of our century's hoax. In this connection it may be noted that it is not really anomalous that a Talmudic scholar such as Rabbi Weissmandel plays a possibly significant part in the hoax. Also . . . Rabbi Wise . . . may also have some claim to being a Talmudic scholar. One suspects that such scholars might have been exactly the type required to give birth to the hoax.

I do not believe that any Jew can read *The Hoax of the Twentieth Century* or any of the associated literature which has grown up around it without a profound sense of outrage, shock, and anguish which amounts in force almost to a physical assault. When this work received wide Australian publicity in 1979 through a letter to a local newspaper which restated its central thesis, Yehuda Svoray, an Israeli journalist living in Melbourne wrote,

I read the letter twice and I didn't know whether to scream out loud, to bang my head against the wall, or whether to laugh insanely . . . My grandmother, my aunt, my uncle and dozens of my friends and acquaintances were killed in Nazi extermination camps during World War 2. I feel personally affronted, slapped in the face, spat upon . . .

Butz and his associates have this effect wherever they go; one can readily infer this by the increasing and widespread references to this work in recent Jewish writings, often quite gratuitously. Perhaps the most extraordinary aspect of *The Hoax of the Twentieth Century*, and probably the main reason for its current importance, lies in the fact that it is, at least superficially, not a crude or illiterate piece of race hate literature, but an apparently serious scholarly work which argues its thesis in three hundred dense pages with hundreds of footnote references to German and Allied sources. Nor is its author a backwoods Ku Klux Klansman, but an Associate Professor of Electrical Engineering at Northwestern University near Chicago. To give the author his due, it superficially makes its case with a diabolical ingenuity indicative of a powerful if perverted intelligence, and is likely to deceive a great many people who are not professional historians or whose relatives did not suffer under Hitler. It is unlikely, however, to fool any academic historian or anyone familiar with the canons of historical evidence, since, at its base, it is a trick, the intellectual equivalent of a sideshow shell-and-pea game which is undoubtedly very clever, unquestionably designed to separate the yokels from their money (or, in this case, from their sense and decency), and, most of all, certainly an illusion. But behind this facade lies what is perhaps the most appalling and obscene piece of anti-semitic hate propaganda written in English in the twentieth century.

If *The Hoax of the Twentieth Century* were the effort of a lone crank it could perhaps be dismissed as unimportant. Unfortunately, it is the center-piece of a growing school of "Holocaust denial" literature which its publication has spurred both to inspire and to

organise. In Los Angeles in July 1979 there occurred an event as disturbing as it is astonishing, the first public conference to "proving" that the Holocaust did not occur. It was held at Northrup University and was attended by seventy delegates from Britain, Germany, France, Australia, and Mexico, as well as the United States. An organisation entitled The Institute for Historical Review, (which sponsored the Los Angeles conference) its address a post office box in Torrance, California, now publishes a journal devoted to proving that the Holocaust was indeed a Zionist hoax. This conference passed a resolution declaring that "the whole theory (*sic*) of 'the holocaust' has been created and promulgated by political Zionism for the attainment of political and economic ends, specifically the continued and perpetual financial support of the military aggression of Israel by the people of Germany and the U.S.", and "offers a reward of \$50,000 to anyone who can prove that the Nazis operated gas chambers to kill Jews."

It is in my opinion important that Jews pinpoint the forces behind the anti-Holocaust movement. There would seem to be at least three distinct elements among this strange melange who title themselves "historical revisionist". The first — but only one among several — are the out-and-out crude ultra right wing anti-semites and open racists, who, though diminished in number, certainly still exist. One delegate to the Los Angeles convention, a West German named Dr. Austin J. App, "pointed out that no German has ever planned anything as atrocious as the Morgenthau Plan — Roosevelt's official plan to starve 30 million Germans — or numerous other bloodthirsty plans urged by "Talmudists" (*sic*) against Christian Germany." Similarly, the British neo-Nazi political party, the National Front, has been extremely active in propagating the "no Holocaust" theory. The second element comprises a strange group of fringe historians, chiefly in America, who have long termed themselves "historical revisionists". Virtually unnoticed by academic scholars, they have long espoused the view that America's emergence from isolationism during the 1930s was a mistake and that the Second World War was essentially caused by Allied rather than Axis aggression. One of the leaders of this school, Dr. James J. Martin (who attended and spoke at the anti-Holocaust convention) in 1965 published a work entitled *American Liberalism and World Politics, 1931-1941* which described the shift of American intellectuals away from isolationism in that period (a phenomenon one would have thought unsurprising in view of the rise of Axis powers). Reviewing this book in the *New York Times* (April 25, 1965) Professor Arthur M. Schlesinger Jr. noted . . . the further one gets in this curious work the more one comes to feel that its controlling emotion is really the feeling that the United States had no business opposing Hitler and the 'Nazis' . . . This is a notable example of the pseudo-scholarship to which the far right has for some reason recently become addicted . . . If this book is a hoax, as it may well be, it is the culmination of the sick joke. If it is serious, it is perhaps another matter, as its author would say, for clinical psychology.

Franklin D. Roosevelt — who was certainly no saint — is a particular target of this school.

Closely aligned to the neo-isolationist strand in "revisionism" is a thread which runs through the entire movement. This is its anti-establishmentism, the conviction plainly held by many of this movement's

members, that in proving the non-existence of the Holocaust they have acquired secret knowledge about one of the central events of history by which the Establishment — dominated as it is by Jews, academics, Marxists and Washington bureaucrats — conspires to organise and dominate the polity of the entire Western world. The most vocal Australian proponent of the "no Holocaust theme" distributes a newsletter which is headed with Orwell's quote "Who controls the past controls the future. Who controls the present controls the past." Such a mental framework should be familiar enough to Jews, for it was essentially that of earlier anti-semites (like Henry Ford in America) who argued that Jews secretly controlled the entire world, from Bolshevik Moscow to Wall Street; thus Butz and his colleagues view today's Soviet Union as necessarily aiding "Zionism" by continuing to propound the Holocaust hoax (though it doesn't).

The anti-Holocaust movement has been active internationally as well as in America, and it is probably fair to say that it has achieved greater publicity abroad than in the United States much to the anguish of the local Jewish communities. In France, an Associate Professor of Literature at the University of Lyons, Robert Faurisson, published a long article in *Le Monde* in 1979 entitled "The Problem of the Gas Chambers or The Rumour of Auschwitz". Faurisson became convinced in 1960 that the gas chambers were "a historic lie", and for nineteen years he "searched in vain for one sole deportee who could prove to me that he had really seen a gas chamber with his own eyes". *Le Monde* is France's equivalent to the *New York Times*, and it is astonishing that such an article could appear there. Faurisson — rightly or wrongly — was eventually dismissed from his academic post, a somewhat unexpected act in a country where government and left-wing opposition vie with each other in their hostility to

The "Melbourne Chronicle", published by the Jewish National Library and Cultural Centre "Kadimah", aims to deal with cultural, communal, social, political and religious issues of interest and relevance to the Jewish community.

In keeping with this aim, the "Melbourne Chronicle" invites contributions of articles, poetry, short stories, critiques and reviews from all interested members in the community. In particular, it seeks to serve as an outlet for local creative literary talent.

The opinions expressed by contributors to the "Melbourne Chronicle" are their own and do not necessarily represent the views of the editorial committee or of the Kadimah organisation.

Israel. In Australia, the "no Holocaust" view received extremely wide publicity when it was taken up by John Bennett, a well-known Melbourne lawyer. Bennett's case is especially remarkable in that he is not a denizen of the native Ku Klux Klan, but the Secretary of the local Civil Liberties Council. Bennett has described himself as a "fanatical supporter of Israel" until reading Butz. After an apparent quasi-religious conversion to the no-Holocaust viewpoint, Bennett has disseminated this theory as widely as possible, and has appeared on Australian radio and television several times since early 1979. This has led to a deep rift in the Civil Liberties group he leads, as well as to a particularly agonized reaction among the local Jewish community, half of whom are Holocaust survivors or their close relatives.

For Jews, the most pressing questions of all concerning "revisionism" are whether this movement is likely to grow and spread, and how Jews ought to react to it. As to the first question, my opinion is that it is unlikely to prove more than a singularly disturbing nuisance. It is unlikely — to say the least — to be taken seriously by any reputable academic historian, who would be compelled to address the awkward questions (like, 'where are the missing Jews?') which Butz leaves unanswered or answers in a plainly mendacious way. So far as I am aware, no reputable academic journal has ever published an article or reviewed a book by a Holocaust "revisionist". Similarly, but for varying reasons, no mainstream "interest" is served by, or even associated with, revisionism, and it is likely to be shunned by the Establishment right (which is generally philo-semitic), the moderate left, and the extreme left, though for very different reasons. Jews ought to react to revisionism in the only possible way: by stating and restating the truth. I would personally welcome it if some highly-qualified historian examined and rebutted *The Hoax of the Twentieth Century* point by point. But this is perhaps the most difficult thing for any Jew to do, for he would surely regard such an effort as an obscenity, an insult to the victims of the Holocaust which degrades anyone who undertakes it. Yet I fear it must be done.

Finally, it is perhaps worth making explicit at this point precisely what it is in "revisionism" which is so appalling and repugnant to Jews. It is not merely its chronic untruthfulness or even its defamation of the six million dead and their living relatives. The most depraved feature of "revisionism" instead lies in its attempted transformation of the Holocaust from *the greatest crime committed against the Jews to the Jews' greatest crime* the "hoax of the twentieth century", the greatest fraud in history, accomplished by "Zionists" and their dupes purely for political and financial ends. Perhaps no anti-semitic libel in history has ever been so bold in its aim or endeavour.

So much for the ultra right. There is now the far left to be considered, and, more specifically, the manner in which it rapes the Holocaust in a way equivalent to the extreme right. Here the problem is surely deciding among a surfeit of ways, for the various groupings on the far left go about this in more ways than one. The Soviet way — and, hence, what might be termed the "orthodox" far left solution to the Holocaust question — is of course to write it out of the history books. This does not entail, as does the revisionists' activities, any elaborate rewriting of history, but simply the cold death of silence always handed out to the Soviet's unpersons and nonevents. Since —

significantly — the Soviet Union does not deny the atrocities committed by the Nazis, under whom 20 million Russians perished, Jews are merely subsumed under the losses suffered by other nationalities. Thus 3 million dead Poles and 3 million dead Polish Jews becomes 6 million dead Poles, and so on. What might be termed the "radical" solution to the Holocaust question consists of comparing Israel to the Nazis and Palestinians to the Jews of occupied Europe, an analogy now made with great regularity. Finally there is the "liberal" or "universalistic" solution, to compare any situation of suffering to the Holocaust, thereby minimizing the Nazis' specific intent of destroying European Jewry (and only Jewry) as well as cheapening an event unique in history.

All of these are atrocious and perverse in their way, and no Jew can fail to be offended by them. None, however, is I believe truly analogous to the claims of the right-wing revisionists, and it is a real tribute to the ingenuity of the far left that, having already propounded so many solutions to the Holocaust question, they should discover another more wicked still. This is the claim that "Zionists" collaborated with the Nazis throughout their entire rule, including the Holocaust period. This argument is now a stock-in-trade argument of the ultra left throughout the English-speaking world. In Britain, for instance, it is propagated by the British Anti-Zionist Organisation (BAZO), an umbrella group with considerable influence on the radical student left. The use of the "Nazi-Zionist collaboration" line has increased enormously during the past five years, and is typically voiced in the most abusive and virulent language imaginable. Speaking of the Union of Jewish Students, the mainstream Jewish student society in Britain, a typical article from *Against Zionism*, B.A.Z.O.'s journal, noted there is little doubt that these poor brainwashed kids have picked up a lot in the way of learning Zionist techniques of slander from their summer sojourns to the Zionist state. But what can one expect from an outfit which is financed by the World Zionist Organisation to the tune of at least 22,000 pounds (a year) as a propaganda and publicity outfit for the new Zionist Nazis in occupied Palestine.

On Radio 3CR, Melbourne's ultra left-dominated fringe radio station, "Palestine Speaks" stated in June 1977 — Few aspects of Zionism are as treacherous and inexcusable as the role they played during the Second World War . . . Clearly World Zionism was saying: We are interested in Zionism, not in saving Jews. They will come to Palestine or as far as we are concerned they can rot in concentration camps.

Of what do these claims of Nazi-Zionist collaboration consist? The technique of the ultra left is an interesting one. It glides effortlessly from claiming that "In August 1933 the first official agreement between Zionism and Nazism was signed (the Ha'avara agreement)", to 1938, when the Zionists sent Pino Ginsberg to Berlin and Moshe Bar-Gilad to Vienna, to sign further agreements. Cooperation between Zionists and Nazis on the basis of the secret accords signed by Ginsberg and Bar-Gilad operated smoothly until 1941.

Then came the Holocaust — a rather inexplicable event, one might have thought, given the close friendship between Nazism and Zionism. Never mind.

Not only did the international Zionist movement fail to send arms or ammunition to help the ghetto fighters,

but also many European Zionists helped to sabotage Jewish resistance. Revisionist Zionist Jacob Gens betrayed Vilno resistance leader Itzic Witenberg to the Nazis . . . Hashomer Hatzair leader Abraham Gancwajch gave weekly intelligence reports to the Gestapo and headed a 300 man pro-Nazi 'police force' in the Warsaw ghetto, while liberal Zionist Ephraim Barasz tried to prevent resistance in Bialystok by withholding information on Nazi plans from the ghetto inhabitants.

"The last known Zionist-Nazi agreement", and the one which the "collaborationists" make the most of, was the Kastner Affair, which emerged into world-wide, notoriety in Israel in the 1950s.

A second charge frequently made by the collaborationists is, if anything, still more extraordinary. The Zionist demons, it is frequently alleged, deliberately and cold-bloodedly murdered large numbers of other Jews to further their ends. It was the Haganah, according to this view of history, which blew up two hundred would-be immigrants on board the 'Patria' in November 1940 to prevent its departure from Palestine; similarly two hundred victims did not suffice the Zionist propaganda purposes. On 24 February 1942, the ship 'Struma' which was loaded with 769 illegal Jewish immigrants, exploded in the Black Sea . . . By a strange coincidence, the Haganah officer, David Stoliar, was the sole survivor of the explosion.

It might be asked why the Zionist monster was so ready to collaborate with the Nazis and murder other Jews. Two reasons, it would seem, account for this. Firstly, Zionism is simply a form of Nazism. This is, of course, a contention frequently found in the Soviet anti-semitic propaganda machine — it is here that we find such claims as that Nazi leaders "sought to create a pro-facist Jewish state in the Middle East", and is implicit, if not explicit, in the 1975 U.N. resolution terming Zionism a form of racism. Also implied in this argument, and a major key to understanding it, is the suggestion that Zionists regarded non-Zionist Jews as sub-humans who could, quite rightly, perish if they persisted in their views. Secondly, Zionism is not interested in the liberating of Jews but exclusively in bringing Jews to Palestine: Jews who did not wish to go to Palestine were intrinsically of no interest to Zionism. Zionism prescribed immigration to Palestine as the only answer to anti-Semitism, it criticized and rejected any struggle for emancipation, civil rights legislation, etc . . . The fiercer the struggle (against Nazism) became, the further apart did the Zionist organisation stand from the rest of Jewry.

What is one to make of all this? There are three points, I think, which must be kept in mind by Jews when approaching this latest, sickest perversion of the Holocaust and of Jewish aspirations. Firstly, collaboration with Nazism was the one option never open to Jews. Zionist or anti-Zionist, Jews were *a priori* subhuman, and went to their deaths indiscriminately, without regard to their views on the future of Palestine. As Nazism became ever more extreme and uncompromising, so any possibility of "collaboration" — whatever that might have meant in the best of circumstances — diminished accordingly. Secondly, "Zionism" was a movement without a sovereign national base until 1948. Its leaders had little or no freedom of action, and were subject to severe repression and restriction by the British colonial masters in Palestine as well as to anti-semitism wherever they lived

in Europe. It is thus fundamentally misconceived to blame "Zionism" in any way for events over which it had absolutely no control. On the contrary — and plainly — had Israel existed as a sovereign state in the 1930s, the situation would have been altered fundamentally (and for the better), and millions of lives would have been saved. Thirdly, by Zionist "collaboration" with the Nazis, proponents of this view often mean nothing more than that both had a common desire to see Europe's Jews removed elsewhere. Conceptually, this is as misleading as to claim that both physicians and germs have a common interest in spreading disease (else the doctor would be out of a job) or that both arsonists and firemen have a common interest in assuring that a burning building is an empty-one, so that their are no witnesses, the other, so that there are no victims.

Although the "collaborationist" line is the true parallel to the "no Holocaust" thesis propounded by the ultra right, there are certain respects in which the intent of their propagandists is materially different. While the "no Holocaust" thesis is deeply offensive to all Jews, the "collaborationist" argument is designed in part to sever Jews from the Zionist movement. B.A.Z.O. makes great play about having Jewish supporters. Its literature contains a petition endorsing its views which "people of a Jewish background" may sign, and it claims to have 120 Jewish supports in Britain. The self-hating radical Jew is, of course, a thoroughly familiar figure, and this claim may well be accurate. Secondly, and more importantly, these charges of Nazi-Zionist collaboration are plainly designed as a smokescreen to mask the very real history of Nazi-Arab friendship and collaboration, most notoriously in the case of Haj Amin el Husseini, the anti-semitic Grand Mufti of Jerusalem and Yasser Arafat's predecessor as leader of the Palestinians.

However, the parallels between the ultra right and ultra left assaults on the Holocaust greatly outweigh their differences. Both distort history, rewriting it selectively to the detriment of Jews. Although elements of both can be found in anti-semitic writings published during the 1950s and 1960s, both have emerged in full-blown form only recently. In the case of the "collaborationist" line, the key publications appear to be a choice piece of Soviet anti-semitism, "Danger: Zionism", which appeared in an Odessa periodical in 1975, and a semi-scholarly article by an East German journalist Klaus Polkehn, "The Secrets Contacts: Zionism and

The "Melbourne Chronicle" — Subscription Form

Name

Address

Postcode

SUBSCRIPTION RATES: \$6 for 1 year (6 Issues)

Please send remittance to:

"Kadimah", 7 Selwyn St., Victoria, 3185

Nazi Germany 1933-1941", published in Beirut's *Journal of Palestine Studies* in 1976, a magazine which mixes serious scholarship with P.L.O. propaganda. This latter article, described as "particularly vicious" by Dr. Jacob Gerwitz, claims *inter alia* that Eichmann visited Palestine in 1937 as a guest of the Hagana despite his own admission at his trial that he came to make contact with the Grand Mufti, and asserts that the Irgun offered Hitler a pact under which Palestine would become a fascist Jewish state allied to Nazi Germany. As with the "no Holocaust" thesis, the "collaborationist" line is, naturally, extremely offensive to Jews, especially to the Jewish Holocaust survivors who know that "Zionist" and "anti-Zionist" Jews invariably died together just as they often fought together. The publication of a particularly mendacious article with the screaming headline "Zionism and Nazism" in a Melbourne student newspaper in April 1980 produced a storm of anguished replies from Holocaust survivors, several of them both Zionists and courageous resistance fighters in the ghetto, and — as with Butz and his associates — the "collaborationist" claims produces this effect whenever they are made.

Most important of all the parallels, however, is the fact that both focus on the Holocaust, and moreover in a particularly inhuman and repellent way. For the "collaborationist" line transforms the nature of the Holocaust in precisely the same manner as does the "no Holocaust" theory "the greatest crime ever committed against the Jews now emerges as *the Jews*" (or Jewish nationalism's) *greatest Crime*: Not "the hoax of the twentieth century", but the auto-genocide of the twentieth century, in which the perfidious and demonical Zionists helped to murder one-third of their entire people to accomplish their racist ends.

Several major conclusions, I think, can be drawn from the emergence of these twin assaults on the Holocaust. Perhaps the most striking, and most significant, is that they are mutually contradictory — and not merely contradictory, but flagrant and palpable an-

tithesis in every way except their offensiveness and mendacity. Indeed, a particularly macabre black humorist has a sketch to write in which advocates of both the "no Holocaust" and "collaborationist" lines are brought together to explain how, on the one hand, "Zionists", so recently allied to the Nazis (if not actual Nazis) could have reversed themselves to fabricate the Holocaust legend with the Soviet Union and other "Marxists". In this very antithesis lies, I think, a source of considerable strength to us, and, I think, something which should be stressed whenever one or another of these historical "theories" is presented.

Secondly, it is, of course, no coincidence that the target of both right and left in their contradictory claims is "Zionism". Israel — the Zionist achievement — is the very symbol and focus of Jewish success in the contemporary world, and all anti-semites naturally attack Jewish power and achievement in order to weaken the Jewish people as a whole. "Zionism" and "Zionists" are of course also convenient and universally-employed code-words among anti-semites unable, in today's climate, to make direct and unqualified attacks as such upon the Jewish people. Indeed, the invention and use of the term "Zionist" in this context is one of the great achievements of post-war anti-semitism.

Finally, we should not, I think, deceive ourselves about what these vicious, brutal, and loathsome attacks upon the memory of the greatest crime in modern history mean or portend. They mean that the Holocaust itself is no longer, as it were, out of bounds or off-limits to anti-semites, and that anti-semites no longer demur to intrude upon our private grief. They have, as it were, raised the ante of viciousness. In considering the writings of Butz and his left-wing counterparts, we are, once again, looking into the very pit of hell, into a universe where the victim is not merely no longer the victim, entitled at least to some compassion or consideration, but has instead become the criminal. Anti-semitism, in short, like poverty and death, is always with us, a truth we should understand as clearly as did Herzl and the other founders of Zionism.

A GOOD PLAY AND ITS DARKER SIDES

On Ron Elisha's "In Duty Bound"

by Yehuda Svoray

The theatre is not the dramatised version of a political, sociological or ideological treatise. It does not perform the function of a newspaper editorial. It cannot presume to raise problems in their totality or attempt to suggest solutions. It would be wrong, therefore, to burden a play like Ron Elisha's "In Duty Bound" * with duties it cannot fulfil. It would be wrong for the audience to expect the theatre to assume a role it does not claim to have and can never be expected to play.

Theatre is a form of art. Its first and foremost function in modern times is to entertain. This does not

mean that the theatre can or should be devoid of ideas or that it should not carry a message. Even the simplest kind of comedy or melodrama will have an underlying philosophy or message. But Theatre that does concern itself only with the message and does not entertain, theatre that fails to capture the audience's interest is bound to fail miserably.

When people ask "Why did the playwright not write something else than what he has written?", they reveal a lack of the basic understanding for the genuine creative process. A playwright, a novelist, a poet writes what he or she must, what he or she feels

or wants to say. We might like it, we might criticise it but we have no right to suggest that the creator of a work of art should exchange his own ideas, his own thoughts, his own way of expression for ideas, thoughts or modes of expression that are not his but reflect what he thinks others would like to hear or see. An artist who works that way is not an artist; he is not a creator — he becomes a hack. He plays up to the audience, he tries to please. When ideology and politics come into this creative process — we get the repulsive system of a commissar directing the arts.

"In Duty Bound" is a good play — it has many ingredients of an interesting drama, it keeps the interest of the audience, it wishes to express certain ideas in theatrical terms. True, it is not a pleasant play, it is bitter and critical and provocative but so are many modern plays from Brecht, through Pinter to the Australian Williamson.

"In Duty Bound" has caused an enormous wave of controversy in the Jewish community. Everyone talks about it — even those who never saw it. This is definitely a good measure of a play's success: It pleased some, it enraged others but it left nobody cold.

An important contributing factor of the play's success is that the actors of the Melbourne Theatre Company who played in "In Duty Bound" did so with a deep sense of responsibility, with an astonishing insight and humour in spite of their non-Jewish background. Roy Lawler in particular, playing the father Simkhe, excelled in the portrayal of this rather tragic figure.

One could perhaps point to six central ideas that come up in Ron Elisha's play: Parent's attitude towards their children, intermarriage, the image of Melbourne Jewish society, attitudes towards Israel and Zionism, the impact of the Holocaust and the failure of Jewish education.

For many viewers of this play — especially for non-Jews — "In Duty Bound" will come across as a play about the tyranny of parents, their utter lack of understanding of a new generation, reared in a new country, in a new culture. It will appear to many as a play about the clash of prejudices and of religious bigotry. Interestingly many among the non-Jewish audience found the play appealing because they themselves had experienced similar situation in the clash between Catholics and Protestants or others. The same would go for intermarriage between Greeks and Australians, or any other religious or ethnic groups for that matter. Many young Jews will likewise see the play in this light and will applaud the author for his vigorous attack against the tyranny of Jewish parents, wrapped in good intentions and coached in terms of survival but basically egotistic in nature.

The play does not intend to take a stand for or against intermarriage as such, but it attacks the underlying prejudice. Since the author seems unable to come up with deeper and more convincing arguments that the mother being "ashamed to walk in the street" or the father ravelling in the thoughts of the beauty of a Jewish wedding — the play tends to come down quite clearly on the side of intermarriage even if this is not the declared intention of the author.

Jewish Society in Melbourne — and this is a very clearly localised picture which might be valid in other places too — is portrayed on the stage of the Melbourne Theatre Company in the strongest and ugliest terms: It is uncultured, uncouth, nouveau-riche, bound together by insincerely held religious

beliefs and exuding a tremendous prejudice against the non-Jewish world around it.

This is an indictment of the community. The author will rightly claim that he was not undertaking a sociological study of the community but describing characters he knows. He put composite characters on the stage — each embodying some traits, some characteristics of Jewish society. And many of us will be able to agree that such traits, such characters indeed exist in our midst.

But in art as in law the truth must be said. For a piece of art to be considered worthwhile it must speak the truth, all the truth and nothing but the truth. "In Duty Bound" tells some truth — but it does not say all the truth and so it distorts it almost beyond recognition.

The play was written a few years ago. Israel and Zionism are a fact of life in every Jewish home. In Ron Elisha's play they appear as a mere caricature. For Fanya, the mother, Israel is no more than some kind of Jewish Brotherhood of St. Laurence to which you send old rags or other donations.

Jack, the doctor-son, who is the main protagonist of the play, does not like Jewish girls: "Oh, they are materialistic and Zionist and humourless and insensitive and... just plain stupid". Since nowhere in the play is anything said about "Zionism" the insertion of this word in the context of repulsive human characteristics must create the idea that Zionism is — in the mind of Jews — as repulsive as materialism, humourlessness, insensitivity or plain stupidity.

But the most resounding attack on Zionism by Ron Elisha is in what he does not say: Answering his father who asks for respect for the ancestors Jack says: "Respect? Respect for what? Respect for their dying? I can't respect someone for dying. I'm sick to my stomach of hearing about Jews dying for their beliefs. For once in my life I'd like to hear about them living for their beliefs. For once in my life I'd like to see them show some respect for life, not for death..."

This speech could, of course, have been the natural opener for a resounding reply, a self-evident argument for Israel, for Jewish life, for Jewish creativity even for the positive aspects of Jewish existence in the Diaspora.

And what does the father come up with? "Dignity", Simkha says, "Dignity is in the hearts of its victims... And if you want to know, Yankel, it is only inside a gas chamber you will find real dignity...". This is what the relatively positive character of the play has to say about Jews and Jewish survival in a play about Jewish life in the Eighties.

The Holocaust appears as the bleak back-drop of this home in Melbourne. It becomes the *raison d'être* for everything — for going to Shul on Tom Kippur and... for asking the son to refrain from marrying out.

The relatively positive Simkhe does not recoil from exploiting the Holocaust to fight his fights. The thinking theatre-goer might be excused if he hears in these lines the faint call of those who claim that the Jews are exploiting the Holocaust to always get it their way, with all the connotation of such argument.

If Jack has anything to tell us — it is the message of the utter failure of Jewish education. A young Jew who has grown up in a Jewish home in this city, born in Israel to boot — who is as empty as a blown-out egg of anything Jewish. What an indictment of Jewish education, of Jewish life. Is it true? Is it, anyway, even part of the whole truth?

Is "In Duty Bound" an anti-Semitic play? This is a strong, blunt question to which the answer is equally blunt: Yes, it is.

"Anti-Semitism" is defined by the Columbia Encyclopedia as "a form of prejudice against Jews, ranging from antipathy to violent hatred".

I am not claiming that the author is anti-Semitic (although one can be, as we know, Jewish and anti-Semitic at the same time) and I am totally convinced that any thought of anti-Semitism was furthest from the thoughts of the actors or the Theatre Company who saw in this play an interesting drama on some problems of Australians of Jewish faith.

This play is anti-Semitic in certain of its attributes, — it is so not because of the intention of the author but because of what it says and portrays.

If this play was written by a non-Jewish German or Frenchman or Russian nobody in his right mind would define it in any other way.

The fact that it was written by a young, well-meaning, angry Jew does not make it other than what it is.

Lately the "Melbourne Theatre Company" presented a play entitled "Once a Catholic" which dealt with Catholic education. It was clearly anti-Catholic. The company was entitled to play that anti-Catholic play just as it is quite fair to play this anti-Semitic play. Jews have the right to criticise the play and to be upset about it.

When a playwright wishes to convey a message he does so through the characters of his play, that is he puts it into their mouths. The "Jewish message" as expounded by the three main protagonists — Simkhe, Fanya and Jack — is negative, garbled, death-ridden, bigoted.

All Jews on the stage are an almost equally miserable lot. Even the father has nothing to portray but weak commonplace and compliance with the occasional use of the all-powerful box of Holocaust photos. The son, the prototype of the rebel is no more than the negative of his parents. He has no message either.

The one exception of the positive character is the non-Jewish girl, Christine who is clever, unselfish, self-sacrificing all through. She is the only one with whom the author seems to wish to identify.

There is not one outright positive Jewish character on the stage and since in this context the stage and the stage only is the world — there is nothing good to be said about Jews here. Of course Elisha was not out to create "violent hatred" against the Jews of the stage, but he was out to create — willingly and cold-bloodedly — antipathy towards them. And creating antipathy towards Jews is, by definition, an act of anti-Semitism.

A possibly even worse aspect is the strong bigotry of the Jews in the play towards the non-Jews. Without repeating the endless expressions against the "Shikse" by Fanya — the point is most strongly made that Jews harbour a tremendous prejudice against non-Jews. It is a valid point, an important point. But against the background of the general repulsive picture of the Jewish family this utter and almost physical hatred of the non-Jew must again be seen — if looked at in an analytical fashion — as anti-Semitic.

If this play was to be shown in Germany or France, in Poland or in Russia it might have terrible connotations.

In Australia, with a very low threshold of anti-Semitic feelings, we are lucky that these anti-Semitic features of the play were probably not seen in that fashion by most of the theatre goers.

I would think that some people in the audience would even admire the courage of Jews to present themselves with all their blemishes in an effort to fight against the darker side of their being.

Others, as mentioned, would regard the play as a allegory upon intolerance in general, a farce about prejudice with a Jewish theme.

The anti-Semites will probably be confirmed in their anti-Semitism. Some people will slight anti-Semitic tendency will go away muttering "Bloody Jews, they are getting what is coming to them". And it is those few who might be tilted — even if they are only a few — I would be worried about. Even if the audience does not leave the theatre with an urge to beat up Jews, they will definitely not — in the vast majority of cases — become greater lovers of Jews.

To dictate to an author what to right is cultural dictatorship. But a writer, a playwright, a poet does not live in isolation. The playwright creates a living thing, a Golem, if you will. Once born — once created — it is not his anymore. It has life of its own.

And it is to the play — not the playwright — that we should address ourselves at all times.

But the playwright has the responsibility. He has the right and duty to write whatever he feels he must write. But once he says what he says and creates what he creates — he should know what he does.

And if people criticise the play or reject it on the grounds of what it does not say as much as on the grounds of what it says — this too is their right and duty.

Beyond the criticism one thing should be stated, however: Ron Elisha's "In Duty Bound" jolted us all. It tells us about the prejudices in our own society, about the shallowness of our terms of reference, of the insufficient understanding of our Jewishness, of the inability of many of us to come to grips with our lives in a new country, facing a new Jewish generation. And to an author who has made us think we can say only two heartfelt words: "Thank you".

A WOMAN SO RARE

by Allan Blankfield

Oh to behold a woman so rare
Both a tigress and a lamb,
A queen of distinction
Her head up high;
With magnificent stature
And elegance so fine —
Yet a past so scarred.

Oh her voice is so sweet
And her breast so warm,
With heart of gold
So beautiful and gracious is she;
Encompassed in love and intrigue
Such a treasure indeed,
And a monument to mankind —

"JERUSALEM"!

JEWISH ARTISTS OF AUSTRALIA

RUTH SPIVAKOVSKI

by Adela Shaw

Ruth Spivakovski is a superbly confident and fine artist. She is also a person of unusual quality with words and in fine behaviour. In her art she reaches a satisfactory result when searching for the existence of the third dimension, especially in the strong contrast of light and shadows when she uses a black pencil like a brush. This is a unique medium of her own individualism and clear thinking.

She is very much interested in the world around her whether the subject is a young beautiful face, or the middle aged couple in bathers on the beach (as has been showing in her latest exhibition at the Manyung). In both, she is most precise in expressing very well executed forms.

Perhaps a much more difficult technique than using oils, is the one she applies with her complicated toning, when black fuses into grey then becomes a clear white then again a hue of misty fog.

The very latest work of this talented artist is very much inspired by Braque's cubistic form as in the portraits of "Bettina" and "Liliana".

Ruth Spivakovski was born in Germany of Austrian parents who arrived in Australia in 1939. She married the late Issy Spivakovski in Melbourne. He was born in Russia one of an extraordinarily gifted musical family and was a fine musician and teacher, and also on the music staff at Scotch College for 29



years. As Ruth is herself a musician, and is surrounded by a rich collection of books, records and music, it is no wonder that her paintings and sculptures have that melodic charm and language of rhythm. Her background and list of merits include the following: she studied in the Kunstakademie in 1937 — Vienna; she worked as a fashion designer in Australia; she is a member of the Victorian Artists Society, Malvern Artists Society, and Vice-President of the Bezalel Fellowship of Arts. Every year she joins a group of fifteen artists in the South of France (artists who are from all over the world) just to work in the province of the country of Cezanne, Dufy, Gauguin, Picasso etc. She has had one woman shows in France: Vaison La Romaine, Seguret, Avignon), Germany: (Hamburg, Augsburg), Australia: (Melbourne). She has exhibited at the Caulfield Art Centre (where she won first prize for drawing), at the Malvern Artists Society, Victorian Artists Society, and the Manyung gallery; she is also represented at the Caulfield City Council Collection and in private collections in Australia, UK and Europe.

Ruth Spivakovski is mentioned in the book "Artists and Galleries of Australia and New Zealand" by Max Germaine.

WHO WILL LISTEN TO US?

Sara Lieder

I met Marsha again the other day in Toorak Village. My friend Fania and I were out shopping and walking past a boutique, when she came out of there. She knew Fania too so she stopped and we chatted for a while.

It was a beautiful autumn day. A day when the red, gold, and yellow of the leaves, the green of the grass, the deep blue of the cloudless sky, seemed almost too garishly bright to be real. When the air was still and somehow fragrant, the warmth of the sun only mild. A day when one felt like hugging oneself, congratulating oneself for being alive.

"I had no idea you knew her," Fania said, after Marsha walked away.

"I don't really know her," I replied, "I mean I only know her from the Film Festival. She's one of my Film Festival acquaintances. I usually meet her there every year and we go out sometimes for meals together, in between sessions, but I never see her socially or anything like that. She's a singer," I added.

"A singer?" Fania was surprised, "You sure you're not mixing her up with someone else? I never heard her sing and I have known her for ages. She's my 'ship-sister'. We came on the same ship to Australia."

"I'm not mixing her up," I insisted. "She told me she was a singer and that she was lucky."

"Well," Fania shrugged, "I'm not sure about that. They're alright financially, I suppose, and her son's a doctor, but they had an awful lot of troubles with the two daughters."

"I don't mean lucky now," I said, "I mean lucky in the war."

"In the war? In what way?"

I didn't really want to talk about it. It was such a pleasant day, but I'd started on it and Fania was interested, so I told her, and while telling felt myself slipping away from the bright afternoon back to a June evening some ten months ago, from the sun-bathed Toorak Street to an Acland Street cafeteria filled with the Festival crowd . . .

Marsha sat opposite me in the cafeteria, fidgeting with the buttons on her Persian lamb coat, smoking cigarettes, criticizing the film we had just seen, complaining about the slow service in the cafe.

"Do you watch television much?" she asked.

"Sometimes," I replied.

"Have you seen Holocaust?" She lit a cigarette.

"Yes," I nodded.

"So," she smiled, "I, amongst others, becoming 'news' again after all those years."

"Why? Were you in the camps?" I asked.

"Oh, yes. I lost all my family there at the first selection. My father wasn't with us anymore by then, but my mother and my two sisters. I was the only one left," she stared into space. "Of course, it was a matter of chance. Sonia, my sister, looked much better than I, but it was me they'd sent to the other side. Everything in camp boiled down to chance, like that dress I got."

"What do you mean?"

"Well, after the people on the right side were led to the ovens, they took those of us who were left to have showers, to shave our heads, and so on. Then a piece of clothing was issued to each. Only one piece, mind you, no underwear, and that piece could have been anything: a jacket, a sweater, a dress of any length, even a child's dress. No regard for sizes. I got a silk evening dress, miles too big for me and too long, so later on, I had a piece cut off and two bras made of it and panties."

"Did you do it yourself?" I asked.

"Me? No, I couldn't sew but there were plenty in camp who could. I went without half of my bread-ration for a while to pay for it and it was murder, but it was very important how one looked in camp — for the selections, I mean — a matter of life and death, actually. If one looked half-decent the chances were better, of course. I had a pocket made for the dress; pockets were important in camp. Yes, I was lucky, take my singing."

"Your singing?"

"It saved my life. Each time I sang for them they gave me a piece of bread and the capo never laid a hand on me, and she was vicious, let me tell you."

"What do you mean?"

"Well, that first day in camp I was on the bunk, squeezed amongst strange women, shivering in my thin dress, my head shaven, half-dead . . . The train trip to the camp . . . four died in our carriage on the way . . . then the selection . . . you can imagine . . ."

I can't, I thought.

"So, suddenly, a girl from the upper bunk addressed me. She recognised me from the ghetto. I used to be a singer, oh, nothing great, but I sang whenever there was a concert in the ghetto; we organised concerts there at first.

"Anyway, this girl said she would tell the capo I could sing and the capo might ask me to sing at the party. There was a party that night."

"A party? In the camp?"

"Not for us," she laughed, "for them: the capos, the blockaltestes. They lived well, you know, had their own room, as well. Why, they divided the bread-rations amongst us so if they only stole a piece of each ration . . . one could get anything for bread . . . of course, each piece stolen meant someone's death but who'd care . . ."

. yes, well . . . And the clothes the capos wore! There were millions of suitcases piled up in camp and some inmates worked with clothes, sorting them. Everyone dragged suitcases to the camp and you'd be surprised what people'd pack into their cases. I remember one blockalteste had a dressing gown I've never seen anything like that, pure silk and lace, must have been French."

"So, anyway, this girl told the capo about my singing and the capo herself came to see me. She gave me a kerchief to cover my shaven head (they let me keep the kerchief, which was another piece of luck) and she said to come to their room at eight. I was half-shocked and thought how am I going to sing. I thought I wouldn't be able to open my mouth. But you know what? I was able to open my mouth; I was able to sing. I did as I was told and went to their room. They had a nice room; the table covered with cloth, spread with food, with things I hadn't seen for ages: white bread, and butter, and even sausage. There were quite a few of the capos there, all beautifully dressed. They said they wanted me to sing romantic songs, pop songs, about love and that . . . so I sang . . . I sang for them . . ."

"Strange," Fania said, after I finished, "I never knew she could sing

"An interesting story, but there were so many unusual stories in the camps. Come to think of it I believe, I never told you what happened to me in my first months in Auschwitz."

Oh, yes, I remembered with dismay, Fania had been an inmate of the concentration camp herself. Frankly, I didn't want to hear what happened to her in Auschwitz. Not right then. Not on that glorious autumn day and when all was right with my world. I was out shopping for clothes; we were going on an overseas trip in a few weeks . . .

"Or would you rather," Fania asked perceptively, probably noting my expression, "we changed the sub-

ject? But tell me something," she stared at me thoughtfully, "if even you, who only escaped this particular trip through hell by sheer chance, don't want to hear about it, who do you think," she asked, her voice beginning to tremble, "will listen to us?"

GIRL IN YELLOW GALOSHES

A girl in yellow galoshes
went walking on a rainy day
Simplicity ignores the women washers
who work with no delay,
but wonders what she will be
when she's older
a washer they all agree
just like her mother told her.
Simplicity laughs inside
she'll never join the women washers
for they're bound and tied
and there's much freedom in her galoshes.

—Annette Buchbinder

What is distance
but letters learning
of the others' existence
concerning thoughts
that are equally shared
and experienced
voices aired.

If the distance grew small
the unity would not fragment
nothing would change at all
for the sake of sentiment,
and the beauty of life
— a toothless smile
will always reappear
if lost, in a while.

—Annette Buchbinder

THE MASTER PRINTER

Alan Collins

He had heard it on the wireless a few weeks back and ever since then its simple melody but frightening words beat on his mind like a ceaseless metronome.

"Who's that lurking 'round the corner . . . could that someone be Mack the Knife?"

De-da-de-da-de-da and so on. The rest of it did not interest him; it was the lurking round the corner that stayed with him like a broken record. Only it rose in volume inside his head as he approached the corner of Druitt and Sussex Streets at 7.25 every morning. In bib 'n brace overalls that hung like a slack sail on his thin frame he struggled down the street against the biting wind that blew up from the Pyrmont wharves, then turned the corner into Sussex Street. Only a few more steps to go to the printery where he was a second year

apprentice, run up the old wooden stairs to the sound of the rickety flatbed machine and . . .

'Gi's a zack or I'll throttle ya'.

The filthy bundle of rags with the wild red hair planted itself in the boy's path. One armless sleeve of its jacket was stuffed into a pocket but the other fastened on the boy's arm like an eagle's claw.

'Ya little bastard I know yer've got a zack, 'and it over or I'll do ya proper s' 'elp me.'

The boy wedged his packet of sandwiches under his arm and looked around helplessly but it was useless. The only other souls in sight were more bundles of rags that left the hostel and gathered in tight little knots to

light their bumpers. Every morning of this week and for many past weeks this reeking wreckage had bailed him up for his sixpence. He dug into the bottom of his overalls and handed over the small coin that represented his bottle of milk and cake. The derelict let go of his arm, grabbed the sixpence and ran back to join the other outcasts. Having paid the price of his ransom, the boy fled across the road into the dark doorway of the printery. He had tried alternative ways of getting to his job but no matter which way he went, the metho sodden creature straddled his final approach. And that was the way the apprentice's day started — robbed in the street and ridiculed in the composing room.

The big wooden framed clock on the comp room wall showed exactly 7.45 as the boy tied on his dark blue apron and stood at the stone outwardly ready for the next assault on his miserable existence, but hunger, tingling nerves and fear of the day ahead gave him an ineffable tiredness that would worsen as the long day progressed. Across the stone from him the foreman waited wordlessly. The morning ritual commenced.

'Good morning master,' he said.

'And how was your bacon, Hyman? Done nice and crisp was it with not too much fat, eh?' Hyman, Hyman, Hyman. He had begged his father to put down Harry on the apprenticeship indentures, but no, it had to be Hyman. Hyman Rose, son of Sholem Rose. Sholem Rose whom everybody knew as Sid.

Hyman waited until the lump in his throat eased then replied as he had so many times before that he didn't eat bacon — master. The foreman, his knife whetted in the boy's bile, turned to the work to be done. The three foot square of steel chaise on the stone was packed tightly with columns of classified directory advertisements. Hyman's first task this morning was to handset the final corrections then wheel it down the composing room to the clattering flatbed press. The master watched him pick out the type from the dusty cases, lock it into the setting stick then transfer it to the type forme. Soon it was done, the quoins drawn up tightly and between them they manhandled it into a trolley.

'Now, Hymie Bacon, you can wheel that down to the machine by yourself can't you, eh?' Hyman nodded dumbly, took a firm grip of his awkward load and set off for the fifty yard trip. He steered it among the type cases and then up the slight rise caused by the century-old floor's settling timbers.

'Hymie, you forgot the proof', the master called after him.

The boy turned around; in an instant he lost his balance on the heavy steel forme. It crashed to the floor. Slugs of type, tiny handset letters, the wooden packing around the thousands of lines of type all ended up in a pyed mess with Hyman sprawled breathless on the top. The crash was heard from one end of the printery to the other. Machinery stopped, the hands gathered around the luckless Hyman. The machine room apprentice helped him to his feet with a mock sympathetic comedy, 'Oy vay Hymie, you've done it ziss time!' Hesitant laughter rippled through the group to be cut short by the foreman's icy 'Back to work all of you.' He planted himself in front of the terrified Hyman and in a voice of contempt said:

'You don't work on Saturdays do you Hyman?

Against your religion or something, isn't it? Hymie, my boy, from now until the job is finished you will come in every Saturday and re-compose that forme until, dear boy, it's just the way it was originally.'

He turned his back on Hyman's weak protestations and went back to the composing room.

Hyman shovelled the hideous mess onto a galley then followed the master back to the stone. The master surveyed him over the top of his glasses for a few cold minutes then pointed to the gilt edged card that lay in front of him.

'You know what that is, Hyman?' he asked.

The boy knew well enough. It was a Masonic invitation, one of hundreds of Masonic printing orders that flowed through the place. The master was in fact a Masonic Master. Hyman had set many of the grand looking cards for installations all over Sydney.

'Yes master.'

'You write Jewish, don't you, Hyman?' he asked.

'Yes, only it's called Hebrew but — but I don't do it very well,' the boy answered.

'I am going to give a lecture on the inscriptions on Solomon's Temple, Hyman, and this invitation would look grand if it could have that inscription in Jewish or Hebrew if you will.' He patted down his few remaining hairs and visibly swelled. 'I want you to set the Hebrew words for me. You can go down to that Jew printer in Redfern and get the type set and bring it back.' The master took a piece of paper and wrote on it in block letters:

THE MIGHT OF THE SQUARE,
AND THE BEAUTY OF THE CIRCLE,
FOR THE GLORY OF GOD

'Now don't dawdle, Hyman, and for Christ's sake, be careful not to drop the type.'

What a relief it was to be outside again even if the morning was bitter. Hyman half ran to the George Street tram, but once settled into his seat, he began to think. 'I know something the master doesn't,' he mused. 'I can read and write Hebrew — well not too well — but (and the sheer enormity of it restored the colour to his cheeks) enough to set anything I like!' The tram rattled and jerked its way up the Haymarket and after each stop Hyman's first realisation of power grew stronger and more audacious. 'I could set it all backwards, even upside down, and he wouldn't have the foggiest idea.' But what if he asked somebody? Perhaps showed the proof to Mr. Jacobson when he comes in for his invoice books. No, he won't do that; he makes faces at him behind his back. Hyman hugged the piece of paper to his chest as though it was an elixir for a new lease of life.

The tram stopped near the brewery and he got off and ran full pelt to the narrow street where Rosenblum's decrepit print shop was squeezed in between tall buildings that looked like the jaws of a vice ready to close in on it. At the end of the passageway, barely passable for the stacks of yellowing paper, he found Mr. Rosenblum bent over a galley of type. An eye shade reduced the glare of the single light bulb but the man's head cast a shadow over the type so that

wherever he worked on the galley the light shone elsewhere. Mr. Rosenblum stretched out would have been a tall man, but if you bend over a printer's stone all week and over your prayer books on the Sabbath . . . well . . . tall is tall only when you stand straight. Hyman knew this; he also knew that Mr. Rosenblum was really not old and was quite strong. After all, on Sabbath who lifted the Torah high above his head and held it steady for quite a long time?

'Mr. Rosenblum, good morning.'

The printer looked up from under the eye shade.

'Ach, it's you Hymele, in the middle of the day? What are you doing here?'

Now was the difficult part. Hyman had wrestled with how to explain that he wanted something set that wasn't quite . . . well, firstly, it wasn't what he was sent for, and on top of that it was going to be his very own pay-back. He would tell Mr. Rosenblum the whole story, how he had spilled the entire forme of directory type, how the master would make him work Saturdays that would stretch maybe forever. Would he sympathise? Would he, more to the point, allow Hyman to set the words he had decided on?

Hyman drew a deep breath and told Mr. Rosenblum of the events of that morning. He added little bits here and there, not lies, just extras taken from other occasions and woven into the day's experience. While he spoke, he watched his friend's face for a favourable reaction. So far all he got was Mr. Rosenblum sucking in his cheeks and expelling his breath slowly through pursed lips.

'So, listen Mr. Rosenblum, I want to set . . .'

'Hymele, Hymele, in this ear I don't hear so good, and right about now I take a glass of tea. Then I make a delivery so when you leave please close the door behind you.' He stood straight and looked down at Hyman, his face impassive. Then he was gone.

The boy looked around the gloomy room, took up a setting stick and went to the type cases. He stood before the open drawer for a long time, picking up pieces of type then discarding them. He pictured in his mind the mountain of mixed up type of the ruined directory pages, the derelict that terrified him every morning. Then, slowly and deliberately his fingers selected the type and letter by letter he built up the means of his revenge.

WORDS

Serge Liberman

When he had begun to lose Rita, Shraga Sztayer was now no longer sure.

Driving along Burke Road from Caulfield towards Balwyn, where his daughter lived, he peered through the swollen rain, drew in his shoulders to gather warmth and thought of her. He considered turning back — his purpose in going might be madness anyway — but he knew that his mind, unless satisfied, would yield him no peace. Despite his gloves, his fingers were numb and crops of goosepimples bristled over his skin. Outside his window, a tram clattered by and the wet road hissed metallically under the wheels. The idea of approaching his daughter for money appalled him and he felt the shame of it to his teeth but prayed that, despite their distance, she would not be too severe.

In the hold of a subterranean agitation, he thought of Rita.

A child of his middle years, she had always been far closer to her mother — when she let herself come close, at all — whose slender, balanced, gentler features she had acquired. But where Esther, his wife, had been constrained and withdrawing, Rita bore herself with an assurance that, although commendable, became progressively more unsettling. She did not fuss, was forever uninhibited and spoke her mind with a brashness that bordered on the arrogant. Up to her adolescent years, she had been manageable enough, if not wholly compliant, but with the first signs of quickening maturity, she became impetuous, haughty, severe. It became evident that she had few friends and when he had confronted her well-meaningly, at thirteen, with that observation, she had retorted with dour abruptness, "They're all dumb, dull, dreary".

"But every person needs some companion", her mother had counselled, seeking to penetrate the girl's

fortifications in her own quiet retiring manner. She suffered from "nerves" at the time and Dr. Tauber, himself drawn and sallow from overwork, had advised her to avoid all stress.

"I can get by", the girl had answered, straightening imperiously so that her forming breasts bulged firm.

Rita "got by", winning admiration, if not affection, for her superlative scholastic performance, her debating skills, her clearly superior intellect. But she remained, at bottom, a person alone.

If she had, however, suffered from her aloneness, she had not been one to show. But he did perceive in her the transmutation of her isolation into the pursuit of pleasures private and deeply personal. She read widely and deeply, nurtured an early interest for theatre and symphony concerts, played the piano with some proficiency and, following his own example, had, at fifteen, taken to writing verse of considerable maturity and poise. To his own "Ashes of Time" which had just been published and which he had given Rita as a gift, she remained distinctly cold, even critical.

"Always the same, the war, the camps, the gas-chambers, always the black side of life."

Across the yawning chasm, he had tried to explain.

"A poet writes about what is deepest within his soul. That, Rita mine, after what your mother and I have been through, is deepest in mine."

Her nostrils had flared as she blew down her nose.

Where the chasm was bridgeable, it was Esther who, urging tolerance in the daughter and forbearance in the father, had straddled the gulf of

years, of interests and of temperament that stretched between them.

To Rita, whom she approached with a gingerly tread and with a deferential reverence for intellect, she said, "Rita, my precious, your father, yes, your father and I have experienced worse than hell. It hurts us more than you can know, precious, to see you turn your back on that."

While to Shraga, eighteen years older than herself, a war-widower when they had met and married in Paris, a man governed more by intuition and emotion than by reason, she had counselled, "She is only a young girl, Shraga. It is not for us to impose the burden of our past upon her shoulders. It can, Shraga mine, be ... be suffocating."

That sense of suffocation, he came to appreciate too late, possessed not so much his daughter as Esther herself. It was about this time that her "nerves", for many months precariously poised, crumbled into what he was much later to describe as "the rubble of a disintegrated soul". Receding into the straits of narrowing orbits, she slept badly, suffered recurring nightmares, gave way to fits of weeping, and walked about devitalised, dazed by the succession of remedies that Dr. Tauber had plied her with.

"Everything is so futile, so meaningless", she said when she could be drawn out of her consuming silence. "When I remember Mauthausen ..."

He tried to reach her.

"We survived", he said, bending over her, touching her cheek with consoling fingers. Her lips trembled. He probed the depths of eyes increasingly remote and found himself floundering. "That is sufficient in itself", he added.

"We survived, yes. But for what? What for? It all gets swept away. Living, breathing, suffering, having suffered."

"There is the future to think of. And Rita. And us. What has passed..."

"What has passed is part of us. Forever. Your own poems, Shraga, are witness to that."

The August light, a calm luminescent glow, free of harder edges and touching delicately, might have repudiated her despair, but failed.

"My God forgive me, but the life He gives us is empty, hollow, without meaning."

He began to caress with words. "Look around you Esther. Everything is alive. Out there, millions like ourselves are laughing, working, making plans. Suffering, too, yes, and sick and crippled and seedy, but glad in spite of that of being alive. That is far from emptiness."

"Shraga, my precious, you whose cup has always been so full, what do you know of emptiness? Emptiness is inside, in here, in the soul."

She stopped coming into the shop, talked at night with her murdered parents, startled easily, as if wounded by every sound. Dr. Tauber fed her will pills ...

In September, she gassed herself.

That had been eleven years before.

Behind the hammering rain, the shops and street were lost to greyness, bereft in the downpour of their sharper forms. Where there were trees, their crests swayed frenziedly, while above, the sky, in places black, lowered with what to Shraga Sztayer was envenomed malice.

They had come to comfort, his friends. Barfuss, Zeitelbaum, Aronowicz, Glust. Simcha Lamdan the critic had laid a hand on his arm and Feierberg the printer had pressed his hand. And he, the mourner, had been abundantly grateful. And grateful again when Rita, now sixteen, sat beside him on her mourning stool and, in a surfacing of intimacy, said with a choke in her voice, "Father, we shall manage."

"The language of reunion has no sweeter tongue" he wrote long after,

"Than love laid open, bared and sung
Between two kin, strangers sharing,
Come close, come close, touching, caring."

How much it had cost Rita to come so close, he could only guess, but knew the effort to have been considerable. For, the week of mourning over, she regressed into the cocoon of her former ways and became again resistant, unreachable, severe.

Long-secluded, Shraga Sztayer began in time to emerge from the shell of mourning. The shop, the exigencies of daily routine, the brief snatches of Rita's company while she was still at school had thus far sufficed and sustained him. But after eight months, with Rita now staying back at the university to study or attend plays or write for "Farrago", the hollow evenings became less bearable. He rooted about for phrases, fragments of verse — which he had upon Esther's death consigned to the darkness of his drawers. He began to write again, and in his solitude reached deep into his pain. Night after night, he filled the sheets before him, jotting, striking out, arranging and rearranging, creating out of the amorphous dust of memory an edifice of suffering in which Auschwitz, uprootedness and death echoed repeatedly to drown out whatever softer voices had once entered his verse. Sometimes the telephone rang, and he let it ring. Sometimes a friend — Aronowicz, Feierberg, Glust — came to visit, but he ignored the summons of the door-bell and stayed in his room instead, behind drawn blinds, to spin out his private web of anguish.

In this way did months of evening pass.

Rita no longer blew down her nose at his creative work — and he credited that to her developing maturity — but neither did she show particular enthusiasm for it. She merely circled orbits different from his own. He saw it in the titles of her books: Elements of Psychology, The Shaping of Personality, Foundations of Social Psychology. He saw it, too, in the theatre reviews she wrote for "Farrago", in the predominantly non-Jewish company she kept, and in the mode of dress — kaftan, beads, sandals — that she assumed in her third year at the university.

"Rita", he had said one day when she had transformed her hair into an African friz, "I don't want to criticise, but you're all the time growing away from me."

"That may be, Father", she had answered with a shrug of a shoulder, "but I'm sorry, I can't live in your past."

His daughter, at nineteen, was a handsome girl, if made somewhat ridiculous, he thought, by the fad of fashion that she sported. To his regret, Esther's rounder, gentler features in Rita were hardening — the cheeks rising a jot higher, the nose a whit sharper, the chin a trifle sturdier — but a visible innate elegance adhered to her, the more striking for its severity.

"I don't ask you to live in my past, only to understand it and not look away. It is your past and your people's past."

"I know all that."

"And it doesn't mean anything to you?"

"Yes, but it's not everything."

Nathan Rubin had been more forthright. A post-graduate student of biology and Australian-born, though of post-war refugees from Poland, he was twenty-four, highly earnest, and solid, with huge shoulders, a thick unruly tide of black hair, a ripe voice and an intelligence behind the rising brow that was confident if not always correct.

"Auschwitz has become an obsession with your generation", he had said on their second or third encounter.

"An obsession? It's the embodiment of evil in our time. Can any man, of any generation, now ignore it?"

Nathan Rubin with Rita beside him sipped tea, then said, "I am not ignoring it. I see it ... I regard it from a different, even a biological perspective."

Shraga Sztayer studied the younger man's face for traces of irony or misplaced jest but Nathan Rubin, he decided, was too humourless behind his heavy glasses to be anything other than serious.

"Biology", Nathan Rubin explained, "holds the key to the understanding of life's processes. Not philosophy, nor metaphysics, but simple, humble biology. Behaviour all comes down to genes and genes to molecules and one day we shall understand such events as war, murder, love, loyalty in this way."

"And martyrdom, and Auschwitz?"

"Everything."

"You talk out of books", Shraga Sztayer said, "but ... I have experienced."

Nathan Rubin was relentless. "Yes, yes", he said slowly, thrusting his bulk forward toward Shraga Sztayer, "but experience when extreme — I see it in my own parents — can be a narrow-minded teacher".

How deeply the younger man had wounded, Shraga Sztayer never disclosed. But after that, he stood back from Nathan Rubin and accepted him — tolerated him — only because Rita, in love with dour intellect, loved him in her way and he, the father, was unable to dissuade her. In due course, Nathan Rubin and Rita were married and for three years, painful to himself, they had lived in Boston. When they returned, it was to a university lectureship for Nathan and a Masters' degree for Rita. Their ideas had not changed but they were more observant of tact, he noticed, and had mellowed in their manner. Rita was then twenty-four and he wondered whether she might soon settle into motherhood.

At the top of Burke Road, Shraga Sztayer turned into High Street where he stopped to buy Rita a box of Red Tulip. Chocolate was one weakness she had never given up.

With Rita away, his shop sold and time his most enduring companion, Shraga Sztayer had continued to work on his poems. He fed them with memory, experience and pain and there were moments when, in the heat of inspiration, he throbbed with the pulse of his own creation.

For a long time, until well after Rita had returned, he showed his poems to no-one, but when he did, now confident of their final shape and their force, he was unprepared for the criticism which they brought. Feierberg, the printer, was guarded and even Simcha Lamdan, the critic, distinctly cool. Having expected better of his friends, he withdrew from their company, conspicuously detaching himself from them, and

nursed his disappointment in private. But it was Barfuss who, hitting the hardest, drove him most solidly upon the ground of his own resources.

A man of forty, the publisher's balding head shone, his thick lips were moist and his glasses glinted. His father and Shraga Sztayer's, ship's brothers, had been friends.

"The poems in themselves are beautiful, Shraga, but the public, yes the public, is a fickle beast. And — look, Shraga, we're close enough for me to be frank — the poems, apart from their beauty, well, they aren't exactly empty but they don't say anything anymore."

"They don't say anything?!"

Shraga Sztayer had risen to his feet where he teetered as he slapped the sheaf of papers that made up his manuscript into his palm.

"Listen", he said, "here, to this!"

"There are silences that fill the soul

Where love, where faith reside in wordless worship ..."

"Shraga, I told you already", the publisher placated with a rhythmical lilt, pitying with his whole expression but remaining inaccessible, "they are beautiful, but ... Shraga, I'm sorry."

"A fig for your beauty. What lies here is my soul."

"I believe you, Shraga, but the public ..."

Barfuss stood at the door, his hand poised on the knob ready to open.

"The public", Shraga Sztayer had said. "The public simply doesn't **want** to listen."

Barfuss dropped his hand and lowered his head. He toed into a corner of carpet that had lifted.

"No, Shraga, that's not it. I hate to say it, but for all their beauty and their good intentions, your poetry has become too abstract, too remote, too — I hate the word — too sterile for the general reader." He raised a palm. "No, before you speak, listen to me. Europe, Auschwitz, Siberia — they're behind us. The people, yes, the people are tired of the same reworked themes. Your 'Ashes of Time' ten years ago were appropriate. They were good poems, substantial, sensitive, significant. But today ..." He paused, then with his hand again cut across whatever Shraga Sztayer was beginning to say. "Our reality today is Australia not Poland, Israel and not the vanished shtetl. Our problems are of identity, belief, culture, affluence, of children turning away, of parents unable to reach them. A poet who wants to leave his mark must adapt and respond to change, and progress in the same direction as society around him. Withdrawal, retreat into the warp of exhausted themes is escape from his fundamental responsibility."

"Exhausted themes! Barfuss. Joel. I lost a wife and child in Auschwitz. There is only one true theme for the Jew of today. Auschwitz and survival. In our time, the rest is commentary."

"Now tell me this", Barfuss said, pointing at the manuscript in Shraga Sztayer's hands, "how do you hope to reach the youth in this way? It is they, after all, who must bear the burden of our continuity. **They** won't read your poems about the War, not even the best of them. It's hard enough to persuade them to read Yiddish, let alone Yiddish poems about a war they haven't experienced and will never, **can** never understand."

"But I can't stop writing."

"I know, Shraga, I know. That is every writer's curse. His protest against oblivion, his striving after a dustbowl of fame. But am I not right? Take your own daughter now."

Shraga Sztayer winced and felt the need to defend. "But Rita is different."

"Oh? And how?"

Challenged to express, he had found the differences immaterial. He nodded at Barfuss, conceding the point.

"You see, Shraga", the publisher pressed home, though not with malice, "even your daughter is of her generation."

Shraga Sztayer now stood by the door.

"You leave me no choice", he said to Barfuss who, sitting on the edge of the desk, suddenly looked bored.

"No choice?"

He saw Barfuss turn up his hands and raise an eyebrow as if to say, "That is your decision, not mine", and angry, beaten, hurt, he left the publisher's office.

What was from the first an impulsive declaration gave seed in the days that followed to further burgeoning thought. The idea, increasingly persuasive, clung to him tenaciously and, in its way, he made enquiries, calculated his resources — wanting by far — thought of his friends, shilly-shallied between alternative courses of action and, in a night of sleepiness brooding, decided with a desperate thrust of his imagination to borrow from Rita to publish his poems. His decision soldered into the solidity of resolve, he determined to act quickly lest the vigour of his decisiveness begin prematurely to wane. He set out in the late afternoon when certain of finding Rita at home. He prayed only that she should not be too hard.

Shraga Sztayer arrived at Rita's house during another downpour. Enshrouded by the prematurely darkening light, the house normally elegant in its russet brick and stylish high-arched windows looked excessively subdued. Before it, the dull shrubs, bushes and trees sagged heavily under the pelting rain and along the path lay broken leaves and severed petals beaten flat in the soil that darkly smudged the concrete. He smelt the rain among the foliage and from somewhere more remote came the rancid sicklier odour of burning rubber.

To his disappointment, he saw both Rita's and Nathan's cars in the carport. He had hoped to catch Rita alone.

It was Nathan Rubin who opened the door. Obviously surprised, he looked at Shraga Sztayer, then at the rain and again at the visitor, his father-in-law, before him.

"Come in", he said, moving aside his bowed massive frame from the doorway. Shraga Sztayer caught a hint of a smile, but only a hint. More conspicuous were the high forehead puckered deeply between the eyebrows, the tightness in the jaw and a distant, unmistakable hurt in the eyes behind his thick heavy glasses. "Yes, come in, give me your coat."

"You are home early", Shraga Sztayer said, to make conversation.

"Yes", Nathan Rubin said, "it is unusual".

From the kitchen Shraga Sztayer heard the hiss of something frying and smelt fish and eggs along the hallway. Rubbing circulation back into his bitten

hands, he walked towards the kitchen where through the doorway he saw Rita, her back to him, bending over the sink and rinsing celery under running water. When she turned upon his entry, she straightened, reached for a tea-towel and exclaimed, "Father".

"It is nothing, nothing", he said, placating with his hands and laughing weakly. "A man alone gets lonely, wants to see his daughter." He heard Nathan's heavy tread behind him.

Rita squinted, unconvinced. A loose curl of her black hair had worked itself over an eyebrow and with an upward puff of her lips she tossed her head to restore the rebellious wave. She wore an orange apron with flowers into which she reached for a tissue.

"Well, sit ... sit down", she said. In her cheeks, her chin, her eyes, Shraga Sztayer saw her mother. Despite the years, the resemblance stayed.

He sat down. Rita turned to the stove, preoccupied — even annoyed, he thought. Nathan Rubin drew back a chair and set his mass into it, spreading his thighs and dropping his hands between them.

"A miserable day", Shraga Sztayer said, again looking for conversation.

Rita, turning over two fish fillets in the saucepan, nodded weakly. "It's a miserable day all right." Nathan bit his lip and sighed. Outside, behind him, a shrub of tall hydrangeas struck against the window. The rain continued to fall. Shraga Sztayer had seldom seen his son-in-law so pensive and untalkative. He saw his own coming as a mistake, wondered again how he might set about his purpose, and remembered with a jolt Barfuss' words and wondered for the first time whether the publisher might not in fact have been right.

"You might as well stay for dinner", Rita said, not looking at him.

Shraga Sztayer wavered. "No, no, I didn't intend to stay. But a cup of tea I will have."

Nathan Rubin stood up. "I'll make it, darling", he said to Rita. Then setting the kettle upon the flame, he bent over Rita — he was enormous against her — and said in his deep ripe voice, "Can I help with anything else?"

Pursing her lips, Rita shook her head and squeezed his hand. Nathan remained standing beside her as she prepared the salad.

Shraga Sztayer felt himself an intruder. Such affection between them he had not yet seen. Such affection towards himself, Rita his daughter had never shown. And he wondered vaguely how they had acquired what to him had been so unsuspected. Uncomfortable he rooted about the room. He smelt the fish, tasted the garlic, and his gaze came to rest upon Nathan's briefcase leaning against the buffet.

"Tell me, Nathan", he said, looking squarely at his son-in-law and sensing here the cue to his own purpose. "How is your book coming on?"

He expected Nathan Rubin to become the lecturer again, ready to thrust himself forward in a delivery of sound. But Nathan merely turned to switch off the gas.

"My book?", he said. He seemed distracted. "Its day will come. Besides ... it's not the most important thing."

Three months earlier, when setting out upon editing his papers for inclusion in a text, he had been effusive, exuberant, almost arrogant. "Biology pro-

vides insights that other disciplines never can", he had said. "That is what my book's about." Now the fire was gone.

"It's not going too well then", Shraga Sztayer said with what almost sounded like satisfaction.

"Biology can explain, elucidate", Nathan Rubin said, pouring water over the tea-bag in the cup. "But it makes disappointment no more bearable or less painful."

"That's what I've always believed", Shraga Sztayer said and wondered whether Nathan Rubin, the encrusted academic might be turning to his own view.

Nathan placed the cup in front of Shraga Sztayer and offered him sugar and milk. He remained standing. Rita tossed the salad and rinsed her hands.

"You're sure you won't eat with us?", she asked, her tone weary, subdued.

"I'm sure, I'm sure." Then in a burst, he came out with it. "I wanted to tell you. My own book is ready. Yiddish poems. Fifty of them. I'm calling them 'In Dust We Fade', and intend to publish them myself."

He had hoped they might be less cool.

"That's nice", Rita said, reaching into the cupboard for plates.

"May it be in a good hour", Nathan Rubin added. His heavy black brows were knit and he showed the flickerings of a smile. "About the War? Auschwitz?"

Shraga Sztayer nodded. "And some very personal poems", he said. Barfuss, he remembered, had called them beautiful, but empty, abstract, remote. The publisher hounded him.

Rita prepared to set the table. She drew a deep breath. "Nathan, will you please bring in a tablecloth?"

Nathan Rubin, nodding, left the kitchen and walked down the hallway where he opened a cupboard and rummaged about the shelves.

Shraga Sztayer, recognising opportunity, sat upright. He had Rita on her own. He looked at her. The face, though serious, was still beautiful, as it had always been. It was also a little mellowed than in former years. The cheeks were high but fuller, the lips softer, the chin rounder. Only her eyes seemed different, having gathered dark, duskier rings that even

recently had not been there. It occurred to him fleetingly that she may have been crying. He stood up. He thought briefly, bitterly about his manuscript waiting to see the light. He remembered again the fifteen-year-old girl blowing down her nose, remembered Esther whose life had been suffocated out of her, remembered the years he had spent alone. And he saw now how Rita had matured, in a way he had not expected. Rita, the schoolgirl, the student, the orphan was a woman now and, in a distantly familiar way, he felt distinctly proud.

He walked over to her. She had her back turned to him again as she placed the food on the plates. In the hallway, Nathan had found the tablecloth and was lifting it out of the cupboard. He remembered his poems, the anguished creations of his loneliness. "God, give me strength", he prayed. "If not now..."

"Rita", he said.

He reached out to touch.

At the sound of her name, Rita's shoulders quivered and her head shook. Suddenly, Shraga Sztayer couldn't understand. She was sobbing.

He turned her towards him. He saw her face in a pained grimace, her hands tearing at a tissue. "Father, Father", she said, "I didn't want to tell you — why should you be troubled too? But I must, I can't help it. Nathan, too, is terribly upset. I've been having tests, three months now, and Dr. Gelbert told me the results this morning. It's been such a miserable day. Father, oh my God, do you know what it means to find out you're ... you're sterile?"

In her grief, he felt her come close. She fell upon his shoulders. She smelt of celery and faintly of chives. Behind her, against the black sky, he saw the pages of his manuscript fall apart and scatter and all his labours — the careful words, the polished phrases, his anguish over death and Auschwitz — come to nought. Whether it still rained, he couldn't tell. The wind blew hard and he heard the hydrangeas beating against the window. He felt the taste of dust on his tongue as more than she to him he clung to her.

"Rita, my daughter", he said touching her hair, her cheeks, her shoulders, "my child. Oh God, my God, how well I understand."

Book Review (1)

A WINDOW TO THE INEFFABLE

A review of Michele Nayman's short stories *faces you can't find again* (1980) and poems *What You Love You Are* (1977). (Both released by Neptune Press)

by Anne Wroby

Mostly young, not youthful, Michele Nayman's characters, bare-faced, passively confront us. Peter, Brenda, Laurie and Gideon are among them. They are all strangers to their world, paradoxically sharing familiar strains and expressions, internalized and externalized, of disillusion, anguished disappointment, premature fatigue, loneliness, crisis and suffocation. These people are real and alone, barometers of a modern consciousness faithfully recorded in Miss Nayman's collection of short stories, *faces you can't find again*. The stories are not superficial creations representing observations from the diary of an unsympathetic sociologist. Nor are they well-worn sym-

bolic statements or dry metaphoric formulas. Simply and seriously effective they are tales told from the inside: tales of people searching for life often impotently trapped into accepting its substitutions, whether it be in escapist drug taking, unsuitable sexual relationships, psychotic self-pitying rebellion or isolated hermitage. We may or may not recognize their names and echoing voices; we may or may not wish to understand them, but we do nevertheless identify with and are touched by them. If some of the dialogue seems stereotyped and clichéd that is because what is being experienced is truly as meaningless as it is clichéd. Peter is resigned to non-productive despair

and says of himself, "I am a B-grade movie-script". We first meet Peter appropriately enough to his condition down on the floor. Another story — a synopsis of a woman's life, we are not told her name and of course it does not matter — is fittingly titled *Clichéd Story*, because that is what it appears to be and is for that narrator. These people in growing older have lost their dignity and self respect and most of the time they shamefully plod through life uninspired, presumably till death chooses them. Carol in *Story of a Marriage* is resigned to a carefree life, she knows the risks but still persists. "Carol dies before she turns forty-seven. Doctors have warned her that she must lose weight, that the strain on her heart is too great. Carol in her characteristic way makes no attempt to change her habits." Does Carol willingly choose death?

This spiritual destructive lethargy is inevitable as it is endemic of Western communities. It infects the air of the cafe's in Melbourne, the streets of New Orleans, the often travelled alleyways of the corners of life of "somewhere city". Its catalytic movements shockingly permeate little Damien's and Sebastian's hearts, and they are only children. — "The two boys looked at each other, without speaking, for some

time. 'I wish daddy did love mummy,' said Damien quietly, 'I wish he did'." The story is titled *Beginnings*. Not all Miss Nayman's characters remain lost to the world. Some are reassured by their own inner strengths, others by the love of their friends and family at home. *Faces you can't find again* builds on emotional depth and intensity rather than scale, and displays an admirable tightness to good effect.

The poems *What You Love You Are* by its very title suggests a sentimental turn around from the short stories. Indeed some of the poems are sentimental and of vogueish nature and inspiration but despite this their sincerity is still in key. Lick the short stories the poems are free flowing exercises in thought and feeling of an almost painterly tradition where realism is her vocation. Stylishly readable it is disappointing to find a number of the poems suffering from ordinariness and over-ambiguous directions which can often be disconcerting for the reader. Mostly based on imagery of lasting impressions, the poet's distinctive mark of creative and thematic concerns and lessons in good sense make this diversified collection an essentially worthwhile pleasing reading experience.

by Anne Wroby.

Book Review (2)

A MELBOURNIAN MINI-SAGA

A review of "Thousands of Years through the Eyes of a Child" by Yetta Rothberg (Foundation for Australian Literary Studies)

by S. L.

Pleasure is always gained at the emergence into light of a work that depicts familiar landmarks which time has endowed with special significance. Carlton, in Melbourne, was for three or four decades following the 1920s the local version, albeit on a scale manifold reduced, of the lower East Side of turn-of-the-century New York in the sense that it was the focal point upon which Jewish migrants from Eastern Europe converged, sank their first roots, made good — or foundered — before moving on to the "better" suburbs to the south and the east of the city. It was a milieu still too scantily described or incorporated into local writings although Pinchas Goldhar and Herz Bergner (both in Yiddish) have done so as have Sam Lipski and Arnold Zable in brief evocative memoirs published in "The Bulletin" (January 1966) and the "Melbourne Chronicle" (September-October 1977) respectively.

Carlton — particularly that section of Drummond Street cramped between Faraday and Elgin Streets — and later St. Kilda form the settings of Yetta Rothberg's novella "Thousands of Years through the Eyes of a Child".

The narrative, although told in the third person, in its precision of geographic and architectural detail and intimacy of feeling, reads like a highly personalised memoir told by the chief protagonist, Deborah. In sharp, sometimes lyrical, often imaginatively tingling prose, the novella tells of a family — father, mother and six children — living, struggling, growing, developing in Melbourne. There is fortitude, frustration, isolation, death, intra-family conflict and, with time, the disintegration of the family as a cohesive unit.

What begins as a potentially happy memoir filled with the promise inherent in childhood evolves by story's end into

a muted bitterness and a haunting question: "What was the purpose of the exercise?" — the exercise of struggle, effort, rancour, hope. The stages are barely perceptible, the impact therefore of the end being the more potent when this realisation dawns. The writing is compressed, perhaps too compressed for all that is contained within the story. Only Deborah, her brother Max and the peripheral Ella are given names. The other characters, despite the occasional insights offered into them, remain shadowy and intangible. One asks that they be given more flesh and complexion and psyche. Also allusion too often predominates over demonstration, leaving effects that are cryptic and elusive. One begs for more substance in the depiction of brothers' quarrels, for the stages, however briefly described, of the eldest brother's separation from the concrete world, presumably into insanity, for more interaction between the many members of the family which must have been the stuff of reality.

The novella offers tantalising glimpses of what could be a vast canvas, or, to modify the metaphor, it is a scaffold upon which a magnificent concrete narrative edifice could be constructed without any of the lyricism, imagery and sensitivity being diluted.

The story is delicately and aptly illustrated by Mary Hammond.

Complementing the novella is a shorter slighter anecdotal story "The Great Wall, or Waiting for Hank!", telling of a woman's adventure on a sight-seeing trip in China. Readable though it is and at times vividly pictorial, by its very nature, it does not probe as deeply and as feelingly as the preceding family mini-saga.

State Zionist Council
of Victoria



invites the community to
celebrate

**ISRAEL'S
33rd ANNIVERSARY**

**on Sunday, 3rd May 1981
at 7.45 p.m.**

**at the
Palais Theatre, St. Kilda**

**GUEST OF HONOUR
The Prime Minister of Australia
THE RT. HON. J. M. FRASER**

**In the presence of
The Ambassador of Israel
H.E. Mr. AVRAHAM KIDRON**

**GUEST ARTIST
SHIMON FARKAS
who will thrill you with his
magnificent voice**

**COMBINED ZIONIST YOUTH MOVEMENTS
DANCING GROUP AND CHOIR TOGETHER
WITH REPRESENTATIVES FROM JEWISH
DAY SCHOOLS**

**Tickets available from 12th April
BALBERYSZSKI'S
98 Acland Street, St. Kilda
ISRAEL SHOP
185a Carlisle Street, Balaclava**

1981 —

— 1943

כ"ז ניסן תשמ"א
יום השואה והגבורה

**מרוזיער
אקאדעמיע**

צום 38-טן יארטאג פון אויפשטאנד
אין ווארשעווער געטא
און יזכור נאך די 6 מיליאן יידישע מארטירער
אומגעבראכטע דורך די נאציס

**ראַנערשטיק, דעם 30טן אפריל 1981,
8 אונט
אין מעלבארנער טאון-האַל (סיטי)**

**רעדנער: דר. מ. פערשטענדיק
(יידיש)**

**הרב ברייען ד. פאקס
סידנעי — (ענגליש)**

חזן מ. נאור

**ארגאניזירט דורכן ראם
פון יידישע פארשטייער אין וויקטאריע
ציוניסטישער ראם אין וויקטאריע
פארמיזאנער און קאצעטלעך-פארבאנד
יידישע נאציאנאלע ביבליאטעק "קדימה"
און אלע אָנגעשלאסענע אין ראם
ארגאניזאציעס.**

**די הזכרה ביים קרושים-מאנומענט
(קארלסאנער בית עולם)
זונטיק, דעם 3טן מאי 1981, 11 פרי**

אין אונדזער סביבה

דער אונט לכבוד דעם פאָעט יוסף פאַפּיערניקאָוו וועלכער איז פאַרגעקומען דעם 22טן פעברואַר ה. י. אין לעאָ פּינקאַל פון "קדימה" האָט צוגעצויגן אַ גרויסן עולם. וועגן דיכטער האָבן גערעדט: ב. ווינער: "י. פאַפּיערניקאָוו — דער קעמפּער פאַר יידיש"; מ. אייזענבאָד: ליטעראַרישע אַפּשאַצונג. רעציטירט פון פאַפּיערניקאָוו ווערק האָבן: רחל בעקער; דאניעל גריפענבערג; דוד רינגעלבלום. לידער האָט געזונגען דעני קליינמאַן, פּיאַנאָ-באַגלייטונג — מרים ראָכלין. דער דיכטער האָט געלייענט פון זיינע כתבֿים. פאַרויצער פון אונט איז געווען פ. רינגעלבלום.

★

"סאָויעטנפאַרבאַנד אין די 80ער יאָרן" — איז געווען די טעמע פון סימפּאָזיום, איינגעאַרדנט דורך דער "קדימה" און דעם קלוב פון די רוסישע יידן "שלום". אין סימפּאָזיום (זונטיק, דעם 15טן מערץ 1981) האָבן זיך באַטייליקט די פאַרשטייער פון "שלום" מאיר גורע-וויטש און באָריס בערעזין. פון "קדימה" — באָנאָ ווינער. אין אַרטיסטישן טייל האָבן אַנטיילגענומען די ברידער סטאַריקאָוו.

★

"די געשיכטע פון דער "קדימה" 1911-1961" איז געווען דער טעזיס פון סוזאַן איוואַני, אַדאַנק וועלכן זי האָט באַקומען אַ דיפּלאָם פון מעלבורנער אוניווערסיטעט (בעטשע-לאָר אָף אַרטס מיט האַנאַרס). פרוי איוואַני איז אויך די סעקרעטאַרין פון מעלבורנער סטודענטן-פאַראיין. איר טעזיס איז געווען די טעמע פון אַ רעפּעראַט, וועלכן זי האָט געהאַלטן ביי דער אויסטראַליש-יידישער היסטאָרישער געזעלשאַפּט.

★

מיט אַ צייט צוריק האָט דער רעדאַקטאָר פון "מעלבורן קראַניקל" ד"ר סערוש ליבערמאַן געלייענט אַ רעפּעראַט פאַר דער יידישער היסטאָרישער געזעלשאַפּט: "70 יאָר יידיש טעאָטער אין מעלבורן".

★

ביי דער שלום עליכם טאַג-שול איז געגרינדעט געוואָרן אַ דערציאונגס-פונדאַציע אַדאַנק דער ברייטהאַר-ציקער באַשטייערונג פון יצחק און העלען קאַזלאָוסקי, פון סט. קילדא.

די פונדאַציע איז געגרינדעט געוואָרן דורך אַ באַשטייערונג פון 20 טויזנט דאָלאַר. דער איינקונפּט וועט באַצאָלן דעם גאַנצן שכר-לימוד פון איין קינד און טיילווייז באַצאָלן פאַר נאָך דריי קינדער, תלמידים פון דער שלום-עליכם-שול, די איינציק-יידיש-שפּראַכיקע טאַג-שול אין אויסטראַליע.

ביי דער שול עקזיסטירט שוין פון פריער אַ פונדאַציע אויפן נאָמען פון יעקב און עטל טריוואַקס, לאַנגיאַריקע טוער פון דער י. ל. פרץ זונטיק-שול.

די יידישע ראַדיאָ-אוידיצעס ווערן אָנגעפירט פון מיטגלידער פון "קדימה"-עקזעקוטיוו. ס'וועט זיין אויפן אָרט דאָ צו דערמאָנען, אַז די "קדימה" איז געווען די, וועלכע האָט גענומען אויף זיך די איניציאַטיוו אויסצופירן אַ יידישע ראַדיאָ-אוידיצע, וועלכע איז אויסגעברייטערט געוואָרן צו פיר מאָל אין דער וואָך.

דער אַפּטרעטנדיקער קאַמיטעט האָט שוין געמאַכט באַמיינונגען איינצושטעלן אַ קאַנטאַקט מיט קינסטלער פון אויסלאַנד, כדי זיי זאָלן זיך באַטייליקן אין די יובל-פּיערונגען פון 70 יאָר "קדימה", וואָס פאַלן אויס היי-יאָר. צו דעם צוועק איז אויסגעוויילט געוואָרן אַ ספּעציעלע קאַמיסיע (פאַרז. פר' קרישטאַל) און אַן אַרבעטס-פּלאַן איז ברייט דיסקוטירט געוואָרן.

דער שאַך-קלוב ביי דער "קדימה" אנטוויקלט זיך גוט, און דער פרעסטיזש פון קלוב איז באַדייטנדיק געוואָקסן.

דער "הומיר"-כאָר האָט פאַרשטאַרקט זיין טעטיקייט, דורך אריינבאַקומען עטלעכע נייע זינגער, פון צווישן די יידיש-רוסישע אימיגראַנטן. דער כאָר באַשיינט אונדזערע אונטערנעמונגען מיט זיינע אַרויסטריטן און איז אַ וויכטיקער צווייג פון אונדזער קולטור-טעטיקייט.

צווישן די אָנגעמערקטע פּראָיעקטן דאַרף אויך דער מאָנט ווערן, אַז די "קדימה"-עקזעקוטיוו האָט זיך פּאָזיטיוו אָפּגערופן אויף דער אָנקעטע פון דער קאַמיסיע ביים "באַאַרד אָף דעפּיטטיס" וואָס באַשעפּטיקט זיך מיט אַפּ-היטן דער יידישער פאַרגאַנגענהייט (ירושא-קאַמיסיע) וועגן אויפשטעלן אַ פערמאַנענטע געטאָ-אויסשטעלונג.

★

די יערלעכע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונג איז פאַרגעקומען מיטוואָך דעם 25טן מערץ ה. י. אין לעאָ פּינקאַל פון "קדימה".

תמיד זענען דאָ זייטיקע פּראָבלעמען, וועלכע ווערן צופעליק דער הויך-פונקט פון דער אַלגעמיינער דיסקוסיע. דאָס יאָר איז עס געווען די קריטיק, וועלכע ס'איז דערשינען אין די "מעלבורנער בלעטער" וועגן דער ראַדיאָ אוידיצע פון דער יוגנט און די רעאַקציע פון דער יוגנט, ווי אויך פון אַנדערע מיטגלידער פון "קדימה".

נאָך דער דיסקוסיע איז אויסגעוויילט געוואָרן אַ קאַמיטעט פון 21 פערזאָן, לויטן א"ב:

מ. אייזענבאָד; י. אַרבאַך; ר. בוטלינסקי; ר. בלושטיין; ח. בראַון; ל. גאַטליב; א. דאַפּנער; ב. ווינער; י. ווינקלער; מ. זילבערמאַן; מ. טאַפּאַל; וויאַבלאַנסקי; ר. לעוויטאַ; פ. קרישטאַל; מ. ראַבינאוויטש; ה. ראָזענבאַום; א. ראָזענבלום; ט. ראָזענבלום; פ. רינגעלבלום; י. שער; ח. שטייער. אין די נאָענטסטע טעג וועט פאַרקומען די קאַנסטיטוטאָרונג און ס'וועט אויסגעוויילט ווערן די עקזעקוטיוו.

69-טער טעטיקייט-באריכט פון „קדימה“

א פארצווייגטע טעטיקייט אין די געביידעס פון דער „קדימה“ ווו עס געפינט זיך די ביורא און די ביבליאטעק פון קלוב. א צאל נייע אימיגראנטן זענען, אדאנק דעם קלוב, געווארן מיטגלידער פון דער „קדימה“.

אין די ראמען פון דער קולטור-ארבעט האט אונדז באזוכט דער פיינער זינגער עמיל גאראוויץ און געגעבן עטלעכע דערפאלגרייכע קאנצערטן.

דער זשורנאל „מעלבארנער בלעטער“ איז דערשינען מיט א רייכן מאטעריאל און האט א גוטן אפרוץ אין לאנד, ווי אויך אין אויסלאנד, ווו ער ווערט פארשפרייט אין א גרעסערע צאל עקזעמפלארן.

א וויכטיקער אויפטו איז געווען דאס איינלאדן קיין מעלבארן דעם לעקטארי-רעזשיסאר פון רומעניע, דעם פר' ישראל בערקאוויטש. אין משך פון 10 וואכן האבן מיר געהאט גוט-באזוכטע רעפערעטן, וועלכע זענען געשטאנען אויף א קולטורעל-גייסטיקן נינוץ.

הגם דער הויפט-ציל פון זיין באזוך האט געדארפט זיין איינצושטעלן א טעאטער-פארשטעלונג און העלפן צוגרייטן די פייערונגען צום 70 יאריקן יובל פון דעם „דוד הערמאן-טעאטער“ זענען אבער די לעקציעס געווען א ביז גאר געלונגענער איינטיש. נישט געקוקט אויף די שוועריקייטן, האט דער טעאטער-קרייז דורכגעפירט א פייערלעכע אקאדעמיע אפצוצייכענען די דאטע. אין אר-טיסטישן טייל זענען אויפגעטראטן די מיטגלידער פון קרייז.

די „קדימה“-ביבליאטעק האט זיך דורכן יאר גוט אנטוויקלט און אריינגעצויגן א גרעסערע צאל שטודירן-דיקע יוגנט, וואס האט זיך גענויטיקט אין ביכער אויף יידישע טעמעס.

די פארגרעסערטע צאל לייענער און די נאכפראגע אויף ביכער, צייטונגען און זשורנאלן, פון וועלכע אונדזער לייענ-זאל האט א רייכן אויסווייל — באווייזט, אז די ביבליאטעק, איר שטודיר-צימער און לייענ-זאל פארנע-מען א וויכטיקן ארט אין אונדזער קולטור-לעבן.

די ביבליאטעק ווערט אנגעפירט פון דער דיפלאמיר-טער ביבליאטעקארין ראזע בלושטיין.

יידישע פילמען זענען געווארן א וויכטיקער בא-שטאנד-טייל פון אונדזער ארבעט. זיי פאראינטערעסירן און ברענגען אריין אין די וועלט פון „קדימה“ דעם טייל פון דער יידישער באפעלקערונג, וועלכע באזוכט זעלטן אונדזערע קולטור-אונטערנעמונגען. דער קאמיטעט האט זיך באמיט איינצושאפן די נייעסטע יידישע פילמען, וועלכע זענען דא צו באקומען.

פארשטייער פון „קדימה“-קאמיטעט האבן זיך אק-טיוו באטייליקט אין ארגאניזירן, און אין דער ארבעט פון דער קולטור-קאנפערענץ, צוזאמען מיטן לאנד-ראט פאר יידיש און יידישער קולטור, וועלכע איז פארגעקומען דעם 10-טן און 11-טן מאי 1980.

דער צייט-אפשיט וואס נעמט ארום אונדזער בא-ריכט — דאס יאר 1980 — איז געווען אנגעלאדן מיט וויכטיקע פאליטישע געשעענישן אין דער וועלט, ספע-ציעל אין מיטעלן מזרח. צום גליק האבן זיי נישט בא-דראט די זיכערקייט פון מדינת ישראל, הגם די מדינה האט דורכגעמאכט אינערלעכע פאליטישע קריזיסן.

די אנטוויקלונג פון שלום-אפמאך מיט עגיפטן איז אריין אין א טעמפן ווינקל, צוליב די פארהאנדלונגען וועגן אויטאנאמיע פאר די פאלעסטינער, אבער די בא-ציאונגען צווישן די צוויי לענדער איז געווען א גוטע, די טעראר-אינצידענטן אין ישראל גופא האבן זיך נישט פארשטארקט, אבער אומשולדיקע קרבנות זענען געפאלן. צום באדויערן האבן מיר אין פארגאנגענעם יאר געזען א פארשטארקטע אנטיסעמיטישע אקטיוויטעט אין מערב-איראפע, ספעציעל אין פראנקרייך. עס איז אבער דערפרייענדיק דער פאקט, וואס די פראנצויזישע אינ-טעלעקטואלן האבן שארף פראטעסטירט קעגן דעם.

אין היגן ישוב איז די „קדימה“ די וויכטיקסטע אינסטיטוציע פון יידיש-רעדנדיקע, אונדזערע פארשטייער אין „באָארד אָף דעפּוּטאַטס“ באטייליקן זיך אקטיוו אין די זיצונגען, אויסערן „באָארד“ זענען זיי אויך אקטיוו אין די יידישע שולן, הילפס-פאנד און אנדערע אינסטי-טוציעס.

די „קדימה“ האט 3 דירעקטע פארשטייער צום „באָארד“, דאס זענען די פריינד: ס. בורשטיין, פ. רינגעל-בלום און מ. ראבינאוויטש. מיטגלידער פון „קדימה“-קא-מיטעט זענען אויך פארטראטן אין פארשידענע קאמיסיעס ביים „באָארד“ (פרוי גאטליב — בילדונג, און פ. קריש-טאל — ירושה-קאמיסיע).

צוליב דער פאזיציע וואס די „קדימה“ פארנעמט אין אונדזער ישוב, האט דער לאנד-ראט פאר יידיש און יידי-שער קולטור אויסגעקליבן אלס פארשטייער אין דער עק-זעקוטיוו פון „באָארד אָף דעפּוּטאַטס“, דעם מיטגליד פון „קדימה“-קאמיטעט פר' שמחה וואלסקי. פר' באנג ווינער געוו. פרעזידענט פון „קדימה“ און וויצע-פארזיצער פון וועלט-ראט פאר יידיש און יידישער קולטור.

דער אפטרעטנדיקער קאמיטעט האט פאר דער צייט פון זיין קאדענץ צו פארצייענען וויכטיקע דערגרייכונגען. עס איז אונדז געלונגען — נאך א ריי פריערדיקע פרווון — איינשטעלן א נאענטן און ווארעמען קאנטאקט מיט די יידישע אימיגראנטן פון רוסלאנד.

נאך אייניקע באראטונגען איז געגרינדעט געווארן דער קלוב „שלום“ ביי דער „קדימה“. פארשטייער פון קלוב נעמען אנטווייל אין די זיצונגען פון „קדימה“ און פאר-שטייער פון „קדימה“-קאמיטעט באטייליקן זיך אין די זיצונגען פון קלוב „שלום“.

דער קלוב „שלום“ גיט ארויס א צוויי וואכן-צייטונג מיטן זעלבן נאמען (אין דער רוסישער שפראך) און פירט

טיקע יידישע אימפרעזעס, ווי חג העצמאות, געטא-פיער-
רונגען, קולטור-פארשטאטונגען אא"וו.

א וויכטיקע געשעעניש פארן כאר איז געווען די
אינלאדונג אויפצוטערען אויף א קאנצערט אינעם סידנעי
טאון האל, אונטער דער דירעקציע פון בארימטן קאמ-
פאזיטאר פעליקס ווערדער.

דאס פובליקום פון עטלעכע טויזנט מענטשן האבן
אויפגענומען דעם "הזמיר"-כאר מיט שטייענדיקע אַוואַ-
ציעס. צווישן עולם האט זיך געפונען דער פרעזידענט
פון דער אויסטראלישער ליבאר-פארטיי דר. עוואט.
פרעמיער-מיניסטער האראלד האלט און אנדערע פער-
זענלעכקייטן. ווי האבן פארבעטן דעם כאר אויף אן אַוונט
ברויט.

זינט דער אַנטשטיאונג פון כאר, איז זיין פערמא-
נענטע פיאנא באגלייטערין, סיי אויף פראבן און סיי אויף
קאנצערטן די איבערגעגעבענע מרים ראכלין.

דער כאר האט געהאט גוטע דיריגענטן, מענטשן
מיט ענטוויאזם, און א דאנק ווי איז דער כאר געשטאנען
אויף א הויכער מדרגה סיי אין דער קינסטלערישער
אויספירונג און סיי אין צוגעקליבענעם רעפערטואר.
צווישן זיינע דיריגענטן קאן מען געפינען מוזיקער, ווי:
פארטנא; ווערדער; בערלינסקי; קאלושינער; סעגאלאוו.
דער איצטיקער דיריגענט איז בארטאק.

נאכן טראגישן טויט פון ברוך קאלושינער, האט דער
יונגער באגאבטער דיריגענט אַדריאן בארטאק איבער-
גענומען די לייטונג פונעם כאר. א מענטש מיט ענערגיע
און ברען האט ער אריינגעלייגט א סך מי און אַשטרענ-
גונג, כדי אויסשולן דעם כאר.

דער "הזמיר"-כאר ווערט איינגעלאדן צו יידישע
און אַלגעמיינע אימפרעזעס; אויף עטנישע ראדיא פראג-
ראמען; פעסטיוואלן פון "געזאנג פון אַלע פעלקער", צום
ישראל געזאנג-פעסטיוואל אין 1979. אויף דער עלפטער
"זמריה" האט "הזמיר" געשיקט קיין ישראל א באדייטנ-
דיקע דעלעגאציע פון 23 כאריסטן, וועלכע האט זיך
באַמיט צו רעפרעזענטירן א רייכן פראגראם. טראץ דעם
וואס עס האבן אַנטוויקעלט מען כארן פון 21 לענדער,
אריינגערעכענענדיק ישראל-כארן, האט "הזמיר" זיך אויס-
געצייכנט מיט זיין אייגנארטיקן אופן פון זינגען און דעם
צוגעקליבענעם רעפערטואר.

ספעציעל איינדרוקספול זענען געווען די אויפטריטן
אין פארשידענע קיבוצים פאר וועטעראנען ווי אויך פארן
צווייטן און דריטן דור. עס איז פארגעקומען א קאנצערט
אין ירושלים אינעם גרויסן זאל פון "בנין האומה", ווי
אויך אין "היכל התרבות" אין תל-אביב, ווו דער עולם
האט מיטגעזונגען מיטן כאר הארציקע יידישע פאלקס-
לידער.

דער דערפאלג פונעם "הזמיר"-כאר אויפן פעסטיוואל
אין מדינת ישראל האט צוגעגעבן מוט און איבערצייגונג
פאר די כאריסטן, ווי נוצלעך און וויכטיק עס איז זייער
אַנשטרענגונג אויף די רעגולערע פראבן פון כאר.

דורך די 35 יאר פונעם כארס עקזיסטענץ זענען

דורכגעמאכט געווארן א רייע טראנספארמאציעס און רע-
ארגאניזאציעס. יעדער נייער דיריגענט האט איינגעפירט
זיינע אידיען; זיך אינטערפערעטאציע פון זינגען פארשי-
דענע לידער און דערמיט בארייכערט די קוואליטעט פון
ליד און רעפערטואר. די לידער האט דער כאר גענומען
סיי פון יידישע פאלקס-אוצרות און סיי פון קלאסישן רע-
פערטואר. דער כאר איז געווען דערפאלגרייך א דאנק די
גוטע סאליסטן, ווערטפולע כוחות פון פוילישע און רו-
סישע עמיגראנטן וועלכע האבן צוגעגעבן פרעסטיזש
פארן יידישן ליד.

בלעטערנדיק דעם ארכיוו פון כאר, געפינט מען אַלטע
פראגראמען פון די יערלעכע "הזמיר"-קאנצערטן. אין
1961 האט דער כאר געהייסן "יידישע פילהארמאנישע
געזעלשאַפֿט". דער קאנצערט איז פארגעקומען אינעם
גרויסן זאל פון מעלבורנער אוניווערסיטעט. דער דירי-
גענט איז דאן געווען דער פראנצויזיש-יידישער קאמפא-
זיטאר פון פאריז זשאק בערלינסקי.

דער פראגראם איז באשטאנען פון קלאסישע און
יידישע לידער, סאליסטן זענען געווען: סטען בערקאף;
דעני קלימאן; מעקס יעדוואב; רחל פאדעמסקי; סילוויא
פארטעק; סטיוו גאלדבערג און פנחס אַרבאך ע"ה. אין א
פראגראם פון 1948 זענען פאראן נעמען פון מענטשן, וועל-
כע זענען שוין לידער אַוועק אין דער אייביקייט. דאס
זענען: מ. סענדערס, ה. גראוועס א"א.

דיריגענט איז דאן געווען הענרי פארטנא. דער
קאנצערט איז פארגעקומען אין דער "קדימה"-געביידע
אין קארלספאן, און דער זאל איז געווען איבערפולט. אי-
נעם רעפערטואר זענען געווען שאפונגען פון י. גאלדפאדע;
יהודה הלוי; רייזען; הירש גליקס לידער און אנדערע יידי-
שע קאמפאזיציעס.

דער כאר איז ביים היינטיקן טאג אין א גינסטיקער
לאגע. במשך פון זיך עקזיסטענץ האט ער געהאט איבער-
געגעבענע מענטשן. ער האט צו זיין דיספאזיציע דעם
לאקאל פון קאמונאל האל ביי דער טורעק סינאגאגע און
די פינאנסיעלע אונטערשטיצונג פון "קדימה".

צום דערפאלג און אַנטוויקלונג פונעם כאר האבן
בייגעטראגן די סעקרעטארן, וועלכע האבן אריינגעלייגט
פיל מי, כוח און צייט, ווי צ.ב. דער ערשטער סעקרעטאר
פר' א. גאלדבערג. מייק גילגיש, שלום פעלל, וועלכער
איז געווען סעקרעטאר 15 יאר. איצט איז ער וויצע-פרע-
זידענט, זיין פרוי סעלי פעלל פאָרנעמט א גאר וויכטיקע
פאָזיציע אין דער אַדמיניסטראַציע פון כאר אַלס ענער-
גישע סעקרעטאָרין. לאַנגיאָריקער פאַרזיצער פון כאר איז
פר' ח. גאלדבערג.

די מיטגלידער פון כאר, וועלכע טוען זייער אַרבעט
פרייוויליק, זענען איבערצייגט, אַז דער כאר פאָרנעמט א
וויכטיקע געזעלשאַפֿטלעכע פאָזיציע אין היגן יידישן
לעבן און דעריבער איז ווערט די אַנשטרענגונג פון נאָכא-
נאָנד איבן, איינחזרן און באַרייכערן דעם פראַגראַם פון
כאר, וואס באַשטייט פון יידישע, העברעאישער און ענגלי-
שע לידער.

35 יָאָר „הַזְמִיר”-כָּאָר



די גרופע פיאנערן פון „הזמיר”-כאר — אלע איבער-געגעבענע קולטור-טוער — האבן געהאט פאר זיך גרויסע שוועריקייטן, אנהויבנדיק פון ווערבירן מענטשן פארן כאר מיט מוזיקאלישער דערפארונג אדער טאלאנט. אין 1947, ווען דער כאר איז געגרינדעט געווארן, ד”ה באלד נאכן קריג, האבן נייעקומענע יידן זיך געמאטערט מיטן עול פרנסה, זיך איינצוארדענען, צו געפינען א דאך איבערן קאפ, אויסלערנען די לאנד שפראך.

קלאר איז: אז די באדינגונגען זענען נישט געווען קיין לייכטע, אבער נאך אנטגעשטרענגטע באמאונגען איז געלונגען צו ווערבירן כאריסטן, וועלכע האבן אמאל, אין דער אלטער היים געזונגען און בארן אדער שולן.

דער ערשטער דיריגענט איז געווען הענרי פארט-נאי וועלכער האט אריינגעלייגט א סך ענערגיע און איבערגעגעבנקייט איינצושטעלן דעם כאר, יעדע וואך, דינסטיק אונט פלעגן זיך די באריסטן טרעפן און קא-מונאל האל ביי דער טורעק-שול, אויף פראכן.

ביסלעכווייז האט דער כאר באקומען אנטהערקענונג און פרעסטיזש אין יידישן מעלבארן. אויף די יערלעכע קאנצערטן זענען געקומען פיינשמעקער פון יידישן ליד און מוזיק. דער ערשטער קאנצערט איז פארגעקומען אין דעם גרויסן זאל פון מעלבארנער אוניווערסיטעט. מען האט איינגעלאדן דעם „הזמיר”-כאר אויפצוטערען אויף וויכ-

צוזאמען מיטן יובל פון דער עלטסטער יידישער קול-טור-אינסטיטוציע אין אויסטראליע, די „קדימה”, פיערן מיר אויך דעם יובל פון א צווייטער באוועסטער אינסטיטוט ציע אין יידישן מעלבארן, דאס איז דער „הזמיר”-כאר. אפילו אין אמעריקע מיט איר מיליאניקער יידישער באפעלקערונג זענען קיים פאראן עטלעכע יידישע כארן, וועלכע ראנגלען זיך פאר זייער עקזיסטענץ. מען קאן זיך דעריבער פארשטעלן, ווי דאס יידישע מעלבארן איז שטאלץ מיטן „הזמיר”-כאר, וועלכער פיערט היי-יאר זיין יובל. מיט 35 יאר צוריק, האבן א גרופע ענטוויאסטן פון יידיש געזאנג און מוזיק אינספירירט דורך מר. מ. סעני-דערס, געגרינדעט דעם מעלבארנער מענער כאר. די דאטע איז א היסטארישע געשעעניש אין יידישן מעלבארן. דער כאר איז געווען מזלדיק, ווייל ס’איז געלונגען צו אנגא-ווערן דיריגענט, מוזיקער-קינסטלער, פון א הויכן ניווא, מיט אייראפעאישער דערפארונג, שפעטער, ווען דער כאר האט זיך אנטוויקלט, און איז געווארן פאפולער, איז ער פארוואנדלט געווארן אין א געמישטן כאר. דאס האט צוגעגעבן צום סטאנדארט פון מוזיקאלישן רעפערטואר. סיי און קוואליטעט און סיי קוואנטיטאטיוו. דער כאר, ווי יעדע יידישע קולטור-ארגאניזאציע האט דורכגעמאכט פארשידענע עטאפן; זיך געראנגלט מיט פראבלעמען, טעכנישע, מאטעריעלע און ארגאניזא-ציעלע.

אַרבעט; פון מענטשלעכער האַרעוואַניע, פון שטיקל ברויט וואָס מ'האַט געזיט אויף אייגענע פעלדער. דאָס איז ביי אים געקומען ווי אַ נאַטירלעכער פאַרלאַנג און אַ נאַטירלעכע אַנרגעגנג. עס האָט זיך געזונגען ווי פון זיך אליין — אַבער דער זעלבער דיכטער וואָס זינגט אַזוי פון אַרבעט און נויט — פּראָטעסטירט, ווען מען פרובירט פאַרוואַנדלען עס אין אַ וועלט־אויסלייזערשער אידי.

ווי אַ ייד, וואָס איז פאַרבונדן מיט ישראל און מיטן גלות, וואָס האָט אליין גענוג מיטגעמאַכט אין משך פון דרייפערטל יאָרהונדערט, פון די קרבנות וואָס יידן האָבן געגעבן אויפן מזבח פון אַלע רעוואָלוציעס — און ער רופט אויס:

סיאיז ווי צו דעם, וואָס פּאַטערלאַנד, איז אים.
די גאַנצע וועלט.
וואָס האָלט פאַר ברידער, שוועסטער — אַלע מענטשן
אויף דער ערד.
עס האָט אַזאַ אפילו נישט קיין אַרט אויף אַ געצעלט
און ס'בלייבט אַזאַ, ווי אַ קול אין מדבר,
נישט דערהערט.

זיין אייגענע, ביטערע, יידישע דערפאַרונג רעדט פון אים ארויס:

איך זאָג עס סתם אַזוי, צו קיינעם נישט
צו זיך אליין;
עס פאַלן רייד אַמאָל, ווי פרוכט געריסן פונעם ווינט
אַ מענטש פון „אומעטום“, איז אומעטום אויך
ווי אַ שטיין
און הילפלאָז, צום פאַרלוירנגיין אין עלנט
ווי אַ קינד.



מיר האָבן היינט אַ פייערלעכן אָונט צו באַגריסן
אַ יידישן דיכטער, וואָס איז, ווי אַ גאַסט — אַנגעקומען
צו אונדזערע ברעגן. אין דער היינטיקער, פייערלעכער
שטימונג טראָגן מיר אים צו אַ בוקעט פון זיינע אייגענע
אַפגעקליבענע לידער, און וואָס קאָן נאָך זיין נענטער —
ווי אַן אייגן ליד, וואָס איז אַפט, ווי דאָס שוויסיקע העמד
וואָס קלעפט צום לייב, אַזוי ליב און טייער.

און דעריבער ווילן מיר פאַרענדיקן מיטן דיכטערס
אַ וואָרט:

„סיאַרט מיר נישט, וואָס כיהאָב די פערל נישט
געפונען

כיהאָב דערפאַר די טיפעניש דערגרייכט“.

און פונדערטיף, דערהויבן און דערהייכט ארויס
צעשטראַלט מיט ליכט פון זיבן זונען“.

פון דער טיף איז זיין יידיש ליד און יידיש לשון
ארויסגעקומען צעשטראַלט מיט ליכט פון זיבן זונען און
אים אוועקגעשטעלט אין דער פאַדערשטער ריי פון אונז-
דערע פיינסטע יידישע פּאַעטן.

אַבער אַ קינד האָט אַ טבע אויסצוואַקסן, און דער
קאַפּריזונער דיכטער אַדער שרייבער, ווערט ווי אַ קאַפּריזונע
געליבטע וועלכע מען מוז אָן אויפהער פאַשען מיט קאַמ-
פלימענטן און פאַרזיכערן איר, אַז זי איז די שענסטע,
די בעסטע, די באַליבסטע. אויך דער קאַפּריזונער שריי-
בער וויל מ'זאָל אים אים נאָכאַנאָנד לויבן, פאַרזיכערן אים,
אַז יעדעס וואָרט זיינס טריפט ממש מיט טאַלאַנט; אַז ער
איז דער אַריגינעלסטער; אַז נישט פאַר אים און נישט נאָך
אים וועט שוין די ליטעראַטור אַזעלכעס נישט האָבן. און
טאַמער חלילה פאַרפעלט מען עס צו טאָן, ווערט ער אַנ-
געבלאָזן, ברוגזט זיך. צום גליק אַבער, געהערט נישט פאַ-
פיערניקאָוו צו דעם מין שרייבער. ער ווייסט זיין אַרט
אין דער ליטעראַטור און ער האָט זיין מאָס.

אַפילו אַ שטילער דיכטער ווי פאַפּיערניקאָוו קען אַמאָל
מער נישט אריבערטראָגן דעם מצב פון אונדזער ליטע-
ראַטור; די ביליקע לויב-געזאַנגען פון נאָך ביליקערע לוי-
בער, וואָס טראָגן אויף זיך די טאַגעס פון אויטאָריטעט;
און זיין פעדער צעבונטעוועט זיך — קעגן אַט דעם צו-
שטאַנד, אפשר גאַר קעגן זיין ווילן — און ער שרייבט אַן
אַן עפּיגראַמיש ליד, וואָס ליענט זיך אַזוי:

פ ר ע ש

וואָס זומפיקער, וואָס טיפער סיאיז די בלאַטע —
אַלץ העכער איז דאָס גראַגערין פון פרעש,
וואָס קוואַקען ביי חלשות, פון נודאַטע
און האַלטן פאַר געזאַנג עס, פאַר אַ ישׁ.
און פרעש וואָס שפּיגלען זיך אין בלאַטע־שפּיגלען —
געפינען אויך פאַר זייער זינגען, לויב —
פון „זאָך־קענער“ וואָס ווילן זיי באַפליגלען
מיט פליגל, וועלכע הייבן אויף נאָר שטויב...



פאַפּיערניקאָוו געהערט נישט צו דער פאַעטישער שיטה
וואָס פריידיקט קונסט לשם קונסט. לעבנדיק יאַרצענדליקער
אין ישראל, אַ לאַנד וואָס באַצייכנט אירע קינדער ווי
סאַברעס, וווּ די ערד איז פול מיט שטיינער און מדבר,
דער באַדן — אַ האַרטער — אויף אַזאַ באַדן קאַנען נישט
אויסוואַקסן צאַרטע, צעפיעשטשעטע דיכטער.

נישט שטענדיק קאָן מען זינגען סתם, לשמה
לשם געזאַנג פאַר שיינקייט, גלאַנץ און פראַכט —
די הימלען זענען אויך נישט שטענדיק בלאַ
און סילייכטן נישט קיין שטערן יעדע נאָכט.

און ער פאַרענדיקט:

און האַלטן נישט פון מיר — ווייל כיקאָן לשמה
ווי זיי — נישט זינגען וועגן גלאַנץ און פראַכט
די הימלען זענען אויך נישט שטענדיק בלאַ
און סילייכטן נישט קיין שטערן יעדע נאָכט.

יא, פאַפּיערניקאָוו איז דער באַזינגער פון מי און פון

„די פרעמד בלייבט פרעמד —

אפילו ווען מען טראגט פון איר א זידן העמד“.

„וואו הפקר לעבט אן אומה ווי צעשטויבט פון ווינט
אין חורבות בלויז

און רייסן זיך מיט לעבן, פאר פרייז פון לעצטן
העמד.

„איך קען נישט דאס לשון מיינס טוישן

אזוי ווי א העמד. ס'ליגט אין בלוט מיר

אין בלוט און אין טרערן.

ווייזט אויס, אז דער סינאגים — העמד איז ערגעץ וואו
פארבונדן אויך מיט היימלאזיקייט, מיט נעזונד, מיט אליי-
ניקייט — אנט וואלט דען איציק מאנגער געשריבן זיין
ליד צום ערשטן מאל, ווען ער איז אנגעקומען קיין מדינת
ישראל:

„כ'האב זיך יארן לאנג געוואלגערט אין דער פרעמד,

איצט פאר איך זיך וואלגערן אין דער הייט,

מיט איין פאר שיד, איין העמד אויפן לייב,

אין דער האנט דעם שטעקן, ווי קען איך זיין אן דעם?

און פונקט ווי מיר זענען דערווייל נישט דערגאנגען
וואס אזוינס איז גליק — וועלן מיר ווארשיינלעך אויך
ניט דערגיין: וואס אזוינס איז ליבע, פשוט דערפאר —
ווייל: וויפל דיכטער עס זענען אין דער פארגאנגענהייט
געווען און זענען דא ביז היינט, זינט דער מענטש האט
זיך אויסגעלערנט שרייבן, האט יעדער דעם באגריף און
געפיל ליבע אנדערש דעפינירט. יעדע זאך, וואס האט
אפשר מער ווי טויזנט אויסטייטשונגען האט נישט קיין איין
אבסאלוטע אויסטייטשונג, מ'זאל קאנען אננעמען, אז דאס
איז עס. מיר האבן עס אויך נישט געפונען אין פאפיערני-
קאוס לידער.

דערפאר אבער האבן מיר אדאנק די פרווון צו
אויסדריקן געפילן פון ליבע געפינען שורות וואס זענען
ריינע פאעזיע און אילוסטרירן דעם געלונגענעם פארמעסט
פון דיכטער.

„כיבין אליין נישט וויסנדיק ווי לאנג און ווי אזוי —
פון הינטן נאכגעגאנגען נאך דער אומבאקאנטער פרוי,
געגאנגען א געבונדענער נאך אירע שוואנענטריט,
און נאכגעטראגן שאטנדיק דעם ציטער פון א ליד...“
(זייט 31)

אין פאפיערניקאוס לידער געפינען מיר נישט נאר גוטע
פאעזיע, נאר זי ווערט טאקע גוט פון דער חכמה, מיט
וועלכער פאפיערניקאוו באלעבט די שורות.

שורות וועגן שטארבן:

„אויב נישט פון יענעם הארטן שלאף

וואס בינד א מענטשן אפ פון דויער

און פארבינדט אים מיטן סוף?

פון א צווייט ליד:

מיט בליעכץ וואס האט איבער פלוטן אריבערגעבליט
און מיט ענדלאזע גאלדענע פעלדער מיט זאנגען
וואס וויגן זיך שיכור פון וואקסן צום שניט...

דאס איז ממש פאעטיש גאלד פון וועלכער א דיכטער
ווי פאפיערניקאוו שמידט אויס א קרוין פאר יידיש.
פאפיערניקאוו, און נישט נאר ער — א סך דיכטער
און פראזאיקער אדער עסיאיסטן ווילן זיך נישט פארלאזן
אויפן קריטיקער אדער אויפן ליענער וואס וועט זיי פרוי-
בירן אויסטייטשן און פארשטיין, און ער גיט אונדז דעריי-
בער דעם שליסל צו זיין ליד.

וואסער היימלאנד — אזעלכע געזאנגען,

וואסער לעבן — אזא דאס געמיט:

יעדעס לאנד גיט איר זינגער די קלאנגען.

יעדע היים איז דער שליסל צום ליד.

מעגלעך, אז די היים, וואו פאפיערניקאוו, ווי א יידישער
דיכטער האט קיין האניק נישט געלעקט, האט באאיינפלוסט
די לידער זיינע, פון וועלכע עס וויעט מיט א טרויער,
א בענקשאפט און א שטילן פארדרוס, וואס סיי דער דיכ-
טער און סיי דאס ליד, האבן נישט באקומען די אנערקע-
נונג, וואס עס קומט זיי, כאטש זיין ליד איז כול מיט
געוויין און געזאנג און ליבשאפט פאר פאלק און פארן
לאנד:

די היים פונעם דיכטער

די היים פונעם דיכטער איז דארט וואו מען הערט אים,
און נישט וואו—ס'איז אפריכטן גלות, באשערט אים—
ווי מיר איז באשערט, צווישן אייגענע ברידער
ארוםגיין און פילן זיך פרעמד און דערווידער —
פאר זינגען אויף יידיש (וואס גרילצט זיי אין אויער)
מיין היימליד פון ליבע, פון פרייט אדער טרויער.

בדרך כלל איז פאפיערניקאוו א דיכטער פון שטילע
טענער; אפילו ווען דער ווייטאג נעמט אים אדורך, זענען
זיינע לידער געצוימטע, איינגעהאלטענע, ווי די חורבן-
לידער, אדער לידער וועגן די שכנים, וואס נעמען נקמה
אין אן אומשולדיקן הונט... עס פעלט זיין ליד דער פלאץ
קאטן-טאן, דאס שרייענדיקע, דאס באמבאסטישע. ער לעבט
שטיל און באשיידן, און ער ליבט דאס לאנד, די סביבה
און די מענטשן מיט א צארטער ליבע, וועלכע רייסט נישט
אויף די אויגן. ער געהערט נישט צו די דיכטער, וואס גייען
ארויס אויף די גאסן און פויקן אויס זייער פאטריאטיזם:
זעט, ווי איך בין פארליבט אין לאנד! זעט ווי איך בין
איבערגעגעבן דער אידיי, און ווי יעדער גאסן-פויקער גייט
ער שפעטער ארום מיטן קאפעלוש און זאמלט איין דעם
לויף פאר זיין פויקעריי...

פאפיערניקאוו האלט דעם דיכטער פאר א קאפריזונג
קינד...

„א דיכטער איז א גרויס קאפריזונג קינד,

וואס איז נישט שטענדיק און יעדן צום פארושטיין.

דאס היימלאזע ליד פון ותיק

דעם 22טן פעברואר 1981 האט זי „קדימה“ איינגעארדנט א פייערלעכן אונט לכבוד דעם דיכטער יוסף פאפיערניקאוו. מיר ברענגען דא א פראגמענט פון דער ליטערארישער אפשטאנונג.

רעדאקציע

יידישע פילאזאפיע — אדער ווי יידן באצייכענען עס פון די גאר אלטע צייטן — חקירות, גריבלען זיך — איז געווען געבויט אויפן פרינציפ פון אויפבויען, איטוויקלען א געדאנק צו א געוויסער לאגישער דעפיניציע און גלייכ-צייטיק מיט איין זאך שפעטער — אפוארפן דעם זעלבן געדאנק דורך באווייזן לאגיש, ווי אומלאגיש די פריער-דיקע לאגיק איז געווען.

פון אט דעם פילאזאפישן גאנג איז אונדז געבליבן א ריי אויסדרוקן און ווערטלעך, מיט וועלכע מען באנוצט זיך אפט.

ווען מיר ווילן, למשל, היינט א שמועס טאן וועגן שאפן פון דיכטער יוסף פאפיערניקאוו, טוען מיר א זאג:

— ווילסטו דעם דיכטער קענען, מוזטו אין זיין לאנד גיין.

איז עס דאך גוט — אין זעלבן אטעם אבער רוקט זיך אונטער אן אנדער זאג, אז:

— קיינער איז נישט קיין נביא אין זיין אייגענער שטאט...

הייסט עס — צו וואס גיין זוכן דעם דיכטער אין זיין לאנד, אז סיי ווי איז ער נישט קיין נביא דארט און זיין ווארט איז נישט וואגיק אין ארט פון זיין אפשטאמונג. פאפיערניקאוו אליין רוקט אונדז אונטער דעם דאזיקן געדאנק:

„איך באזינג זי, מיין היים, נאך עס הערט מיר — די פרעמד

(כ״בין דער פרעמד מער באקאנט ווי אין אייגענעם לאנד)

ס׳האט די פרעמד נאך דאס ליד מיינס אזוי נישט פארשעמט

ווי עס טוט עס מיין היים, ווו איך זינג פאר דער וואנט

(זייט 193).

צום גליק אבער איז א דיכטער, אדער שרייבער נישט באגרענעצט צו א קאנקרעטער געאגראפישער טעריטאריע. איז במילא זאגן מיר זיך אפ פון ביידע באגריפן, וואס זוכן אפצולייקענען איינס דאס צווייטע און פארנעמען זיך אויף דעם דיכטערס טעריטאריע, און דאס זענען זיינע ווערק.

דא העלפט אונדז דער דיכטער פאפיערניקאוו ארויס. ער ווייסט, אז מיר זענען שוין מער נישט יונג, אז אונדזער עקספעדיציע וועט נישט צו ווייט פארפארן אין זיין צע-שפרייטער מדינה פון 24 אדער 25 פראווינצן, וואס עס שטעלן מיט זיך פאר די ביז איצט דערשינענע ביכער — האט ער פאר אונדז אנגעצייכנט א מאפע מיר זאלן נישט דארפן קריכן, און זוכן און אפשר אויך פארבלאנדזשען — און אט די דאזיקע מאפע, די לאנד-קארטע דאס איז די לידער-זאמלונג „מיין אנטאלאגיע“ און לויט דער מאפע-אנטאלאגיע האפן מיר צו געפינען דעם וועג — דורכן לאנד פון דיכטער.

וויסנשאפטלער און פארשער זוכן אפט זאכן וועלכע זענען נישט, נאר מען האט וועגן זיי אן אנונג — אז אזא זאך קאן זיין, אז זי איז מעגלעך. דיכטער געהערן אויך צו דער זעלבער קאטעגאריע זוכער. דער עיקר וואס דיכ-טער זוכן זענען די צוויי וויכטיקסטע קאמפאנענטן, בא-שטאנד-טיילן פון מענטשנס גייסטיקער וועלט. די צוויי באשטאנד-טיילן זענען: ליבע און גליק.

לאמיר צוערשט פרווון דעפינירן, וואס אזוינס ס'איז גליק, לויט א מעשהלע, וואס איז שוין זייער אלט. און איך גלויב, אז איר האט זי שוין אוודאי געהערט — אבער אין עטלעכע ווערטער איז עס כדאי איבערצודערציילן.

אין איינער א מדינה איז געווען א קעניג — און ווי געוויינטלעך אין א מעשה — האט ער געהאט א טאכטער, א פרינצעסין, איז די פרינצעסין קראנק געווארן, אט אזוי: טרויעריק, מעלאנכאליש און קיין שום מעדיצין אדער אנדערע מיטלען האבן נישט געהאלפן, כדי צו ענדערן דעם צושטאנד. ביז איינער אן אלטער כישוף-מאכער האט גע-ראטן, אז מען זאל דער פרינצעסין אנטאן א העמד פון א גליקלעכן מענטשן — דאן וועט זי געזונט ווערן. האט מען ארויסגעשיקט רייטער צו געפינען אזא מענטשן. זיין זיי האבן אים ענדלעך געפונען — האט ער נישט פאר-מאגט קיין העמד אויפן לייב...

עס איז מעגלעך, אז די סימבאליק פון אן אייגן העמד אויפן לייב איז פארבונדן מיט א געוויסער מיסטעריע, וואס ווארצלט אין באגריף היים, לעבן, גליק — איינגעפונדע-וועטקייט. דער דיכטער פאפיערניקאוו קערט זיך אום אין א גאנצער ריי לידער, ווו ער נוצט אט די פארגלייכן. איך וועל בלויז ציטירן אייניקע שורות פון יעדן ליד:

„סיקלינגען די ווערטער מיר פרעמד

און קאלט, ווי עס איז א מלבוש, ווען ס'לייב

טראגט נישט קיין העמד“.

„איך האב אליין שוין דורכגעוואנדערט לענדער פיל און טשעט

זיך צוגעאייגנט אלץ וואס איז געווען מיר ווייט

און פרעמד,

און האב אין ערגעץ זיך מיט קיינעם, ווי מיט מענטש דער-עמד

און קאלט איז מיר געווען אפילו, אויפן לייב

דאס העמד“

„מעלבאָרנער בלעטער“

אין „פאָרווערטס“ פון 3טן אויגוסט 1980, האָבן מיר באַמערקט אַ נאָטיץ פון י. האַמער (פּסעוודאָנים פון אַ באַ- קאַנטן געזעלשאַפּטלעכן טוער און שרייבער), וועלכע מיר רעדאַקציע רוקן איבער.

„מעלבאָרנער בלעטער“ איז אַ גוט-רעדאַקטירטער ליי- טעראַריש-געזעלשאַפּטלעכער זשורנאַל, וואָס ווערט אַרויס- געגעבן פון דער „קדימה“ אין מעלבאָרן. דער זשורנאַל האָט 32 זייטן אין יידיש און 20 זייטן אין ענגליש. אינעם זשורנאַל ווערן מערסטנס געדרוקט אַרטיקלען און ליטע- ראַרישע שאַפונגען פון אויסטראַליש-יידישע שרייבערס און קולטור-טוערס, אָבער אויך פון שרייבערס אין אַנדע- רע לענדער.

פונעם באַריכט „אין, און אַרום דער „קדימה“, דער- וויסן מיר זיך, אַז די קולטור-אינסטיטוציע „קדימה“ וואָס „איר איינציקער ציל איז אויפהאַלטן און פאַרשפּרייטן יידי- שע קולטור“, גרייט זיך צו פיערן דעם 70-יאַריקן יוביליי פון איר עקזיסטענץ.

לעצטן יאָר האָט די „קדימה“ געהאַט דריי געסט פון אויסלאַנד: מייק בורשטיין, יוסף קערלער און עמיל גאַ- ראַוועץ.

ביי דער „קדימה“ איז פאַראַן אַ טעאַטער-קרייז אויפן נאָמען „דוד הערמאַן טעאַטער“, וואָס פירט יעדן יאָר אויף גוטע ליטעראַרישע פיעסן. די גאַסט-רעזשיסערן זענען די לעצטע יאָרן געווען: יעקב ראַטבוים פון פוילן און איצט געפינט זיך דאָרט ישראל בערקאוויטש פון בוקאַרעשט, אין אַ רעדאַקציאָנעלער נאָטיץ אינעם זשורנאַל פון אַפּריל-מאָי ווערט איבערגעגעבן, אַז אויף די זיצונגען פון „קדימה“ קאָמיטעט הערט מען אַפט טענות פאַרוואָס די „מעלבאָרנער בלעטער“ שפּיגלען נישט אַפּ דאָס יידיש- געזעלשאַפּטלעכע לעבן אין מעלבאָרן, אַז מיט דעם אינ- האַלט האָט ער געקאַנט דערשיינען אין יעדער שטאַט אין דער וועלט“.

דער רעדאַקטאָר פאַרענטפערט זיך, אַז די געזעלשאַפּט- לעכע נייעס ווערט אַפּגעשפּיגלט אין דער צייטונג „אויסט- ראַלישע יידישע נייעס“ און די אונטערנעמונגען וואָס ווערן דורכגעפירט ווערן באַזוכט פון אַ באַגרענעצטער צאָל מענטשן, נאָר פון די אַרגאַניזאַציעס וואָס אַרגאַניזירן זיי. „בלייבט די פראַגע: וואָס דאַרפן מיר אינפאַרמירן און וועמען קאָן אַזאַ אינפאַרמאַציע דינען?“ — פּרעגט דער רעדאַקטאָר.

אויב מיר מעגן זיך אַריינמישן אין אַן אינערלעכער מחלוקה, ווילן מיר דערויף ענטפערן:

ווען אַ יידישער זשורנאַל, אָדער אַ צייטונג פון איין לאַנד קומט אַן אין אַן אַנדער לאַנד, איז די ערשטע זאַך וואָס דער ליינער זוכט, — אין צוגאַב צו די שאַפונגען פון די לאַקאַלע שרייבערס, — די כראַניק פון די דאָרטיקע קולטור-געזעלשאַפּטלעכע אַקטיוויטעטן, דערפאַר וועט איר אַפט טרעפן פיל ליינער וואָס הייבן אַן בלעטערן אַזאַ זשורנאַל פון די לעצטע זייטן און נישט פון די ערשטע. דער שרייבער פון די שורות איז איינער פון זיי...

יידישן קאָמיטעט איז געווען באַשאַ בערמאַן, די פרוי פון אַדאַלף בערמאַן.

די לעצטע טעג פון חודש יולי 1944, האָבן די רעשט- לעך פון וואַרשעווער יידנטום געוואָרט מיט אומגעדולד אויפן אַריינמאַרש פון די סאָויעטישע דיוויזיעס קיין וואַר- שע. אַנשטאַט סאָויעטישע איינהייטן, האָבן זיך באַוויזן דעם 1-טן אויגוסט פוילישע סאַלדאַטן און אַפיצירן אויף די גאַסן פון וואַרשע. אין דעם טאָג איז אויסגעבראַכן דער אויפשטאַנד קעגן די נאַציס. די פאַלאַקן האָבן באַזעצט אַ צאָל וויכטיקע אינסטיטוציעס, באַהערשט גרויסע טיילן פון דער שטאַט — מיטן ציל נישט צו דערלאָזן די סאָ- ויעטן אַדמיניסטראַטיוו איבערצונעמען וואַרשע.

די סאָויעטישע מיליטערישע אָנפירונג, דערוויסנדיק זיך, אַז די פוילישע אויפשטענדלעך האָבן באַזעצט אַ גאַנ- צע רייע אינסטיטוציעס אין דער שטאַט, און די פוילישע אונטערערדישע רעגירונג גרייט זיך צו רעגירן — האָבן זיי דאָן אַפּגעשטעלט די אַפּענסיווע צו פאַרסירן די ווייסל. אין דער צייט פון פוילישן אויפשטאַנד, וועלכער האָט געדויערט 2 חדשים, זענען אומגעקומען 200.000 מענטשן, צווישן זיי אַ צאָל יידן. ליידער האָבן די רעשטלעך אויס- באַהאַלטענע יידן פון וואַרשע און אומגעגנט נישט דער- וואָרט זיך אויף דער באַפרייאַונג.

ערשט נאָך פינף און אַ האַלבן חודש — דעם 17-טן יאַנואַר 1945 — האָבן די סאָויעטן אַריינמאַרשירט קיין וואַרשע און נישט געפונען קיין לעבעדיקן מענטש. דאָס זינלאַזע וואָרטן כמעט אַ האַלבן יאָר ביי דער ווייסל — צום איבערגרופירן זייערע דיוויזיעס — האָט געגעבן די נאַציס גענוג צייט צו פאַרניכטן די רעשטלעך יידן פון די לאַגערן, וועלדער און אויף דער אַרישער זייט.

איבער פינף יאָר צייט האָט דאָס איראָפּעיִשע יידנ- טום זיך געראַנגלט פאַר אויפהאַלטן דאָס לעבן אין די געטאָס. דער ווילן צום לעבן און קעמפן האָט צוגעגעבן מוט, אויסדויער דער פאַרפאַלגטער יידישער באַפּעלקערונג. צענדליקער טויזנטער האָבן זיך געריסן צום קאַמף. ליי- דער האָבן זיי נישט געהאַט מיט וואָס צו קעמפן. אלע נישט-יידישע גרופירונגען האָבן באַקומען געווער פון די אַליאירטע. דאָס געווער איז נישט געוואָרן אויסגענוצט קעגן די נאַציס, דאָך איז דער צושטייער פון די יידן צו באַקעמפן דעם נאַציזם געווען אַ באַדייטנדיקער.



צום 38-טן יארטאג

פון אויפשטאנד

אין ווארשעווער געטא

די ערשטע פייער-פראבע האט די יידישע מיליטערישע ארגאניזאציע אין ווארשעווער געטא אדורכגעמאכט אין די טעג פון 18-טן ביז 23-טן יאנואר 1943. די נאצישע הארדעס זענען אריין אין געטא דורך פארשידענע פונקטן. מיטן ציל צו ליקווידירן די רעשטלעך פון דער האלב-מיליאניקער יידישער באפעלקערונג. אין די טעג האבן יידישע קעמפער אנטקעגנגעשטעלט זיך מיט געווער אין די הענט און נישט געלאזט זיך פירן קיין טראווינקי און פאניאטאוו צום אומברענגען.

דער אויפשטאנד פון 19-טן אפריל 1943 איז געקומען אומגעריכט פאר די פוילישע אונטערערדישע ארגאניזאציעס. זיי האבן נישט געלייבט, אז יידישע מענער און פרויען, אויסגעמאטערטע, פארהונגערטע, און געווער, וועלן האבן דעם מוט און דרייטקייט אנצוגרייפן די באטאל-יאנען עס-עס-מענער מיט זייערע פארבינדעטע: ליטווי-נער, לאטישן און אוקראינער. אין די ערשטע דריי טעג פון שווערע און בלוטיקע קאמפן, האבן די נאציס געליטן גרויסע פארלוסטן אין מענטשן: צענדליקער געהרגעטע, הונדערטער פארווונדעטע. די יידישע פארלוסטן זענען אויך נישט געווען קיין קליינע.

דערפאר אבער האבן די יידישע קעמפער דעראבערט א סך געווער, און דאס האט זיי דערמעגלעכט צו פירן איבער זעקס וואכן א פארטיידיקונגס-קאמף.

דער ווארשעווער געטא-אויפשטאנד האט געגעבן דעם סיגנאל אנדערע געטאס און לאגערן אויפצוהייבן די פאן פון קאמף קעגן די הענקער פון יידישן פאלק. דער אויפ-שטאנד פון יידישע קעמפער אין פארשידענע טיילן פון פוילן אין יאר 1943 האט ארויסגערופן שטוינונג און אנער-קענונג אין דער פרייער וועלט, פאר די וועלכע האבן די ערשטע געוואלט אנצוגרייפן די נאציס.

נאך פארן אויפשטאנד אין ווארשעווער געטא, האבן מיר א מאסנהאפטע דערשיינונג פון ארויסרייסן זיך פון די געטאס און ארגאניזירן זיך אין פארטיזאנער איינהייטן אין פארשידענע טיילן פון פוילן. די ערשטע יידישע פאר-טיזאנער-גרופן האבן נישט געהאט קיין געווער. זיי האבן פון קיינעם נישט באקומען קיין הילף. געווער און בא-שפייזונג איז געווארן געשאפן דורך אויסערגעוויינלעכע אנשטרענגונגען און קרבנות.

יידישע פארטיזאנער, וועלכע זענען אויפגענומען געווארן דורך פוילישע אדער סאוויעטישע פארטיזאנער-איינהייטן זענען מערסטנטיל געווארן שלעכט באהאנדלט. פארפאלגט און נישט זעלטן-פארניכטעט. דאקעגן אין

מזרח-פוילן זענען געווען א צאל פארטיזאנער-גרופן, וועלכע זענען באשטאנען פון בלוזי יידן. זייער אויפגאבע איז געווען נישט נאר אנצוגרייפן די דייטשן; זיי האבן אויפגענומען אין זייערע איינהייטן יידישע מענער און פרויען, אנטלאפענע פון די געטאס. די יידישע פארטי-זאנער-אפטיילונגען האבן ארויסגעוויזן גרויס זארג פאר די עלטערע מענטשן און קינדער.

צווישן ווילעיקע און מינסק, אין דער געגנט פון די נאראטשער וועלדער, האט זיך געפונען איינע פון די גרעסטע יידישע פארטיזאנער-איינהייטן. איר נאמען איז געווען „נקמה“. די האט באשיצט און דערנערט איבער 400 יידישע מענטשן, די גרעסטע טייל פון זיי האבן אי-בערגעלעבט די מלחמה אדאנק זייער קאמאנדיר באריס גרין (גריינעמאן). ער לעבט היינט אין מעלבארן.

די צאל אפגעראטעוועטע יידן, וועלכע האבן זיך געפונ-גען אין די וועלדער איז א גאנץ באדייטנדע. ווען נישט די פיינטלעכע איינשטעלונג פון די פוילישע און רוסישע פארטיזאנער איינהייטן וואלט די צאל אפגעראטעוועטע געווען א סך א גרעסערע.

די פארבינדונג פון די יידן אין די געטאס מיט דער פרייער וועלט, מיט יידישע ארגאניזאציעס, איז געווען א מינימאלע, איינצלענע שליחים פון ארץ ישראל, האבן מיט גרויס מי אין יאר 1942 זיך געשמוגלט דורך אונ-גארן, סלאוואקיע קיין פוילן, און דורך די טאטערן (זאקאפאנע) ארויסגעפירט א צאל יידן פון קראקע קיין סלאוואקיע, און פון דארטן קיין אונגארן. ווען ס'איז אנט-שטאנען די יידישע בריגאדע אין ארץ ישראל, איז אויך געשאפן געווארן א פאראשויסטן-גרופע פון 31 פערזאנן, צווישן זיי — 3 פרויען... די פאראשויסטן זענען אראפ-געווארפן געווארן אין די אקופירטע לענדער פון איראפע מיטן ציל צו העלפן די יידן אין די לאגערן און געטאס.

ליידער איז אין דער צייט — 1944 — דער גרעסטער טייל יידן שוין געווען פארניכטעט. דאס איינציקע ארט אין אקופירטן איראפע ווו יידן האבן אנגעהאלטן א קאנ-טאקט מיט יידישע ארגאניזאציעס אין דער פרייער וועלט, איז געווען ווארשע.

דער אונטערערדישער יידישער קאמיטעט מיט ד"ר פיינער, בערמאן, גוזשיק, זענען געווען די איניציאטארן פון שאפן א געמיינזאמען קאמיטעט צו העלפן יידן, וועלכע האבן זיך אויפגעהאלטן אויף דער ארישער זייט. די פוי-לישע דעלעגאטור (די אונטערערדישע רעגירונג) האט זיך באצויגן צו ערשט נעגאטיוו, און שפעטער געגעבן איר הסכמה. דער קריפטאנים פון דער ארגאניזאציע איז געווען „זשעגאטא“. אדאנק דער אנטשטיאונג פון דער ארגא-ניזאציע, איז אנגעקניפט געווארן דורך דער פוילישער דעלעגאטור א ראדיא-פארבינדונג מיט יידישע ארגאני-זאציעס אין דער פרייער וועלט. דורך דער דעלעגאטור זענען איבערגעשיקט געווארן באדייטנדע סומעס געלט פון אויסלאנד, אויסצוהאלטן די 2000 יידן, וועלכע האבן זיך אויסבאהאלטן ביי פוילישע פאמיליעס. די פארבינדלעכע פון די אויסבאהאלטענע יידן צו דעם אונטערערדישן

מ. אייזענבוך

מיין זעלמעניאנישן ברודער...

(צום אַנדענק פון משה קולבאק)

פון סיווע, ווייס-רוסישע לאַנען,
פון כאַטעס מיט שטרויענע דעכער
און זאמדיקע טראַקן באַשפּרענקלט
מיט ראַסע, אין בלומיקע בעכער,
ביזטו זיך געקומען צושפּאַנען:
אַ זעלמעניאנישער יאָט
פון די יאָטן;
מיט אַ טשוּפּרינע, וואָס פול איז מיט ווינטן
און אַ העמדל — אויסגענייט גאָר מיט קווייטן.
און האַפּענונגען — ווי צווייט אויף די ביימער.
ווי עס בליען קארטאָפּל אויף בייטן.
און פאַלקען, און טאַנקען און צאַלקען
ווי טייבעלעך טראַגסטו אין בוזים.
און לידעריש געשמילט האַסט דעם צאָרן
פון יאָרן.
וואָס גייען פאַרלאָרן...
און פעטערס: די אַלטע, באַיאַרטע
אַט די זישעס און איטשעס און יודעס —
אָוועק פון דער וועלט און פאַרגעסן.
צעגאַנגען — ווי שניי צווישן גרודעס.
נאָר ס'האַט זיי דיין פען
די שילוע —
פאַרקריצט אין לעבן אויף אייביק,
מיט זייערע פנימער גרויע,
מיט זייער אַ יעטוועדער תנועה.
צעפאַלן זיך דער רעכזע-הויף,
פאַרפּוילט די קראַקוועס און די וויקשאַפּט,
און אייניקער אליין גייסט אויס
אויף נאָרעס פונעם בענקשאַפּט,
אויף נאָרעס הילצערנע
פון אי. טע. קא. (*).
אין זיך אליין פאַרקליבן:
איז כאַטש נאָך פון דעם רעכזע-הויף
אַ זכר וווּ געבליבן?

אַ, ברודער זעלמעניאנישער
פון ווייס-רוסישע פליינגען —
איך קוויק זיך מיט דיין יעדעס וואָרט.
עס לאַזט קיין אויג נישט וויינען.
און כאַטש שוין צוגעדעקט ביזטו
מיט סיבירער שניי דעם ווייסן —
עס זינגט נאָך אַלין אין מיר דיין ליד
פון אונדזער היימלאַנד — רייסן...

(*) אי. טע. קא. — רוסיש: איספּראַוויטעלני טרודאָוואי לאַנער
— אַרבעטסלאַנער.

דער אַקטאַבער-רעוולוציע, געשריבן טאַקע אין רעוואָלוציאָנערן
גייסט אָבער נישט אינעם קאָזיאָנעם, „פּראַלעטאַרישן“ נוסח. די אַלטע
„זעלמעניאנער“ פון פאַר דער רעוואָלוציע ווערן אין אים געשיל-
דערט מיט אַ סך הומאָר, (פאַר וועלכן די סאָויעטיש-יידישע ליטע-
ראַטור האָט — ווי ניגער זאָגט — ביז דעמאָלט מורא געהאַט).
דער נייער, „קאָמיוניסטישער“ דור, ווערט געשילדערט אַן העראַיזם,
אַן גלאַריפיקאַציע, ווי ס'פאַרלאַנגט דער אַפיציעלער „פּראַלעטאַ-
רישער“ צוגאַנג, און אַפילו מיט אַ קליינעם שמייכלע אויף די ליפּן.
דאָס בוך, דערשיינט אין יאָר 1931, האָט נישט אַרויסגערופן קיין
באַגייסטערונג ביי דער סאָויעטישער קריטיק. ס'האַט גענומען
גאַנצע פיר יאָר ביז ס'איז אַרויס דער צווייטער טייל פון ראַמאַן,
וועלכער פאַרמאָגט ווייניקער הומאָריסטישע עלעמענטן ווי דער
ערשטער, מחמת דער מחבר האָט זיך געמוזט, זעט אויס, רעכענען
מיט אַנווייזונגען און רמזים, כדי זיין ווערק זאָל בכלל דערווען די
ליכטיקע שיין.

אין יאָר 1933 איז דערשינען קולבאַקס האַלב-אויטאָביאָגראַף-
פישע סאַטירישע פּאַעמע „דער דיסנער טשיילד האַראַלד“, וואָס איז
אַן איראַניש-עקספּרעסיאָניסטישע שילדערונג פון בערלין און פון
דייטשלאַנד בכלל אין דער צייט ווען דער דיכטער האָט דאָרט
געלעבט. אין אַט דעם אייראָפּעישן קולטור-צענטער וואָס בערלין
איז געווען אין די ערשטע צוואַנציקער יאָרן דערוועט שוין דעמאָלט
קולבאַק דעם באַרבאַריזם, וואָס רוקט זיך אָן און וועט זיך מיט דער
צייט פון דער דייטשישער הויפטשטאָט צעגיסן ווי אַ פייערדיקע
לאַווע איבער גאַנץ אייראָפּע. קולבאַק „האַט געזען“ — שרייבט חיים
בעז אין זיין ברייט-פאַרנעמיקער אַפּהאַנדלונג וועגן דעם דיכטער אין
זיין לעצטנס דערשינענעם בוך עסייען: „אויף די וועגן פון דער

יידישער ליטעראַטור“, פאַרלאָג י. ל. פּרץ, 1980 — „די ווירק-
לעכקייט אין דייטשלאַנד, וווּ די וויימאַר-רעפּובליק האָט בשום
אופן נישט געקענט פאַרענטפערן אירע סאַציאַלע סתירות און פּענטען
די בונטאַרישע כוחות וואָס זי האָט אַרויסגערופן. געשריבן די
פּאַעמע האָט קולבאַק, ווען איבער אייראָפּע איז שוין געפאַלן דער
שאַטן פון פאַשיזם און פון האַקנקרייץ“. די פּאַעמע איז געשריבן
מיט אַ סך פּאַעטישן חן, מיט איראַניע און מיט הומאָר אין בעסטן
נוסח פון קולבאַקישן גראַטעס, וואָס דער דיכטער האָט שוין
אַרויסגעוויזן אין זיינע פריערדיקע שאַפּונגען.

אין 1936 איז אין מינסקער „שטערן“ (אין 3 המשכים) פאַר-
עפנטלעכט געוואָרן משה קולבאַקס פאַלקלאַריסטיש טעאַטער-שטיק
„בוירע“ אין 6 בילדער. די פיעסע איז אַ יאָר שפּעטער אויפגע-
פירט געוואָרן דורך דעם יידישן מלוכה-טעאַטער אין מאַסקווע.
די פרעמיערע האָט באַערט מיט זיין אַנוועזנהייט קאַגאַנאָוויטש.
גלייך נאָך דער צווייטער פאַרשטעלונג איז אין טעאַטער דערשינען
אַ פאַרשטייער פון דער סאָויעטישער געהיים-פּאָליציי און דער-
קלערט אַז ס'איז פאַרווערט ווייטער צו שפּילן די פיעסע און אַז
איר מחבר איז אַרעסטירט געוואָרן.

קולבאַק איז פאַרשיקט געוואָרן ערגעץ-וווּ אין דער געגנט פון
אוראַל און פאַרשפּאַרט געוואָרן אין אַן אַרבעט-לאַגער, וווּ ער איז —
ווי מען רעכנט — אומגעקומען אין אַנהויב פון די פערציקער יאָרן,
איינער פון די ערשטע קרבנות פון דעם כרת איבער די יידישע
שרייבערס אין ראַטנפאַרבאַנד.

משה קולבאַק

יידישע ווערטער

געזען האָב איך יידישע ווערטער, ווי פייערלעך קליינע, ווי
פייערלעך קליינע,

ווי פונקען צעצויגן פון פינצטערן אַרץ.

געפילט האָב איך יידישע ווערטער, ווי טייבעלעך ריינע, ווי
טייבעלעך ריינע,

די טייבעלעך וואַרקען און וואַרקען אין האַרץ...

משה קולבאק

(פערציק יאר נאך זיין טראגישן טויט)

אין הארבסט 1916 איז אין די ווילנער „ליטערארישע זאמל-העפטן“ I דערשינען א ליד פונעם צוואנציק-יעריקן משה קולבאק „שטערנדל, שטערנדל, קליינער שטאפעטעלע“, וואס זלמן רייזן האט עס דערנאך איבערגעדריקט אין ווילנער „טאג“. דאס איז געווען דער דעביוט פון משה קולבאק אין דער יידישער ליטעראטור. דאס ליד איז מיט דער צייט אריין אין געזאנג-רעפערטואר פון מנחם קיפניס און איז געווארן אזוי פאפולער, אז מ'האט עס געזונגען ווי א פאלקס-ליד און דער ברייטער עולם האט אפילו נישט געוואוסט ווער ס'איז געווען זיין מחבר.

אנגעהויבן שרייבן האט דער אין סמארגאן געבוירענער משה קולבאק, אויף העברעיש און אויף יידיש. שפעטער איז ער אריבער אין גאנצן אויף יידיש.

אין 1920 איז אין פארלאג פון די יידישע ליטעראטור און זשור-נאליסטן אין ווילנע דערשינען זיין ערשטע קליינע לידער-זאמלונג א. ט. „שירים“. אין זעלבן יאר איז אין „ווייטער-בוך“ (ווילנע) אפ-געדריקט געווארן זיין פאעמע „די שטאט“ ווי אויך די פאעמע „יאסעט דער שמיד“.

קולבאק ערשטע לידער צייכענען זיך שוין אויס מיט זייער פאלקסטימלעכקייט און פשוטות, זייער לירישקייט און פארחלומטקייט. זיי זענען אויך עדות פון דעם דיכטערס טיפער פארווארצלטקייט אין דער אלטער יידישער גייסטיקער ירושה, וואס ער האט איינגעזאפט אין זיין יוגנט, אין די חדרים און אין די ישיבות פון סווינצלאן און פון וואלאזשין.

די פאעמע „די שטאט“ איז א ווייטערדיקער שטאפל אויף קול-באקס פאעטישן אויפשטייג. קולבאק ווייזט אין איר שוין ארויס בולטע סימנים פון א מאדערנעם פאעט: שוונג, ריטם, בילדער, שפראך. ער באנוצט זיך מיט נייע אויסדרוקן כדי ארויסצוברענגען נייע איינדרוקן. עס הערן זיך ארויס פון דער דאזיקער פאעמע (געשריבן אין 1919 אין מינסק, ווו דער דיכטער האט פארבראכט א צייט ביי זיינע עלטערן) די שטימונגען פון דער בייער שטורמ-שער „רויטער צייט“, דער רעוואלוציאנערער דראגט פון דעם יוגנט דור, וואס גרייט זיך אומצוגאנדערשן די וועלט און פילט אין זיך דעם כוח דערצו: „און ס'האבן די גלעקער געקלונגען... / היי, לאמיר דא איבערלאזן די שוואכע / צוגלייך אבער מיט אט די בונטארשישע שטימונגען דריקט דער פילבארער דיכטער אויס די מורא פונעם איינזאמען מענטשן פאר דער „שטומער, גרויזאם-שווערער שטאט“, דעם פחד, דעם אומרו פון יחיד, ווען ס'קומט די נאכט, „און די אינזיכקייט ציילט די פארלאשענע, גרויע געשרייען“.

משה קולבאק, דער דורכגעזאפטער מיט ווארצלדיקער יידיש-קייט, האט כסדר געארבעט איבער זיך און געשטרעבט אויסצו-ברייטערן זיין אלגעמיינע קולטור. פארט ער צו דעם צוועק אוועק אין 1920 קיין בערלין, האפנדיק דארט אנגענומען צו ווערן ווי א פרייער צוהערער אין אוניווערסיטעט. דאס איז אים אבער נישט געלונגען מחמת זיינע קענטענישן אין דייטש זענען נישט געווען קיין גענוגדיקע. ער פארבלייבט דאך עטלעכע יאר אין דער דייטשי-שער הויפטשטאט, וואס איז א וויכטיקער קולטור-צענטער און ווו ס'זענען אין יענער צייט קאנצענטרירט געווען א היפש ביסל יידישע שרייבערס און קולטור-עסקנים. פאר קולבאק איז עס א געלעגנהייט זיך קולטורעל צו פארפולקומען, לעבנדיק אגב אין גרויס דחקות (ער איז א צייט סופליאר אין דער „ווילנער טרופע“ וואס שפילט אין בערלין). פון יענער צייט שטאמען זיינע שאפונגען: די פאעמע „רייסן“ („צוקונפט“ 1922), די דראמע „יעקב פראנק“ („צוקונפט“ 1923) און דאס פראזעווערק „משיח בן אברהם“ (דערשינען אין בערלין אין 1924).

אין דער פאעמע „רייסן“ איז קולבאק דערגאנגען צו א נייער מדרגה אין זיין דיכטערישן בארג-ארויף מיט זיין ווארצלדיקער,

קערנדיקער, פרימיטיווער יידישקייט, וואס ער ברענגט ארויס אויפן פאן פון דעם גרויען ליטוויש-רייסישן ארום אין די געשטאלטן פון זיין „זיידן, דעם ייד דעם פשוטן, דעם פויער מיט א פעלץ און מיט א האק און מיט א פערד און זיינע זעכצן פעטערס און זיין טאטן — יידן פראסטע, יידן, ווי די שטיקער ערד“. לייצענדיק די צוויי ווי אויסגעהאקטע שורות פון דער פאעמע, ווערט מען ממש פארכליניעט פון דעם רייען פארשיכונדיקן ריח פון פעלד, וואלד און טייד, וואס פארקע צוגעבונדנקייט צו אט דעם פאסטאראלן יידישן לעבנס-שטייגער פון יענער געגנט, וואס קולבאק באוויצט ערטערווייז מיט תנכישע בילדער און קלאנגען ווי למשל אין דער סצענע, ווען דער זיידעניו געזעגנט זיך אויף זיין טויטבעט מיט זיינע בנים און בענטשט זיי מיט די ברכות פון יעקב אבינו צו די צעלף שבטים.

קולבאקס צוואמענגעבונדנקייט מיט דעם נאטור איז אויך בולט אין זיין פראזעווערק „משיח בן-אפרים“, וואס פארמאגט א שפע לירישע מאטיוון און אויך נישט ווייניק פאנטאסטישע און עקס-פרעסיאניסטישע עלעמענטן.

אין 1923 קערט זיך קולבאק צוריק קיין ווילנע און ווערט דארט לערער פון יידישער ליטעראטור אין די עלטערע קלאסן פון די יידישע גימנאזיעס און לעקטאר אין יידישן לערער-סעמינאר. ער ווערט גלייך דער ליבלינג נישט נאר פון זיינע שילערס, נאר פון דער גאנצער יידישער יוגנט, פאר וועמען זיינע רעפערעטן און זיינע פארלייגענונגען זענען תמיד א יום-טוב. אין 1926 פארעפנטלעכט ער (אין „צוקונפט“) די לידער-סעריע „ווילנע“, וואס איז א דיכ-טערישער אפאטעאז פון ירושלים דליטא... „די ביסט א תהלים אויסגעלייגט פון ליים און אייזן / א תפילה איז א יעדער שמיין, א ניגון — יעדע וואנט, / ווען די לבנה רינט אראפ אין דיינע געסלעך פון קבלה... / די ביסט א טונקעלע קמע איינגעשאפט אין ליטע / און שוליען קוים געשטאלטן אין דיינן אומרוקן גרונט / די ווייסע, בלאנקע גאונים פון ווייטער ליכט / מיט בייער שטאלע הארטע, אויסגעשליפענע פון מי / ...און יידיש איז דער פראסטער קראנץ פון דעמבנבלעטער / אויף די אריינגאנגען די הייליק-וואכיקע פון שטאט / דאס גרויע יידיש איז דאס ליכט, וואס פינקלט אין די פענצטער...“

„זיין לידער-ציקל ארום ווילנע...“ — וועט יארן שפעטער שרייבן א. לעיעלעס — „פארקאפט מיט דעם ברייטן אטעם, מיט דער פארטיפונג און מיט דעם יידיש-פארגייסטיקטן געמיט, וואס דער דיכטער האט דא אריינגעלייגט. קולבאק איז אין אט דעם פרט א מין נאטירלעכער און ווירדיקער פארגייער פון דער גרופע „יונג-ווילנע“, וואס די תקופה צווישן די ביידע וועלט-מלחמות האט גע-בראכט דער יידישער ליטעראטור“.

קולבאקס גאנצען איז אזוי גרויס אז ער ווערט אין יוני 1927 אויסגעוויילט ווי דער פארזיצער פון פען-צענטער פאר דער יידי-שער אלוועלטלעכער ליטעראטור. ס'גייט אבער אוועק קוים א האלב יאר און ער מאכט א פאטאלן שריט, וואס וועט אים קאסטן זיין לעבן. אנהויב 1928 פארלאזט ער פוילן און פארט אריבער אין ראטנפארבאנד. ביז היינט איז נישט אין גאנצן קלאר וואס ס'זענען געווען די מאטיוון פון זיין באשלוס: דאס נישט קענען באקומען די פוילישע בירגערשאפט, שוועריקייטן אין זיין פראפעסיאנעלער ארבעט ווי א לערער און לעקטאר, קאנפליקטן אין דער שרייבער-משפחה אדער די שטרעבונג צו זיין מיט זיינע עלטערן אין מינסק? ווי ס'זאל נישט זיין, האט, זעט אויס, קיין סך צייט נישט גענומען אז ער זאל דערפילן, אז זיין שריט איז געווען א פאלשער. ס'איז שוין אבער געווען צו שפעט. אין דער נייער פאר אים סאָויעטישער ווירקלעכקייט איז ער, דער געקומענער פון מערב, געווען באלאדן מיט א רעאקציאנערער ירושה פון ראמאנטיק און מיסטיק.

ער באזעצט זיך אין מינסק און ווערט לעקטאר אין ארטיקן פארש-אינסטיטוט. ער נעמט אויך ווייטער אַנגיין מיט זיינע ליטע-רארישע שאפונגען. דאס ערשטע בוך וואס ער שרייבט אן אין ראטנפארבאנד איז דער ערשטער טייל פון זיין פראזעווערק „זעל-מענאנער“, וואס ווערט פאררעכנט ווי זיין גרעסטע דערגרייכונג אין דער פראזע. דאס איז א ראמאן פון יידישן לעבן אין לאנד פון

איז פשוט צו שטוינען, ווי ביי א סך פעלקער איז נישטא די געהעריקע פארשטענדיש פאר דער וויכטיקער און זייער קאמפליצירטער ראָל וואָס אַמעריקע קומט אויס צו שפילן אין איצטיקן מאַמענט. אַנפירנדיק מיטן קאַמף קעגן דעם געפערלעכן שונא פון דער מענטשהייט, קעגן קאמוניזם.

אמת, מען וואלט געדארפט זיין פארבלענדט נישט צו זען און באַמערקן די פאַרשידענע פעלערן וואָס אַמעריקע האָט געמאַכט און מאַכט נאָך אַלץ אין איר אויסערן-פּאָליטיק, אַ פּאָליטיק וואָס נישט שטענדיק איז זי געווען קלאַר, קאנסעקווענט און אויסגעהאַלטן און זי האָט דע-ריבער געמוזט אַרויסרופן אַ סך קריטיק. אָבער אַנדערש איז אַ קאנסטרוקטיווע און גאָר אַנדערש איז אַ בייזוויליקע און אַרונטער-רייסערישע קריטיק, וואָס שפילט בלויז אַריין אין הענט פון שונא.

א סך מאל באַקומט זיך דער איינדרוק, אַז עס איז געוואָרן אַ פּאָליטישע מאַדע-זאַך, אַ מין גוטער טאָן צו קריטיקירן אַמעריקע. זאָל דאָס טאַקע זיין דער רעזולטאַט פון דער אינטערנאַציאָנאַלער קאמוניסטישער פראָפּא-גאַנדע, וואָס איז אין די לעצטע יאָרן געווענדט מיט איר גאַנצער שאַרפּקייט בלויז קעגן „אַמעריקאַנער אימפּעריאַליזם, נעאַ-קאָלאָניאַליזם און מלחמה-אונטערצינדער“? אַז אין די לאַטיין-אַמעריקאַנער לענדער האָט די דאָזיקע אַנטי-יאַנקישע פראָפּאגאַנדע גרויס דערפאַלג איז נאָך צו פאַר-שטיין, אָבער מערקווירדיק איז וואָס אויך אין אייראָפּע האָבן זיך לעצטנס פאַרשטאַרקט אַנטי-אַמעריקאַנישע שטי-מונגען. דער עיקר אין צוזאַמענהאַנג מיט די געשעענישן אין וויעטנאַם.

ווי באַקאַנט איז נישט קיין אַנדערער נאָר דער גע-נעראל דע-גאַל אליין, און מיט אים, כמעט די גאַנצע פראַנ-צויזישע פרעסע, געוואָרן דער העראַלד פון אַנטי-אַמע-ריקאַניזם אין אייראָפּע. דע-גאַל האָט געוואלט אַפּווישן אַמעריקעס איינפלוס אין אייראָפּע. פאַרשטייט זיך, אַז ער האָט נישט געמיינט, אַז אייראָפּע זאָל זיך אַפּזאָגן פון אַמעריקעס נוקלעאַר-וואָפּן-פראַטעקציע. ער האָט אליין אויך נישט געוואלט עלימינירן אַמעריקעס גרויסע אינ-וועסטיציעס אין אייראָפּע, דאָס, חלילה וחס, דע-גאַל האָט געוויסט זייער גוט, אַז אייראָפּע מוז האָבן אַמעריקעס פראַ-טעקציע און אַז זי פראַפּעטירט גאַנץ פיין פון די אַמע-ריקאַנער אינוועסטיציעס, אָבער ער האָט געוואלט אַזאַ אייראָפּע, אין וועלכער אַמעריקע זאָל אַריינלייגן אַלע זיבן גוטע זאַכן, אינוועסטיציעס, מיליטערישע שוץ און גינסטיקע צאָל און האַנדלס-אַפּמאַכן, נאָר דעם איינפלוס זאָל האָבן ער, דע-גאַל...

עס איז זייער אינטערעסאַנט און כאַראַקטעריסטיש פאַר דער פּאָליטישער איינשטעלונג פון אַ טייל אייראָ-פּעישע פּאָליטיקער לגבי אַמעריקע. לאַמיר עס אילוסט-רירן מיטן פאַלגנדיקן פאַקט.

אַמעריקאַנער זשורנאַליסטן האָבן געפרעגט אַן אַנגע-זעענעם פראַנצויזישן פּאָליטיקער, וואָס און ווער וועט בא-

שיצן אייראָפּע אין אין פאַל פון אַ קאמוניסטישער אַטאַקע, אויב דע-גאַל זאָל דערפירן צו דער אויפלייזונג פון דער „נאַטאָ“ (די פאַראייניקטע פעלקער-אָרגאַניזאַציע צו פאַר-טיידיקן אייראָפּע) און צו דער עלימינירונג פון אַמעריקע אין אייראָפּע? האָט ער אַן שום וואַקלענישן געענטפערט: אַמעריקע מיט איר נוקלעאַר-קראַפּט, דאָס מיינט, אַז איי-ראַפּע האָט שוין אַ חזקה אַזאַ, אַז אויב זי איז אין געפאַר, זאָל אַמעריקע קומען ראַטעווען.

אָבער אַמעריקאַנער זשורנאַליסטן דערציילן אויך, אַז ביים אינטערוויואירן די פשוטע אַמעריקאַנער לייענער וועגן אַמעריקעס פּאָליטיק, פרעגן זיך אַט די לייענער: פאַרוואָס האָט די וועלט אַזאַ פיינטלעכע באַציאונג צו אונדז? מיר צאָלן די גרעסטע שטייערן און דערפון באַשטימט מען מיליאָנען פאַר אויסלענדישער הילף; מיר באַשפייזן מיטן איבערפלוס פון אונדזערע פראָדוקטן מיליאָנען הונגעריקע פון פאַרשידענע לענדער און פעלקער; אונדזערע קינדער רייסן איבער זייערע קאַריערעס און גייען אין פאַרשידענע ערטער און לענדער צו העלפן די אָפּגעשטאַנענע באַפעל-קערונג, זיי גייען אַן אַ ציל און אַן אַ שווערד! אונדזערע קינדער געפינען זיך אין אייראָפּע, אין אַזיע צו פאַרטיי-דיקן די דאָרטיקע פעלקער פון עווענטועלע קאמוניסטישע אַטאַקעס, און נישט געקוקט אויף דעם אַלעס, זוכן אפילו אונדזערע פריינד נאָר די עבירות אונדזערע...

יא, אין די אַלע דערמאָנטע פראַגן שטעקט ליידער, אַ ביטערער אמת... יעדער עבירהלע פון אַמעריקע, אַ נע-גער-סקאַנדאַל, גאַסן-פאַרברעכנס א.א. ווערן גלייך און פראַמינענט נאָטירט אין דער אייראָפּעישער פרעסע, אָבער די גרויסע אַנשטרענגונגען וואָס ווערן געמאַכט אין אַמעריקע צו דעמאָקראַטיזירן אַלץ מער דאָס געזעלשאַפּט-לעכע לעבן, צו פאַרבעסערן די לעבנס-באַדינגונגען פון אַלע בירגער, צו הייבן אַלץ מער דעם לעבנס-סטאַנדאַרט — דאָס אַלץ באַמערקט מען קוים.

מען שאַצט אויך נישט אַפּ גענוג די גרויסע זאָרג און וויכטיקע ראָל פון אַמעריקע אין קאַמף פאַרן וועלט-שלום.

נאַטאַנאַליע ...

אין אַמעריקע איז טעטיק אַ טשאַרטער-פלי-געזעלשאַפּט: „נשר“ — און די בילעטן פון דער געזעלשאַפּט וועלן זיין אין דריי שפראַכן: העברעיש, ענגליש און יידיש.

דער דירעקטאָר פון דער געזעלשאַפּט, דוד וויינגאַרטן, איז ווייט פון זיין אַ יידישיסט (פאַרזיכערט אונדז דער רעפּאָרטער פון „דזשערוואַלעס פּאַסט“ חיים שאַפיראַ).

אָבער — זאָגט וויינגאַרטן — מיין זידע האָט גערעדט יידיש, און ער איז טויט צוזאַמען מיט 6 מיליאָן יידן ...

צוליב אים טו איך עס ...

אמעריקע און אירע קריטיקערס

גאנץ אנדערש האבן זיך געשטאלטעט און אנטוויקלט די באציאונגען צווישן די לאטיין-אמעריקאנער און צפון-אמעריקע. דער יונגער אמעריקאנער קאפיטאליזם איז אין זיין עקספלאאטאציע-פאליטיק אין די לאטיין-און דרום-אמעריקאנער לענדער, נישט נאר נישט אפגעשטאן נען, נאר ער איז אפטמאל געווען הארטער און ברוטאלער. ווי זיין עלטערער אייראפעישער ברודער און דערביי זענען מיליטערישע אינטערווענצן מצד אמעריקע אין די אינער-לעכע ענינים פון די דאזיקע לענדער נישט געווען קיין זעלטנהייט. דאס אלץ צוזאמען האט, אומפארמיידלעך, גע-מוזט שאפן ביי דעם לאטיין-אמעריקאנער, א שארפן אנטא-גאניזם לגבי דעם שטארקן און רייכערן שכן, אן אנטא-גאניזם, וואס ווארצלט אין סאציאל-עקאנאמישע און נא-ציאנאלע פאקטארן און וואס קען דעריבער נישט אזוי גיך פארשווינדן. ביי יעדער וויכטיקער אדער ווייניקער וויכטיקער געלעגנהייט דערוועקט זיך גלייך ביים לאטיין-אמעריקאנער חשד און אומצוטרוי.

אבער אויך דא האבן זיך די באציאונגען אין א גרוי-סער מאס געענדערט. אמבולסטס און אמקלארסטן איז גע-קומען צום אויסדרוק די דאזיקע ענדערונג אין דער פראק-לאמירונג פון פארשטארבענעם פרעזידענט פראנקלין רוז-וועלט פון א גוט-שכנותדיקער פאליטיק און פריינדלעכע באציאונגען צווישן אמעריקע און אירע שכנים, די לא-טיין-אמעריקאנער לענדער.

די אנטוויקלונג פון די געשעענישן בעת און נאך דער צווייטער וועלט-מלחמה, די קאמוניסטישע דיווערסיע-פאליטיק אין דער גאנצער וועלט און דער קאלטער קריג וואס סטאלין האט אנגעהויבן, האבן אוועקגעשטעלט אמע-ריקע אין דער היסטארישער ראל פון דעם הויפט-פאר-טיידיקער פון פרייהייט און דעמאקראטיע אין דער גאנצער וועלט.

אין צוזאמענהאנג אויך מיט דער אויבנדערמאנטער היסטארישער אנטוויקלונג פון די געשעענישן, האט אמע-ריקע געענדערט און האלט נאך אין איין ענדערן איר פא-ליטיק און צוזאמענלעבן מיט די פעלקער פון דער וועלט. ווייל אדאנק איר רייכקייט און מאכט איז זי פון דער געשיכטע אליין באשטימט געווארן צו איר פירנדיקער ראל און דאס גאנצע אמעריקאנער פאלק פארשטייט און גיט זיך אפ א חשבון, אז די דאזיקע היסטארישע ראל וועט אמעריקע קענען אויספירן נאר אין דער ערנסטער קאאפעראציע מיט אלע פעלקער וואס ווילן זייער זעלבסט-שטענדיקייט און פרייהייט.

אבער אויך די פעלקער דארפן קאאפערירן מיט אמע-ריקע, אז זי זאל קענען ווי אמבעסטן דערפילן איר היס-טארישע ראל. צום באדויערן פעלט אלץ מער און מער די דאזיקע אזוי אומגעהייער וויכטיקע קאאפעראציע. עס

אמעריקע, דער רייכער פעטער, האט שטענדיק געהאט קריטיקערס, אפילו פריינד האבן זיך נישט געקענט אפ-זאגן פון פארגעניגן צו קריטיקירן איר. ביז דער ערשטער וועלט-מלחמה, ווען אמעריקע האט זיך געהאלטן ביי איר איזאלאציע-פאליטיק און זיך נישט געוואלט מישן אין אייראפעס פאליטישע ענינים, האט מען אין אייראפע געקוקט אויף אמעריקע פון אויבן אראפ און מען האט דארטן געזען בלויז חסרונות.

אין אייראפע האט מען געהאלטן, און געוויסע קרייזן האלטן נאך ביז היינט, אז אמעריקע האט אווורפירט אלע אויפטוען און דערגרייכונגען פון אייראפע, און וואס שייך קולטור לעבט אמעריקע אויפן חשבון פון אייראפע און האט נאך קיין אייגענע זעלבסטשטענדיקע אריגינעלע קול-טור נישט געשאפן, פארשטייט זיך, אז אין דער דאזיקער באציאונג פון אומוילן און אומפריינדלעכקייט, אפילו, האט געשטעקט א היפש ביסל קנאה פון דער אלטער וועלט, וואס האט אנגעהויבן ארויסווייזן סימנים פון דע-קאדענץ, צו דער נייער וועלט אמעריקע, וואס האט זיך אנגעהויבן בויען און אנטוויקלען מיט אזא אימפעטפולן שאפונגס-כוח און אומדערשעפלעכער ענערגיע.

דאס אלטע קאנסערוואטיווע אייראפע האט קוים גע-וואלט אנערקענען דעם אמת, אז מיטגעוויירקט צו דער אזוי עקספאנסיווער שעפערישער ענערגיע פון דער אמע-ריקאנער געזעלשאפט האט אין א גרויסער מאס דער פאקט וואס זי האט אנגעהויבן איר געזעלשאפטלעך-פא-ליטיש לעבן מיט אמתער דעמאקראטיע און פרייהייט. יעדער אימיגראנט וואס איז אנגעקומען קיין אמעריקע, נישט געקוקט אויף די אומגעוירע שוועריקייטן וואס ער האט אנגעטראפן, איידער ער האט געקענט אנהייבן מאכן א לעבן, האט אבער גלייך דערפילט די פרישע-פרייע לופט פון דער אמעריקאנער דעמאקראטיע און זי גלייך ליב באקומען.

ערשט נאך דער ערשטער וועלט-מלחמה, ווען אמע-ריקע האט אינטערווענירט לטובת די אליאירטע, גערא-טעוועט אייראפע פון דער דייטש-פרייסישער פויסט, בא-זאגט די פארהונגערטע אייראפעישע באפעלקערונג מיט שפיץ-מיטלען בשפע און מיטגעהאלפן צוריק אויפבויען דאס חרוב-געווארענע אייראפע, האט זיך די באציאונג צו אמעריקע געענדערט, מען האט גאר אנדערש אנגעהויבן קוקן אויף דעם רייכן פעטער. אנשטאט אומוילן און פון אויבן-אראפ באציאונג האט מען דערפילט דאנקבארקייט און רעספעקט פאר דער נייער וועלט, וואס האט נישט געשפארט קיין מענטשלעכע קרבנות, כדי צו ראטעווען די אלטע, וואס האט זיך מיט איר טראדיצאנעלער נאציא-נאליסטישער עקספאנסיע-פאליטיק אריינגעווארירט אין א בלוטיקער וועלט-מלחמה.

אין זיין שפיץ. איז אויסגעקומען אז דאס איז געווען א זעלטענע מאניפעסטאציע פון סאלידאריטעט פון צוויי קעגנזעצלעכע פאליטישע מחנות, וואס צעטיילן פראנקרייך זינט דורות. דער פאקט וואס זיי האבן זיך פאראייניקט דווקא ארום א פראטעסט קעגן אנטיסעמיטיזם און ראסיזם איז א זייער באטייטפולער, כאטש ס'האבן דא אויך נישט געפעלט קיין חשבונות פון דער קליין פאליטיק.

דאס באווייזט קלאר אז דער אנטיסעמיטיזם איז נאך אן עפנטלעכער פלעק אויף די וואס שטיצן אים, אריינגערעכנט די רעגירונג וואס טוט נישט גענוג אים איינצוהאלטן. דאס איז דאמבע אין פראנצויזישן עפנטלעכן לעבן אפילו אויב אונטער דער אייבערפלאך שלאגן כסדר טיפע אנטיסעמיטישע כוואליעס. גלייכצייטיק שטעלן צוויי נייע פראצעסן אין א געוויסער מאס אין געפאר די שטאנדאטטיקייט פון דער געוויסנע-דאמבע. איינער איז דאס צוגויפמישן די קריטיק אויף מדינת ישראל מיט דער קריטיק אויף יידן בכלל. דער צווייטער איז דער אויפשטייג פון „נייעם רעכטס“.

דער געזעלשאפטלעכער טאבו אויף עפנטלעכע אנטיסעמיטישע ארויסזאגעכצן און דער גלייכצייטיקער פאקט וואס ס'עקזיסטירן פארבאהאלטענע אנטיסעמיטישע געפילן האבן אפגעצויגן דעם שפיץ פונעם אנגריף אויף די יידן אויפן אנגריף אויף דער יידישער מדינה. ישראל איז געווארן דער בליץ-אפלייטער פאר א טייל פון דער קלאסישער יידן-שנאה פון רעכטס און פון לינקס. אין דעם זינען צאלט ישראל דעם פרייז דערפאר וואס די יידן אין מערב זענען כמעט פריי פון עפנטלעכע דערשיינונגען פון אנטיסעמיטיזם.

דאס וויל, פארשטייט זיך, נישט זאגן אז יעדער קריטיק-אויס-דרוק אויף ישראל און איר פאליטיק איז אנטיסעמיטיזם. דאס איז א נארישקייט, וואס די ישראל-רעגירונג פארשפרייט היינט כדי צו בארעכטיקן איר קורצזעעוודיקע שאוויניסטישע פאליטיק און אויפ-האלטן דעם מיטאס אז „די גאנצע וועלט איז קעגן אונדז“. גלייכ-צייטיק איז קלאר אז די שוואכקייטן און טעותן פון ישראל ווערן נישט איין מאל אויסגענוצט כדי אויפצוועקן די אלטע יידן-שנאה. אפילו דעמאלט ווען אין דער קריטיק איז פאראן א קערן פון אמת, איז טייל מאל שווער נישט צו דערזען אירע מיאוסע כוונות: „אט האבן מיר דעם ייד פריש געכאפט ביי דער האנט. אט פארשפרייט ער אויפסניי דאס שלעכטס אין דער וועלט און שטעלט אין געפאר אונדזער שלום און ווילשלטאנד“. אזא מין גייסט פילט זיך נישט איין מאל ארויס פון די פאליטישע אנגריפן אויף ישראל, אפילו דאן ווען זיי ווערן געמאכט אין א שפראך וואס היט זיך כלומרשט אויס פון עטנישע אדער רעליגיעזע טענער.

שווער צו וויסן אויב און ווען ס'וועט אין פראנקרייך זיין פון דאס ניי אן אפגעזער אנטיסעמיטיזם, דאס הייסט א פיניטלעכע קריי-טיק קעגן דעם יידן ווי אזא. ס'איז געווען אן אנהויב אן א המשך ביים לעבן פון דע-גאלן, וועלכער האט זיך אין איינער א באוואוסטער רעדע אויסגעדריקט עפנטלעך וועגן די יידן ווי וועגן „א פאלק פון אן עליטע, זיכער אין זיך און הערשעריש“. שפעטער האט דער גענעראל דערקלערט דורך זיינע נאנטע אז מ'האט אים שלעכט פאר-שטאנען. ער איז זיכער נישט געווען קיין אנטיסעמיט, נאר א טרא-דיציאנאלער מענטש פון רעכטס, וואס זיינע פארוורטיילן קעגן יידן זענען געצוימט געווארן דורך א הומאניסטיש געוויסן. אבער דער פאקט אז דווקא א מענטש פון זיין הייד האט געקענט געבן אן אויסדרוק באהאלטענע סטערעאטיפישע געפילן קעגן יידן באווייזט ווי ווייט טיף זיי שטעקן נאך אינעם פראנצויזישן באוואוסטזיין ווי אויך אין אייראפעישן באוואוסטזיין בכלל.

אין דעם צוזאמנהאנג רופט ארויס א זארג דער אויפשטייג פון דעם וואס מ'רופט אן אין פראנקרייך „דער נייער רעכטס“. דאס איז נישט דער בורזשואז-ליבעראלער רעכטס פון זשיסקאר דעסטענס נוסח, און אויך נישט דער מער פאלקסטימלעכער רעכטס פון די גאליסטן, דאס איז א באוועגונג וואס באנייט דעם קלימאט פון עקס-טרעמען ראסיסטיש-אויטאריטארן רעכטס אינעם נוסח וואס האט בשעתו געהאלפן צום אויפשפראץ פון אלטן פאשיזם, אבער אין

זיי האבן באקומען די שליטה איבערן פרעסטיזשפולן „פיגארא מאגאזין“, דעם וואכנבלאט וואס איז געבונדן מיטן טאגבלאט „פיגארא“, וואס ווערט אבער רעדאגירט באזונדער. דער רעדאקטאר פון „פיגארא מאגאזין“ פאועלס, האט צוגעפוגעזאמלט ארום זיך א גרופע פובליציסטן וואס זענען נאנט צו דער דערמאנטער קולטור-פאליטישער טענדענץ... דער קלימאט וואס זיי פארשפרייטן ארום זיך איז אנגעזאפט מיט פארבאהאלטענעם ראסיזם, מיט „איירא-פעישער“ העכערקייט... ער אנטהאלט נישט קיין אפענעם אנט-יסעמיטיזם. טיילמאל גרענעצן זיי זיך אפילו דעקלאראטיוו אפ פון אים. אבער מיט אט די מיינונגען זייערע קענען זיי דינען ווי א בריק פארן באנייען דעם געזעלשאפטלעכן הכשר אויפן אנט-יסעמיטיזם.

א נייע ארגאניזאציע: יידיש ליגע

אין משך פון די פארגאנגענע עטלעכע חדשים איז אויפגע-קומען א נייע יידישטישע ארגאניזאציע די יידיש-ליגע, וואס זי שטעלט דעם טראפ אויף רעדן יידיש: א גערעדט לשון איז א לעבעדיק לשון.

די יידיש-ליגע שאצט הויך די ווערט פון ליטערארישע פרע-מיעס צו מוטיקן ליטערארישע שאפערשיקייט. זי ווייטט די ווערט פון באנקעטן פאר חיזוק החברה. זי ווייטט אבער אויך, אז לא על הפרעמיע לבדו יחיה יידיש. יידיש קען נישט האבן קיין קיום מיטן כח פון פרעמיעס און באנקעטן. קודם-כל מוז מען רעדן יידיש. אם אין יידיש רעדן, אין יידיש-קיום.

יידיש מוז ווערן אן עיקר, א ציל, נישט נאר א מיטל צו פארשידענע אנדערע אידעאלן. ארום יידיש מוז זיך גרופירן לכל-הפחות א הייפעלע קנאים. זיי מוזן זיין דאס געוויסן פונעם יידישזים.

די יידיש-ליגע הייבט נישט אן פון בראשית. זי איז דער ארגאניזאציע-אנעלער יורש פון דער פריילאנד-ליגע.

די יידיש-ליגע רופט צו קולטוירן די יידישע שפראך; צו רייניקן מאמע-לשון פון די דייטשמערישע, ענגלישע, שפאנישע און אנדערע אנוואקסן; צו בארייכערן און מאדערניזירן יידיש. מיר ווילן ארבעטן לטובת מאמע-לשון דורך מאנען קוואל-ליטעט און עטישקייט. יא, און אויך ווארעמקייט, נאענטשאפט און משפחה-דיקייט. די יידיש-וועלט איז אייגענערומפן, קליין, לאמיר מיט קוואליטעט און חבשאפט פרווון קאמפניסירן פארן שוידערלעכן אפקום אין קוואנטיטעט. יא, יידיש גייט בארג-אראפ, אבער מיר זענען נישט גרייט זיך אונטערצוגעבן.

נאך איין פרט. די יידיש-ליגע וויל זיין באמת איבערפאר-טיאיש, און באווייזן דאס „אומגעלעכע“ איטלעכער, וואס יידיש איז ביי אים נישט קיין טפל, זאל קענען זיך ביי אונדז פילן אין דער היים: בונדיסטן און ציוניסטן, איקופיסטן און טעריטאריא-ליסטן; פועל-ציון, אנארכיסטן און אגודיסטן.

דאס מיטגליד-געלט איז 10 אמעריקאנער דאלאר א יאר (נעמט שוין אריין אבאניר-געלט פארן ווירטואל אויפן שוועל). ווער ס'ווייל נאר אבאנירן דעם קווארטאלניק — פינף אמע-ריקאנער דאלאר. דער אדרעס:

LEAGUE FOR YIDDISH
220 W. 72 St., Suite 40, N.Y., NY 10023

שטעלט זיך אנטקעגן דעם אלטן עסטאבלישמענט און פארלאנגט אז יידן זאלן זיך ארגאניזירן ווי א פאליטישער כוח. אן אנדער באווייז איז די העזה וואס ס'ווייזן לעצטנס ארויס יידישע פארשערס מיט זייער אויפדעקן דעם חלק פון דער ווישי-רעגירונג אין דער אויס-ראטונג פון יידן.

ס'איז נישט קיין ווונדער וואס דער פארהעלטנישמעסיק גרוי-סער אויפשוואג פון די יידן, וואס, כאטש „פרעמדע“, האבן זיי זיך אינטעגרירט אין פראנקרייך, און זייער קווענקלדיקע שטאלצע האלטונג, וועקן אויף פון דאס ניי דעם אלטן אנטיסעמיטישן איי-סטיגט פון זיין דרימל. ס'העלפט דערביי צו די כסדרדיקע קריטיק וואס הערט זיך קעגן מדינת ישראל — וואס איז ליידער טיילווייז א בארעכטיקטע — וועלכע ווערט אויסגענוצט כדי צו בארעכטיקן די פרא-אראבישע פאליטיק פון דער פראנצויזישער רעגירונג און אויך כדי אנצופירן א גיפטיקע אנטיסעמיטישע פראפאגאנדע. און נישט נאך די געלע פרעסע פארנעמט זיך דערמיט. אויך די עלטע-צייטונג „לע מאנאד“ פארנעמט א סעלעקטיווע שטעלונג מיט איר טאן און מיט אירע אויסדרוקן.

און דאך וואלט געווען א ביסל איבערגעטריבן ארויפצווארפן די שולד פארן אנטיסעמיטיזם אויף דער פאליטיק פון דער פראנ-צויזישער רעגירונג כלפי ישראל. די ווארצלען פון אנטיסעמיטיזם אין פראנקרייך זענען זייער קאמפליצירטע און טיפע און די סיבות פון זיין אויסברעכן איבערן איבערפלאך שטעקן אין פראנצויזישן און אייראפעישן צבור בכלל. דאס וואס האט ביי אים אפגעהאלטן אז דער דאזיקער אינסטיגט זאל נישט אויסברעכן, איז געווען די נאנטקייט פון דער צווייטער וועלט-מלחמה. אבער וואס מער מע דערווייטערט זיך פון איר, אלץ שוואכער ווערן אויך די אפ-האלטן. און ווייל פראנקרייך טראגט נישט אזוי ווי דייטשלאנד די שרעקלעכע פאראנטווארטלעכקייט פאר דער שואה, קומט ביי איר דער אנטיסעמיטיזם פריער צום עפנטלעכן אויסדרוק.

און דאך דארף מען זען זאכן אין זייער ריכטיקער פראפאגא-אין וויכטיקע דאמבע איז נאך דערווייל נישט איינגעבראכן געווארן: ס'איז שוין מער נישט לעגטיים, פון געזעלשאפטלעכן, עפנטלעכן שטאנדפונקט, צו זיין אן אפנער און דעקלארירטער אנטיסעמיט אזוי ווי דאס איז געווען א מאל, ווען אנטיסעמיטישע צייטונגען און ביכער פלעגן ווערן אפן פארשפרייט און האבן געמאכט א שם זייערע מחברים. דער אנטיסעמיטיזם ווערט, נישט געקוקט אויף אלעם, באטראכט אין פראנקרייך ווי א נישט אנגעזעענע דאקטאריע אין זינען פון די הערשנדיקע עפנטלעכע גארמעס (אזוי ווי דאס באווייזן אויך די לעצטע מאסן-מאניפעסטאציעס און די רעאקציע פון דער מאכט).

די פראגע איז ביי וואנען, אין דעם פרט רופט ארויס א זאג די לעגטימאציע וואס ס'האט זיך לעצטנס דערווארפן די שטעלונג פון דעם עקסטרעם רעאקציאנערן רעכטן לאגער וועלכער איז צוריק-געקומען צו זיין גדולה אין דער געשטאלט פון דער באוועגונג פון „נייעם רעכטס“. די דאזיקע גרופע גויטיקט זיך נישט מער אין קיין מאסן-מאניפעסטאציעס פונעם אלטן פאשיסטישן רעכטס. אין א בכבודיקן בירגערלעכן סטיל און מיט דער הילף פון אן אנאליז און אן אינטעלעקטועלער שפראך האבן זיי באוויזן צו דערגרייכן איינפלוסרייכע פאזיציעס אין דעם עסטאבלישמענט און צוצוגעבן א באגייטן כבוד די שטעלונגען פונעם עקסטרעמען רעכטס. פון דעם ביי צו פארוואנדלען דעם אנטיסעמיטיזם אין אן אנגענומענער גארמע איז נאך דער וועג א ווייטער, אבער די בריק איז שוין געשאפן געווארן.

ווער הערשט אין דער פאליציי ?

אויב די פראנצויזישע רעגירונג וועט טאן אלץ וואס איז אין אירע מעלעכקייטן, וועט זי קענען דערשטיקן די נעא-נאצישע גרופעס, כאטש נישט די געפילן וואס האבן זיי געבוירן. די פראנ-צויזישע פאליציי איז איינע פון די עפעקטיווסטע און פערפעקציא-נירטסטע אין אלץ וואס האט א שייכות מיט געהיימער אינפאר-מאציע וועגן אונטערערדישע גרופעס און פאקטיש וועגן אלע איי-ווינערס פון לאנד. פראנקרייך איז אין א געוויסן זינען, א ליבע-

ראלע פאליציי-מדינה. זי באנוצט זיך נישט מיטן גרויסן כוח וואס זי פארמאגט כלפי דעם בירגער, אבער זי זאמלט אט דעם כוח אויפן פאל ווען זי וועט אים דארפן. דאסיעס, קאמפיוטארס און אן אויסגעצייכנטער אינפארמאציע-דינסט גיבן דער פראנצויזישער אדמיניסטראציע אלע נויטיקע ידיעות וואס שייך די איינוווינערס אין א סך א ברייטערן פארנעם ווי דאס איז דער פאל אין אנדערע מערב-לענדער. אין די לעצטע הונדערט און פופציק יאר איז דאס אריינשיקן אגענטן אין די פארשיידענע פאליטישע ראנד-גרופעס אין פראנקרייך געווארן ממש א וויסנשאפט און א קונסט. ס'נוטיקט זיך בכן בלויז א פאליטישער ווילן מצד דער רעגירונג כדי זיך צו באדינען מיט אט דעם פאטענציעלן גרויסן כוח.

אויך האלט אז דער פאליטישער ווילן וועט זיך געפינען, אבער ס'איז נישט קלאר צי האט די פראנצויזישע רעגירונג א פולע שלטה איבער איר אייגענער פאליציי. פאליטיש גענומען וועט זשיסקארס רעגירונג נישט קענען דערשיינען אין לאנד און אין אויסלאנד ווי אזא וואס דערמוטיקט אנטיסעמיטיזם, ספעציעל ווען די לינקע פארטייען נוצן אויס די לעצטע געשעענישן פאר זייערע עלעקטא-ראלע צוועקן. אויסער דעם האט די רעגירונג — יעדער פראנצויזישע רעגירונג — אן אינטערעס אויפציהיטן די ארדענונג אין איר לאנד און אנהאלטן דעם מאנאפאל איבערן כוח און איבער דער מאכט. די אויטאריטארע און צענטראליסטישע פראנצויזישע רעגירונג קען נישט נישט נעמען אין באטראכט זיך געפילן און אויפפאסאנען וואס הערשן אין דער וועלט און דערלויבן וועלכן נישט איז פאקטאז זיך צו צעוויילדעווען איבער א באשטימטער גרענעץ, ווייל אנדערש וואלט עס געהייסן אז די עצם אויטאריטעט פון דער מדינה ווערט אוועקגעשטעלט אונטער א פרעגצייכן און אין פראנקרייך, ווי די געשיכטע באווייזט עס, קען נישט געמאלט זיין קיין הארבערע זאך ווי דאס.

אן אנדער פראגע איז צי באהערשט די פראנצויזישע רעגירונג פולשטענדיק די פאליציי, וועלכע איז פארוואנדלט געווארן אין א ביוראקראטישע ארגאניזאציע וואס איז שטארק אין אייגענעם זכות. אין דער פאליציי דינען א סך אנהענגערס פונעם עקסטרעמען רעכטס און אפילו פאשיסטישע עלעמענטן. ס'ליגט אן איראניע אינעם פאקט וואס א טייל פון די וועווענע א. א. עס. (די עקסטרעם רעכטע ארגאניזאציע וואס האט זיך בשעתו קעגנגעשטעלט דעם גענעראל דע גאל ווען ער האט מסכים געווען אז פראנקרייך זאל אוועקגיין פון אלזשיריע. דער איבערזעצער) וועלכע זענען אין דער צייט פון דער מלחמה אין אלזשיריע געווען פריינד פון ישראל געהערן היינט אויך צו די אנטיסעמיטישע קרייזן.

אויב אפילו דער פראנצויזישער רעגירונג וועט געלינגען צו ליקווידירן די נעא-נאצישע נעסטן און דעם אנטיסעמיטישן טעראר, איז אין היינטיקן פראנקרייך געשאפן געווארן א נייער פאליטישער און פסיכאלאגישער פאקט. די יידן אין פראנקרייך וועלן זיין געצוואנגען נאכצוטראכטן וועגן אים און זיך פארמעסטן מיט אים א לאנגע צייט. און די צווישן זיי וועלכע האבן לעצטנס אנגעהויבן פלעגן דעם גלות-אידעאל — גלייך ווי דער גלות וואלט אויסגע-דריקט דעם יידישן קיום אויף א מער אויטענטישן אופן ווי דאס טוט מדינת ישראל — וועלן קענען געפינען א ברייט פעלד כדי זיך אויפסניי אריינטראכטן אין זייער תורה.

נייער רעכטס — אלטער אנטיסעמיטיזם

...דאס וואס דער ענין אנטיסעמיטיזם האט זיך אריינגעפלאכטן איז דער זיך דערנענטערדיקער קאמפאניע פון די פרעזידענט-וואלן האט פארגרעסערט דעם כוח פון דעם עפנטלעכן פראטעסט, אבער האט אויך געווארפן אויף אים א חשד אז מ'ויל דא שלאגן פאליטישן קאפיטאל. די מאניפעסטאציע האבן ארגאניזירט בעיקר די פראפע-סיאנעלע סינדיקאטן און די לינקע פארטייען... פאראן דערין א מין סימבאלישקייט: זענען דאך די שונאים פון די יידן אין פראנקרייך געווען דאס רוב שאוויניסטן און פיינט פון דער רעפובליק. די מענטשן פון דעם גאליסטישן רעכטס וואס האבן אנטיל-גענומען אין דער מאניפעסטאציע געהערן צו דער אפאזיציע צו דער ריכטונג פון זשיסקאר אין דעם פאליטישן בונד וואס ער שטייט

דאס געשפענסט האָט זיך אויפגעוועקט*

דער מחבר איז צוריקגעקומען פון פראנקרייך נאך דעם ווי ער האט פארבראכט צוויי יאר ווי נאכטפראפעסאר פון פילאזאפיע אויף דער סארבאנע.

דער אויפרייס אין דער סינאגאגע אויף דער קאפערניק-גאס אין פאריז איז דאס שווערסטע אַנטיסעמיטישע געשעעניש אין אייראפע זינט דער צווייטער וועלט-מלחמה. ס'איז קיין צופאל נישט, וואָס עס האָט פאָסירט דווקא אין פראַנקרייך. אויך איך, דער גאָסט פון ישראל, האָב געקענט זען סימנים פון אַנטיסעמיטיזם פאַר די לעצטע צוויי יאָר וואָס כ'האָב געווינט אין פאריז. אין אַט דער צייט זענען די אַנטיסעמיטישע לאַזונגען אַריינגעדורנגען פון די קאָרידאָרן פון מערסא אין די רייכע קוואַרטאַלן פון זעכצנטן אַראַנדיסמאַן. אויף די ראַגן פון די גאָסן האָט מען אויסגעמאַלט מגן-דודס ווי „שאַנד-צייכנס“, אין איינעם אַ טאַג האָב איך געזען אַזעלכע „שאַנדצייכנס“ אויך אויף דעם בראַנזענעם אַריינגאַנג-פראַנט פון דער סאַר-באַנע איידער מ'האַט נאָך באַוווּן זיי אַפצומעקן. נאָענט צום הויז וווּ כ'האָב געווינט האָט זיך געפונען איינער פון די באַקאַנטסטע ליציינען אין פאריז און אויך אויף זיינע ווענט האָט זיך געפירט די שלאַכט פון טינט און פון פאַרב אין דער יידן-פראַגע.

דער רוב מענטשן מיט וועלכע כ'פלעג רעדן רעדן וועגן דעם פלעגן מיך באַזינקן זאָגנדיק אַז דאָ האַנדלט זיך נישט מער ווי אין ראַנד-גרופעס, און פאַרביטערטע יוגנטלעכע פון דער אונטערשטער געזעלשאַפטלעכער שיכט וואָס שטעלן אין געפאַר בלויז די שיינקייט פון פאריז. און דעמאָלט איז געקומען דער ערשטער טעראָראַקט: אַ באַמבע איז געוואָרן געוואָרן אין רעסטאָראַן פון יידישע סטור-דענטן אויף דער מעדיסיס-גאָס. דער ציל איז געווען אַ קלאָרער. דאָס איז נישט געווען קיין אַנגריף אויף אַ ישראל-אינסטיטוציע נאָר אויף אַ יידישער אינסטיטוציע. און דאָ איז די רעאַקציע פון אַלע זייטן געווען אַ לויטלעכע. די פראַנצויזישע פאָליציי וואָס איז אַזוי פלינק ווען ס'האַנדלט זיך אין באַפן טעראָר-און אונטערערד-גרופעס, האָט זיך שולדיקע נישט אַנטדעקט. דאָס פראַנצויזישע יידנטום — אַחוץ עטלעכע אַריבערגעגיינדיקע וואַרענונג-ווערטער — איז אַריבער צום סדר-היום.

ס'האַט געדאַרפט קומען דער בלוטיקער אויפרייס אויף דער קאפערניק-גאָס — און מיט אים מיט גאָר טראַגישער איראַניע, דער טויט פון דער ישראל-בירגערין עליזה שגיר — אַז די עפנטלעכע מיינונג זאָל סוף סוף אויפגעוועקט ווערן און אַז די פאַריזער בלוואָרן זאָלן פאַרפלייצט ווערן דורך הונדערטער טויזנטער מאַגן-פעסטאַנטן. צי איז עס אַ צופעליקער און פאַרבייגענדיקער אויפ-כרויז? און וואָס האָט די פראַנצויזישע רעגירונג בדעה צו טאָן? דאָס וואָס איז געשען איז ווייט נישט קיין צופעליקייט. דער וואָס קען זיך געשיכטע פון פראַנצויזישן אַנטיסעמיטיזם ווייס ווי טיף די אַנטיסעמיטישע טראַדיציע איז איינגעוואַרצלט אין פראַנצויזישן פובליקום. און מיר מיינען דאָ נישט בלויז דעם קלאַסישן אַנטיסעמיטיזם, די רעליגיעזע יידן-שנאה, נאָר דווקא די מאַדערנע אויפלאַגע זיינע, דער דאָזיקער אַנטיסעמיטיזם איז געווענדט נישט נאָר קעגן דער יידישער רעליגיע נאָר קודם-כל קעגן דעם יידישן וועזן ווי אַזעלכן, קעגן דער סאַמע עקזיסטענץ פונעם יידן און ווי באַוווּסט האָט דווקא אַט דער סאַרט אַנטיסעמיטיזם דערפירט, אין לעצטן דור, צום גרעסטן חורבן אין אונדזער געשיכטע.

הומאַניזם און שנאה-אינפּרמינקס

זינט דעם גיינצנטן יאָרהונדערט איז פראַנקרייך געווען דאָס וויגעלע פון דעם גיפטיקסטן אַנטיסעמיטיזם. אין פּרש פון פראַפּאַ-גאַנדע איז זי נישט געווען הונטערשטעליק כלפי די קלאַסישע

(*) דער אַרטיקל איז געווען פאַרעפנטלעכט אין „האַרץ“.

לענדער פון אַנטיסעמיטיזם, עסטרייך און דייטשלאַנד און צייטנווייז אפילו זיי איבערגעשטיגן מיט די אידעאָלאָגישע באַרעכטיקונגען פון דער יידן-שנאה. דעם עסטרייך-דייטשישער אַנטיסעמיטיזם האָט שפעטער דערפירט צום מאַסנמאַרד איבער יידן, בעת אין פראַנק-רייך איז די שנאה פאַרבליבן אין די ראַמען פון אַ טעאָריע. מ'טאָר אָבער נישט פאַרגעסן אַז די פראַנצויזישע מדינה אונטער דער ווישי-הערשאַפט האָט סך הכל מיט 40 יאָר צוריק אָנגענומען ראַסן-געזעצן קעגן יידן, באַשטימט אַז אַנטיסעמיטישן קאָמיסאַר „פאַר יידישע ענינים“ און אַז אירע פאָליציאַנטן האָבן געכאַפט צענדליקער טויזנטער יידן און זיי איבערגעגעבן דער נאַצישער פאַריכטונג-מאַשין.

פאַרשטייט זיך אַז אין יעדער זאך וואָס האָט אַ שייכות צו פראַנקרייך, איז אויך פאַראַן אַ צווייטע זייט פון דער מטבע, און אַ דיאַלעקטישער ווידעראַגאַנד צווישן ביידע: פראַנקרייך איז נישט בלויז דער מקור פון שאַוויניסטישע און אַנטיסעמיטישע געדאַנקען נאָר אויך דאָס פאַטערלאַנד פון דער פרייהייט און דער עמאַנציפאַציע. דאָס פראַנצויזישע באַוווּסטזיין איז דורכגעדרונגען מיט אַנטי-דאָטן פון הומאַניזם וואָס שטייען אין סתירה צום אונטערוואָרפן זיך דעם אינסטינקט און דער שנאה. אין דער לעצטער מלחמה האָבן אַ סך טויזנטער פראַנצויזן געהאַלפן די פאַרפלאַגטע יידן און אַזוי אַרום איז אַ באַדייטנדיקער טייל פון פראַנצויזישן יידנטום אויך ניצול געוואָרן, די דערפאַרונג פון דער פאַרגאַנגענהייט באַוווּזט אַז סוף כל סוף איז די אַנטיסעמיטישע כוואַליע אין פראַנקרייך תמיד איינגעהאַלטן געוואָרן — לכל הפחות אויף אַ געוויסער צייט — ביז דער פענדל איז צוריקגעקומען. די פרשה ווישי ווערט היינט דורך דער מערהייט פראַנצויזן — נישט דורך אַלע — באַטראַכט ווי אַ שאַנדפּלעק אויף זייער פאַרגאַנגענהייט און אַוודאי שוין די פרשה דרייפוס.

פראַנקרייך פאַרמאָגט היינט די גרעסטע יידישע קהילה אין מערב-אייראָפּע. ס'וויינען אין איר צווישן אַ האַלבן מיליאָן ביז זיבן הונדערט טויזנט יידן, דער גרעסטער טייל פון זיי אימיגראַנטן, פליטים אָדער קינדער פון פליטים פון מזרח-אייראָפּע, פון מיטל-אייראָפּע און פון צפון-אַפריקע. זייערע וואַרצלען שטעקן נישט אין די וויינגערטער פון בורגונדיע אָדער אינעם לאַטיינישן קוואַרטאַל אין פאריז און אויך נישט אין ליאָן, דזשאַן אָדער מאַרסיי. נישט געקוקט דערויף וואָס יידישע היסטאָריקערס פרווון לעצטנס זיך צוצוואַייגענען די געשיכטע פון די יידן אין פראַנקרייך אין די פריערדיקע יאָרהונדערטערס, מוז מען צוגעבן אַז די פאַקטישע וואַרצלען פון דעם רוב יידן וואָס געפינען זיך היינט אין פראַנקרייך שטעקן אין פוילישן אָדער רוסישן שטעטל אָדער אין די יידישע שכונות פון אַראַן, אַלזשיר און ראַבאַט.

און אַט זענען אַט די יידן אין אַ פאַרהעלטנישמעסיק נישט לאַנגער צייט אַריינגעדורנגען אין דער ווירטשאַפט, אין דער אַקאַדעמיע, אין דער עפנטלעכער אַדמיניסטראַציע, אין דער קולטור, אין דער קאָמוניקאַציע אין פראַנקרייך. אין דער ווירטשאַפט און אין דער אַדמיניסטראַציע געפינען זיי זיך אין דער שפיץ, זיי זענען זיך אויך גאַנץ גענוג אַז אין די קרייזן פון קולטור און פון דער קאָמוניקאַציע.

אַ טייל פון די יידן טראָגן ווייטער די אַלטע פאַמיליע-געמען: גרינבערג און מאַנדעל, סאַבאַג און בען-אַטאַר (טייל מאל מיט אַן ענדערונג פון איין אות אָדער צוויי כדי ס'זאָל קלינגען מער פראַנצויזיש). אַ טייל, די פון צווייטן און דריטן דור, פילט שוין אַ געוויסע מאָס פערזענלעכע זיכערהייט כדי צו קענען אונטער-שטרייכן — דערווייל וואָס אַן אמת מיט אַ ביסל קווענקלעניש — זייער אייגנאַרטיקייט ווי יידן אָדער כדי צו קענען פאַרטיידיקן זייערע רעכט. אַ באַוווּזט דערפאַר איז דער וויכוח וואָס פירט זיך אַרום דער באַוועגונג „יידישע באַנייגונג“ (רענוואַן שוויץ), וואָס

א. ציקערט

חלום-פוילן

פֿאַר יוסף קערמיש —
מיין פריינד אין ירושלים.

אין מיין לעצטן חלום-פוילן
זיצט אן אלטע פרוי און וויינט.
אירע טרערן — זשארעס קוילן:
„כ'האב עס אנדערש גאר געמיינט“.

טריפט א הארבסטיק קאלטער רעגן
קילט, פארלעשט איר הייסע טרער —
לעצטער גאנג, אויף לעצטע וועגן,
לעצטער דור און — גארנישט מער...

שטרעק איך אויס מיין רעכטן ארעם
קעגן רעגן און באפעל:
„שיק אהער מיר דריי קלעזמארים
שפילן אויף מיין טויטן-שוועל“.

הויבט א ווירבל ווינט אן דרייען
טיף, דארט טיף אין שווארצן טאל —
קוק און זע — דריי קלעזמער גייען
אין דעם נעכטיקן אמאל.

און א בדהן בגילופין
נעמט זיך וויצלען מיט מיר: שווער,
האסט א לעצט מאל אונדז גערופן
און „וועסט אונדז נישט רופן מער“.

גרימפלען פריילעך די קלעזמארים,
ערנעץ ווייט... ביי כלה'ס מיש:
זע וואס איז פון אונדז געווארן,
זע, עס ארט שוין קיינעם נישט.

און דער רעגן פאלט, פאריתומט,
גרויע חופה איבער קאפ.
ווער איז בדהן? — ווער איז — חתן?
איך — בין נאר וואס לאזט נישט אפ.

לעשט דער חלום אויס די פארבן
בלייבט דאס ליכטעלע פון טרער...
ווייס איך, שוין נישט לאנג, כ'וועל שטארבן
און עס וועט נישט וויי טאן מער.

אין מיין לעצטן חלום-פוילן
קלינגט נאך אלץ דער פרוי'ס געוויין...

באלד וועט ווערן אלץ פארהוילן
באלד... און קיינער וועט פארשטיין.

צו דערגרייכן אין א קורצער צייט דאס, וואס כ'האב נישט
געקאנט דערגרייכן זינט מיין 12 יאריקן עלטער.
זיין מוח, זיין נשמה האט איינגעזאפט וויסן, ווי אן
אויסגעטרוקנטע שוואם זאפט איין פליסיקייט. ער שרייבט
מיט פארערונג וועגן דזשארדזש טיילאר, וואס האט אין
זיין ספעציעלער שול פאר „דורכגעפאלענע“ צוגעטיילט
אים א פריוואטן לערער, די פרוי דאראטי לאקוואוד.

כאטש ער האט געהאלטן אין קומען צו זיך, נאכן קראנק
זיין אויף לונגען-טובערקולאז, האט ער זיך אויסגעצייכנט
אויף דעם יורדישן פאקולטעט פון מעלבורנער אוני-
ווערסיטעט. שפעטער איז פיסאר געווארן דער רעדאקטאר
פון דעם פאקולטעט-זשורנאל.



פיסאר באמערקט דערביי, אז אין יענער צייט איז דער
דעקאן פון יורדישן פאקולטעט געווען סער זלמן קאהען,
און ער האט אויף א דעצידירנדיקן אופן באאיינפלוסט
זיין לעבן.

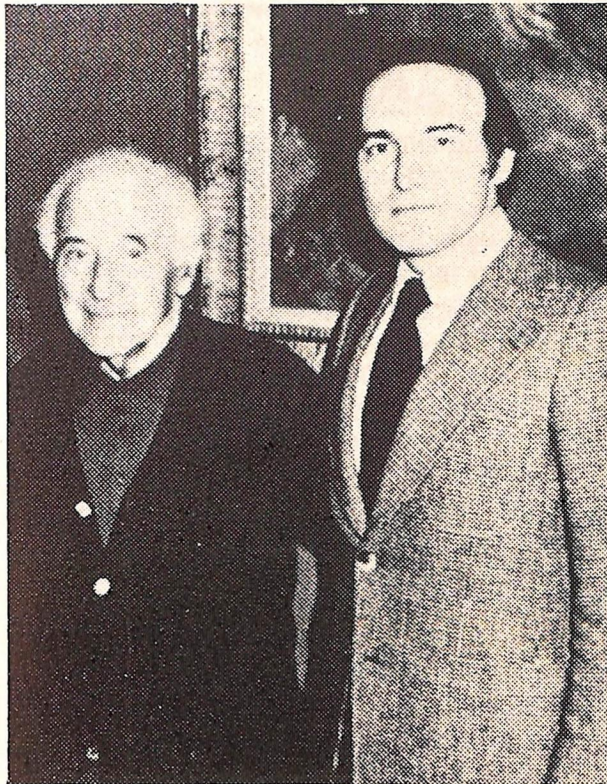
סער זלמן קאהען (דער היינטיקער גענעראל-גובער-
נאטאר פון אויסטראליע) זייענדיק אין אמעריקע אלס
גאסט-לעקטאר האט פיסארס פאל פארגעשטעלט
פארן הארווארד אוניווערסיטעט. צו פיסארס אנגענעמער
איבערראשונג האט אים סער קאהען פארגעלייגט א „סקא-
לארשיף“ און א קארנעגעי-סטיפענדיע.

אין אנהויב פון די פופציקער יארן, איז פיסאר —
דאן שוין אן ענגלישער בירגער — געפארן קיין אמעריקע.
דארט האט ער באקומען א דאקטאראט פון הארווארד-
אוניווערסיטעט; א דאקטאראט אויך פון דער פאריזער
„סארבאנע“. שפעטער האט ער געארבעט אין דער „אונא“
און איז אויך געווען יורדישער ראטגעבער אין דער
קענעדי-אדמיניסטראציע.

נאכן באקומען אמעריקאנער בירגערשאפט, דורך
א ספעציעלן געזעץ פון פארלאמענט, ווערט פיסאר א בא-
ווסטער יוריסט פון אינטערנאציאנאלן געזעץ, און בא-
קומט די דערלויבעניש צו פראקטיצירן אין לאנדאן, פאריז
און ניו-יאָרק.

זיין בוך: „פון בלוט און האפענונג“ איז א מעכטיקער
קאמענטאר אויפן היינטיקן יארהונדערט. ער בארירט אין
דעם בוך טיף און ברייט די מענטשלעכע דערפארונגען,
וואס שטעלן מיט זיך פאר אן אינטעגראלן און רחמנותפולן
פארבינד צווישן די גרוילן פון דער פארגאנגענהייט און
די געפארן אין דער צוקונפט.

אויב עס זענען אין בוך פאראן חסרונות, וועלן זיי זיין
נאר אין דער שוועריקייט פון א דורכשניטלעכן לייענער
(צו וועמען דער מוסר-השכל איז געווענדט) נאכצופאלגן
דעם מחבר אין זיין אומגעהויער ברייטער פערספעקטיוו.
אין די טיפן צו וועלכע דער שרייבער לאזט זיך ארונטער,
צו פרטים וועלכע פארשטעלן גיכער ווי זיי אנטפלעקן.
ידיש: י.מ.ל.



מיט זיין פריינד מאַרק שאַגאַל

הילפלאז, אויסזיכטלאז האָט שמואל פיסאַר זיך צוגע-
קוקט ווי מענער, פרויען און קינדער זענען געטריבן גע-
וואָרן צום אָפּענעם מויל פון היטלערס אויסראַטונגס-
מאַשין, דעם מכשיר פון דער „ענדגילטיקער לייזונג“.
„איך האָב געזען מיט מינע אייגענע אויגן“ —
שרייבט פיסאַר — ווי די אומשולדיקע קרבנות, אריינ-
געשטויסן אין די גאַזקאַמערן, האָבן געהאַט נאָר דריי
מינוט צו לעבן, נאָכן פאַרקלאַפּן פון די טירן.

★

נאָך דער באַפרייאַונג, אויף די חורבות פון דער נאָך-
מלחמה'דיקער אייראָפּע, איז פיסאַר אריינגעפאלן אין גע-
פערלעכן ווירואַר פון צעלאָזענער, הפקרדיקער פרייהייט.
פון דעם הפקרדיקן לעבן, איז ער נאָכאַמאָל אָפּגעראָ-
טעוועט געוואָרן. דאָסמאָל פון זיינע קרובים, וועלכע האָבן
אים געבראַכט קיין פראַנקרייך, און דערנאָך קיין
אויסטראַליע.

אין אויסטראַליע האָט שמואל מיט דעם כוח פון
זעלבסט-דיסציפלין דערגרייכט דעם מצב פון זיין מאַראָ-
לישער און אינטעלעקטואַלער דערלייזונג.
אין מעלבורן האָבן געלעבט זיינע צוויי פעטערס, די
סוכאַוואַלסקיס, זיין מוטערס ברידער. דערציילט פיסאַר:
„איך האָב געשטעלט פאר זיך די אויפגאַבע פון שטודירן;

יעדן פרימאַרגן — דערציילט ווייטער פיסאַר — זע-
נען קופּעס אויסגעדאַרטע, טויטע קערפערס אַוועקגענומען
געוואָרן צו אַ נייעם בית עלמין. נישט ווייט פון די יידישע
היימען. די לעבעדיקע יידן זענען סאַטירט געוואָרן אין
גרופן און אין משפחות. מען האָט כסדר געלעבט אין שרעק
פאַרן קומענדיקן עס.עס. עוואַקואַציע פאַטראָל. זאַלבעדריט
זענען זיי איצט געווען אין דעם קליינעם צימער: זיין מו-
טער, זיין קליין שוועסטערל און ער, שמואל.

לסוף איז דאָס געטאָ פאַרניכטעט געוואָרן. פון יענער
גרויליקער נאַכט זענען אין זיין זכרון פאַרבליבן די פלאַ-
מען, וואָס האָבן ארומגענומען דאָס געטאָ.

די לעבנגעבליבענע זענען צומאַרגנס צעטיילט געוואָרן
אין גרופן: אין איינער — פרויען און קינדער; אין דער
צווייטער — די מענער. אַדאַנק זיין מוטערס פאַרויסזען
די געפאַר, האָט שמואל אָנגעטאָן לאַנגע מענער-הויזן,
און איז פאַררעכנט געוואָרן אַלס דערוואַקסענער.

שמואל האָט הילפלאַז זיך צוגעקוקט, ווי די פרויען-
גרופּע, זיין מוטער און שוועסטערל זענען געטריבן געוואָרן
אין אַ פאַרקערטער ריכטונג, ווי די מענער-גרופּע, אין
וועלכער ער האָט זיך געפונען.

די טירן פון אַ לאַנגן צוג זענען געשטאַנען אָפּ, גרייט
זיי אויפצונעמען, מענער באַזונדער: פרויען און קינדער
— באַזונדער. די איבערגעפאַקטע פּיוואַגאַנען האָבן
גענומען רירן פון אַרט.

ווען דער צוג איז געבליבן שטיין, האָט ער דורכן פענצ-
טער געזען, אז זיי געפינען זיך אויף אַ גרויסן באַן-קנופּ,
פון וואָנען איינבאַזאָליניעס האָבן געפירט אין פאַרשידענע
ריכטונגען. ווען זיי זענען צום צווייטן מאָל שטיין געבליבן,
האָט ער איבערגעלייענט דעם נאָמען פון דער סטאַציע:
„טרעבלינקע“.

דער צוג האָט אָנגעהויבן מאַנעוורירן. שטויסן און
ציען. ס'איז קלאָר געווען, אז אַ טייל וואַגאַנען ווערן אָפּ-
געטשעפעט. זייער שרעק איז נאָך אַ שטיקל צייט באַשטע-
טיקט געוואָרן. דער טייל צוג מיט די מענער איז געפאַרן
ווייטער. די הונדערטער וואַגאַנען מיט די פרויען און קינ-
דער זענען געבליבן שטיין באַוועגלאָז, אין אַ גרינער
רואיקער אַרטשאַפּט.

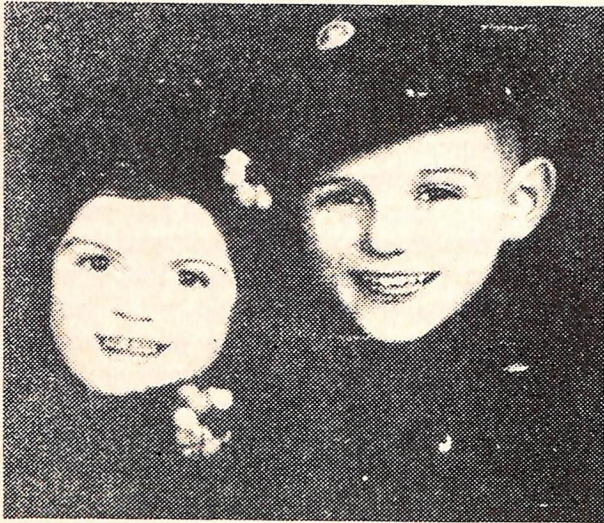
שפעטער איז באַוויסט געוואָרן: די פרויען און קינדער
זענען באַלד פון די וואַגאַנען געטריבן געוואָרן אין די
גאַז-קאַמערן.

נאָך עטלעכע קאַשמאַרנע טעג פון פאַרן און בלייבן
שטיין, זענען די מענער געבראַכט געוואָרן אין אַן אַרבעטס-
לאַגער, וואָס האָט זיך געפונען אין אַ ווילדער געגנט,
מיטן נאָמען בליזשין.

צורעשט איז עס געווען שמואל פיסאַרס פאַטער; דאָן
די מוטער און דאָס שוועסטערל, וואָס זענען פאַרשטומט
געוואָרן.

מיט אַ פאַרשטאַרקטן ווילן און מיט קלוגע איינפאַלן
איז שמואל געלונגען איבערצולעבן הונגער, ברוטאַליטעט
און דערנידערונגען — אפילו אין דעם טרויעריק-באַרימטן
טויטן-לאַגער פון דריטן רייך — „אוישוויץ“.

די טראגעדיע פון ביאליסטאק



מיט זיין שוועסטער — קורץ פאר דער מלחמה

באפילן די יידן אריבערצוגיין אין אן אפגעמערקטן ארע-
מען קווארטאל, און די נישט-יידישע איינוווינער, וועלכע
האבן דארט געווינט, זאלן זיך אריבערטראגן אין די פאר-
לאזענע יידישע היימען. אויף דורכצופירן דעם באפעל.
איז געגעבן געווארן 24 שעה.

צונויפגעטוילעטע, ארויסגעריסן פון זייערע היימען,
זענען די מענער, פרויען און קינדער מיטן ביסל ארעמ-
קייט אין די הענט, אינגעפאקטע אין זעק, רענצלעך, מאר-
שירט גרופע נאך גרופע, ביז זיי האבן זיך צונויפגעגאסן
אין א שטראם, וואס איז געפלאסן אין דער ריכטונג פון
די ווענט, מיט שטעכל-דראט פארצויגן.

די ווענט האבן אויפגעשטעלט די נאציס, און דאס
איז געווען די געטא, וועלכע זיי האבן געשאפן.

★

שמואל פיסאר האט זיין בר-מצוה געפייערט אין אן
אלטער, פארווארלאזטער שול, וואס איז געשטאנען נאענט
פון די שטעכל-דראטן, ווו די נאצי-וואך האט מארשירט
הין און צוריק, מיט די פינגער אויפן צינגל פון זייער
מאשין-געווער.

נאך דער עליה, ווען דער בר-מצוה בחור האט אנגע-
הויבן זיין דרשה, זענען די ווערטער געפלאסן ביי אים
פון הארץ. אנווייזנדיק מיטן פינגער אין דער ריכטונג פון
דער געטא-מויער, האט ער געזאגט:

ווי תמיד לאמיר תפילה טאן אין דער ריכטונג פון
ירושלים. היינט אבער, געפינט זיך אונדזער וואנט
פון תפילה און טרערן דא אויפן ארט.

"OF BLOOD AND HOPE" פיסאר.

פארלאנג: קאסעל, לאנדאן 1980

„מיין שול-חבר און איך זענען אין יאר 1938 באגייס-
טערט געווארן, ווען מיר האבן געהערט, אז דער באקסער
דושא לואיס, א נעגער, האט באזיגט דעם נאצי-שעמפיאן
מאקס שמעלינג אין א פארמעסט פאר וועלט-מיסטער-
שאפט. אזא ווערט האט די „העכערע ראסע“.

נישט געקוקט דערויף, וואס די צוויי חברים זענען
דאן אלט געווען אכט אדער ניין יאר, האבן זיי באנומען
פאליטישע געשעענישן מיט דער פרי אנטוויקלטער רייפ-
קייט, פון לעבן אין אן אומרויאקער צייט. גאר באזונדערס
צוליב דעם ספעציפישן כאראקטער פון זייער געבוירן-
שטאט, ביאליסטאק.

מיט שרעק און אומגלויבן האבן זיי געקוקט אויף די
נייעס, וועלכע מ'האט געוויזן אין די קינאס. זיי האבן גע-
זען, ווי נאצי-זעלנער מארשירן אריין אין רור-געביט; אין
וויין; דערנאך אין פראג. זיי האבן געזען מאסן פון
דוכט זיך — דערוואקסענע מענטשן אין סטאדיאן פון דער
בערלינער אלימפיאדע, אדער אויף פאליטישע מיטינגען
ווי זיי שטייען מיט אויסגעשטרעקטע ארעמס און שרייען:
הייל היטלער! הייל היטלער! הייל היטלער!

★

פיסאר דערציילט וועגן דער שטאט ביאליסטאק פון פאר
דער מלחמה, מיט אירע 120 טויזנט איינוווינער. א וויב-
רינדיקער צענטער פון יידישן קולטור-לעבן, וואס האט
אנגעהאלטן כמעט דריי יארהונדערטער. די שטאט איז
געווען דער צווייט-גרעסטער טעקסטיל-צושטעלער אין
פּוילן, די מערהייט פון דער באפעלקערונג איז געווען
א יידישע, דאך האט זי געלעבט מער ווייניקער פרידלעך
מיט די פופציק טויזנט פאלאקן, רוסן און אוקראינער.

די שטאט, וואס איז באוואוסט געווען ווי: „די שטאט
מיט א גאלדן הארץ“ איז היינט א בית עלמין, אן מצבות.
די נאצישע שטורעם-טרופן, וואס האבן פארנומען ביא-
ליסטאק, האבן נישט פארלוירן קיין צייט אין דורכפירן
זייער פירערס ראסיסטישע פלענער.

דעם ערשטן פרייטיק פון דער אקופאציע, זענען אי-
בער טויזנט יידן אריינגעטריבן געווארן אין דער „גרוי-
סער שול“ און זענען פארברענט געווארן, צומארגנס, שבת,
זענען עטלעכע הונדערט געזונטע יידן ארויסגענומען
געווארן פון זייערע היימען, ארויסגעטריבן אויף א פעלד
און צעשטאן געווארן מיט קוילן-ווארפערס. צווישן די דער-
שאסענע האבן זיך געפונען פיסארס דריי קווינען.

דאס איז געווען דער אנהויב. האבנדיק איינגעשטעלט
די הערשאפט פון טעראר, האט דער נאצי-קאמענדאנט

יאש, דו ביסט קין!

און האַרבסט איז געקומען.

מיט נאָקעטע ביימער, מיט שטאַרבנדע בלומען,
ווען הויך אויפן הימל ווי נאָך גרויליקע שרפות,
עס ראַנגלען זיך וואַלקנס ווי גרויע מכשפות,
ווי מעכטיקע אייזבערג אויף אייז קאַלטע ימען,
זיי שווימען און שווימען אַלץ ענגער צוזאַמען,
אַזוי ווי זיי וואַלטן מיט שכל פאַרשטאַנען,
אַז נאָר דורך געמיינזאַמע כמאַרישע כוחות,
קען דויערן אַ יאָר טויזנט דער גרויסער פרוכת,
דער גרויסער פרוכת וואָס קען גאָר פאַרשטעלן,
די זון און די שטערן, דעם הימל דעם העלן,
די שטראַלן וואָס קומען מיט ליכט ווי צום בענטשן,
מיט ישעיהשן שלום,
דעם אייביקן קריגער וואָס וווינט אינעם מענטשן.

נאָר כאַטש ס'איז שוין האַרבסט,

כ'געדענק גוט דעם פּרילינג,

כ'געדענקט נאָך די יענע די שטורמישע מאַיען,

ווען אַרויס כ'בין אין גאַס די וועלט צו באַפרייען,

דער פּוילישער הימל אַ בלויער הענגט לויטער,

און ס'פלאַטערט פון פענער אַ שטורעם אַ רויטער,

און מענטשן ווי טייכן, פאַרפלייצן די גאַסן,

ניטאָ מער קיין פעלקער, ס'איז אויס מיט די ראַסן,

נאָר אַלץ איז איין מחנה פון שוועסטער און ברידער,

און שווערן זיך טרייהייט מיט אַרבעטער-לידער,

און אַט לויפט אָן האַנסל,

מיט ווייסער טשופרינע פון אונטער לעדערנעם דאַשעק,

אַט קושט ער אברהמלען, ער קושט זיך מיט יאַשעק,

און אין שפיץ פון דער מחנה, דאַרט זע איך מיין טאַטן,

אהא! האָט אים האַנסל פאַרקויפט און פאַרראַטן,

און יאַש ווי ס'פאַסט פאַר אַ ליגנער אַ זונה,

געוואָרן אברהמלען אַ בלוטיקער שונא,

און קוים האָט אברהמל גענומען גאָר פרעגן,

יאָש מיין געטרייער, דאַס זענען די וועגן?

האַט יאַש מיט אַ וואַרענונג אים גאָר פרעך געעצהט,

פאַרגעס ניט אַבראַמעק, האַסט מיין יעזעס געקרייציקט!

דאַס זעסטו, כ'קען ניט און וועל ניט פאַרגעבן,

אַזוי לאַנג ווי ס'וועט דויערן מיין קריסטלעכער לעבן,

היינט בין איך מיט האַנסן, ס'איז כשרע רעכט,

ווי גאַט איז מיר ליב, מ'וויסט וואָס מען שעכט...

ניטאָ מער מיין טאַטע, ניטאָ די חברים,

פאַרברענט האָט זיי האַנס,

און דעם אַש האָט יאַש, געוואָרפן די חזרים,

נאָר דאָך ווען אין פּוילן וועט ווידער מאַי קומען,

ווען די פעלדער וועלן אויפגיין מיט גרינס און מיט בלומען,

וועלן ווידער אונטער פענער צעשטורעמטע רויטע,

ארויס דאַרט מיין טאַטע, די חברים די טויטע,

זיי וועלן די קנאַכיקע פינגער אין פּויסטן פאַרבויען,

און וועלן מיט לעכער, ווו געווען אַמאַל אויגן,

דורכשפיזן מיט האָס,

די פּוילישע מוסרישע גאַס,

וועלכע האָט אין דער שעה פון יידישער אימה און נויט,

געשמייכט מיט תענוג מיט שחיטה און טויט,

און ניט מיט קיין ליד, נאָר מיט מתים יללה,

וועלן זינגען די טויטע צו פּוילן אַ קללה,

אַזוי אַז ווען יאַש וועט זיינע זוימען פאַרזייען,

זאַלן די זאַנגען נאָר אומגליק געדייען,

זאַל זיך ביי אים דער ווייץ און קאַרן,

צעוואַקסן נאָר אין אַ טרוקענעם דאָרן,

וואָס וועט זיך פאַרוואַנדלען אין אַ הילצערנער תליה,

אויף וועלכער יאַש האָט געהאַנגען ישעיה'ס נבואה,

און אַזוי וועט שוין הענגען דער צעבראַכענער שאַרבן,

און וועט צאַפלען אין גסיסה און וועט אַלץ ניט שטאַרבן,

נאָר וועט כאַרכלען דורך דורות מיט פאַרשטיקטע געשרייען,

יאָש דו ביסט קין! יאַש דו ביסט קין!

און געמורמל וועט ארויס צווישן גויישן פעוול,

וואָס וויל ער שוין ווידער דער שרייער, דער הבל,

וואָס קומט ער אונדז ווידער די טעג נאָר פאַרדאַרבן,

העי, ברידערלעך! קומט לאַמיר צעמאַלן דעם שאַרבן,

צום רוף וועט אַ שפרונג טאָן דער גויישער עולם,

מיט העק און מיט טענץ צו הבל'ס בית-עולם,

זיי וועלן אין שיכרות מיט זידלען אַ פרעכן,

די אַלטע מצבות אויף שטיקלעך צעברעכן,

און שפעטער מיט אַספאַלט און גלאַטיקע שטיינער,

אַפווישן דעם זכר פון יידישע ביינער,

נאָר פאַראַן אויף דער וועלט אַ גאָר מאַדנע השערה,

אַז ס'האַט הבל'ס קול אַ מין כישוף גבורה,

כאַטש שנייד אים, פאַרברען אים, ער קומט ניט צו קבורה,

נאָר טראַגט זיך אויף אייביק מיט פאַרשטיקטע געשרייען,

יאָש דו ביסט קין! יאַש דו ביסט קין!

איצט איז דער האַרבסט שוין ווידער געקומען,

עס דאַרן די ביימער, עס שטאַרבן די בלומען,

און הויך פונעם הימל ווי פון שרפה בהלה,

פון וואַלקן אַ שוואַרצן ווי אַ שוועבנדיקע עגלה,

פליען אויף פּוילן מיליאָנען פון מתים,

כאַטש טייל טראַגן פענער און טייל מיט טליתים,

דאָך פליען זיי אַלע פאַרפלאַכטן געאַרעמט,

און שנעל ווי אַ בליץ וואָס רייסט זיך דורך שטורעם,

פאַרויס נאָר פאַרויס קעגן גויישן פעוול,

ווי שטענדיק אין פראַנט פליט דער געשאַכטענער הבל,

און כאַטש ס'איז זיין האַלדז פון דער האַק נאָך צעבלוטיקט,

דאָך ווי אַן אַדלער שוועבט ער דרייט, שוועבט ער מוטיק,

און אַן אימה באַפאַלט פון זיין רופן, זיין שרייען:

יאָש דו ביסט קין!

יאָש דו ביסט קין!...

נאצי-מיטהעלפער. זיי האבן אנגעווארפן א פחד אויף דער פויערישער באפעלקערונג אין דער דאזיקער געגנט, און נישט קוקנדיק אויף דעם גרויסן טעראר וואס די נאציס האבן באנוצט לגבי די ארטיקע נישט יידישע איינוווינער פון דעם ראיאן, האט די גרופע דורכגעפירט גרויסע סא-באטאזש-און נקמה-אקטן ביז דער באפרייאונג.

★

די יידישע קהילה גראדנע (קור-דנא) וועלכע האט אנגע-הויבן איר עקזיסטענץ אין יאר 1389 האט זיך פאררעכנט צווישן די שענסטע יידישע קהילות אין דעם אמאליקן מלכות פוילן-ווליסא, מיט איר רייך יידיש פאלקסטימלעך גייסטיק-געזעלשאפטלעך לעבן. גראדנע איז אריין אין דער יידישער געשיכטע אלס די איינציקע שטאט אין פוילן, 1918-1919, וועלכע האט באקומען פולע יידישע אויטא-נאמיע אויף אלע געביטן פון קולטור, דערציאונג און סא-ציאלער הילף מיט אן אייגענעם געריכטס-וועזן. גראדנע האט אין יאר 1918 ביז חודש אפריל 1919 גענאסן פון אן אפיציעלער גלייכבארעכטיקונג פון דער יידישער שפראך צוגלייך מיט דער פוילישער און ליטווישער שפראך. אלע אקטיוויטעטן פון דעם יידישן ישוב אין גראדנע זענען געדעקט געווארן דורך דעם בודזשעט פון דער שטאט-פארוואלטונג.

זאלן די דאזיקע ווייטיקלעך-בריענדיקע אנגעשריבענע שורות פון א גראדנער תושב, זיין א בלומען-קראנץ אויף די דאזיקע טראגיש-פארשניטענע און פארטיליקטע אין דער יידישער שטאט גראדנע מיט אירע קרוב 25 טויזנט יידישע נפשות, וועלכע זענען אומגעקומען על קידוש השם והעם.

אונדזער דור מוז אנטשיידן

„אונדזער דור מוז אנטשיידן“ פון דער דאזיקער אחריות קאנען מיר זיך נישט אפזאגן. מיר גייען דורך א קריטישע צייט, מיר לעבן אין אן אנטשיידנדיקער עפאכע, ווען עס וועט באשטימט ווערן דער כאראקטער פון אונדזער נאציאנאלן קיום אויף דור-דורות; אינעם איצ-טיקן מאמענט זענען מיר נאך בכוח צו ווירקן, אויף ווייט מענטשן איז באשערט צו ווירקן; מיר קאנען נאך משפיע זיין דאס יידישע לעבן, מיר קאנען נאך אין א גרויסער מאס באוויקן וועלכע אידייען זאלן פארפלאנצט ווערן אינעם לעבן פון אונדזער פאלק, וועלכע אינסטיטוציעס עס זאלן אויפגעבויט ווערן און געדייען. שפעטער וועט שוין זיין צו שפעט.

מיר זענען דער דור, וואס האט נאך געזען דאס יידישע לעבן אין מזרח-איראפע, ווען עס איז געווען שעפערש, ווען עס האט געשטורעמט; גרויסע האפענונגען האבן, ווי אויף פליגלען, אויפגעהויבן די מאסן פון יידישן פאלק. דער יידישער מענטש האט א האפערדיקער, א גלייבנדי-קער, און דער מארגן וועט זיין בעסער ווי דער נעכטן און דער היינט, במשך פון איין דור באווייזן ווונדערלעכע און גרויסע זאכן אויפצוטאן.

חיים בעז

די קרבנות. זיי זענען דערשאסן געווארן ביי דער וואנט פון דעם האלב-פארברענטן יידישן קינדערהיים און די דערשאסענע קערפערס זענען געבליבן ליגן א גאנצן טאג אויפן ווייסן שניי, וואס איז געווען רויט פון דעם פאר-גאסענעם אומשולדיקן יידישן בלוט.

א ריי אנדערע גרופן פון די אונטערערדישע קעמפער אין גראדנע האבן זיך ווי עס איז דערשלאגן צו די נאטשי וועלדער ביי ראדון און געזוכט א קאנטאקט מיט די דע-מאלט שוין ארגאניזירטע פארטיזאנער אטריאדן. צום בא-דויערן, האבן די רוסיש-סאוועטישע און ווייסרוסישע פארטיזאנער נישט געוואלט די דאזיקע יידישע קעמפער ארייננעמען אין זייערע רייען, מיט דעם כלומרשטן אויס-רייד, אז זיי זענען געקומען אן געווער, הגם די אוקראינער און ווייסרוסן, וועלכע האבן שטארק צוגעזינדיקט פון 1941 מיט גאר גרויסע סימפאטיעס צו די נאציס, זענען אריינגענומען געווארן אין די סאוועטישע פארטיזאנער-אטריאדן אן שום וועלכע-עס-איז פראגע: מיט געווער אדער אן געווער?!

די דאזיקע גרופן געפינענדיק זיך אן אן אויסוועג האבן זיך ארגאניזירט זעלבסטענדיק און צו זיי זענען צוגעשטאנען שפליטער-גרופן פון פאלאקן און ווייסרוסן, וועלכע זענען צוליב זייער שנאה צום נאציזם אוועק אין די וועלדער ארום דרוסקעניק און מארציקאנץ. די דאזיקע גרופן האבן מיט דער מאטעריעלער הילף פון א ריי יידן אין ביאליסטאקער געטא (דער ביאליסטאקער געטא האט נאך עקזיסטירט ביז אויגוסט 1943) זיך פארשאפט געווער און אזוי ארום געשאפן א זעלבסטשטענדיקע פארטיזאנער-גרופע, וועלכע האט פארשאפט דער נאצישער מיליטער-מאכט גרויסע שאדנס מיט זייערע דערפאלגרייכע סא-באטאזש-אקטן.

אין די שפעטערדיקע חדשים פון 1943 בשעת די גרוי-סע קאמפן צווישן די נאצישע מיליטערישע איינהייטן מיט די קעמפנדיקע פארטיזאנער-אטריאדן האבן די זעלבסט-שטענדיקע פארטיזאנער-גרופן נישט געקענט אויסהאלטן דעם גרויסן מיליטערישן כוח פון די נאציס וועלכע האבן דאס ערשטע מאל באנוצט קעגן די פארטיזאנער קריגס-עראפלאנען אין טאנקן פון דעם גרעסטן קאליבער, און גלייך זיך צעשפליטערט אויף קלענערע גרופן, וואס זענען טיילווייז געפאלן אין די שלאכטן קעמפנדיק צוזאמען מיט אלע פארטיזאנער-אטריאדן און טיילווייז אריינגעפאלן אין געפאנגענשאפט צו די נאציס.

כדאי צו דערמאנען א ספעציעלע גרופע גראדנער אונ-טערערדישע קעמפער, וועלכע האבן זיך ארגאניזירט — נאך דעם ווען גראדנע איז דעם 12-טן מערץ 1943 דער-קלערט געווארן דורך די נאציס אלס „יודן-ריין“ שטאט — אלס א באזונדערע פארטיזאנער-גרופע אונטערן נאמען „די ווייסע קאזשוכעס“, וועלכע האבן געהאט זייערע בא-העלטענישן אין די וועלדער פון קנישין-טשארנאוועזש — ביאליסטאקער ראיאן — און געווען זייער טעטיק און רירעוודיק אין פארשיידענע נקמה-אקטן איבער די בלוטיקע נאצי-מערדער און אויך איבער די פויליש ווייסרוסישע

פון דער גרויליקער פארגאנגנהייט

רוסן, דערשמעקט די גראדנער „געסטאפא“, אז אין די געטאס 1 און 2 זענען פאראן אונטערערדישע קעמערלעך און אלס ערשטער קרבן פון די דאזיקע „דערשמעקונגען“ איז געפאלן דער בונדיסט אַרקע מארדער, דער לייטער פון סטאטיסטישן אַמט ביים גראדנער יידן-ראט און אויך אַ מיטגליד פון דער אונטערערדישער באַוועגונג, וועלכער באַגייט זעלבסטמאָרד פאַר זיין אַרעסט.

בשעת דער גרויסער מאַסן-גירוש אַקציע פון גראַד-נער געטאָ נר. 1 צווישן דעם 19-טן יאנואר און 22-טן יאנואר 1942 האָבן די יידישע אונטערערדישע קעמפער געפירט אַ קאַמף מיט דער קליינער צאַל געווער וואָס זיי האָבן באַזיצט קעגן די נאַצישע רוצחים און אַן ערך 50 זענען געפאלן דורך די נאַצישע העלפער, די אוקראינער און ליטווינער, וועלכע האָבן באַנוצט דוּס-דוּם קוילן און גאָז-גראַנאַטן קעגן די קעמפער.

אַ פרוו צו דערשיסן דעם בלוטיקן געסטאָפּאָ-מערדער סטרעבלאָוו דורך דער אונטערערדישער באַוועגונג, האָט זיך פאַרענדיקט מיט דעם טויט פון די צוויי אַטענטאַטער — מאַטל קופערמאַן און נחום קראַוויץ — וועלכע זייענ-דיק שווער פאַרווונדעטע, האָבן זיך אליין דערשאָסן, כדי נישט אַריינפאלן לעבעדיקערהייט צו די געסטאָפּאָ-מער-דער. אַנדערע פרווון אויסצופירן אַטענטאַטן אויף די הויפּט-געסטאָפּאָ-פירער פון גראַדנע, ווי: וויזא — קאַמענ-דאַנט פון געטאָ נר. 1 און רינצלער — קאַמענדאַנט פון געטאָ נר. 2, האָבן זיך פאַרענדיקט מיט שווערע פאַרלוסטן פאַר די אויספירער און אויך פאַר סתם אומשולדיקע יידן אין די געטאָס. דער איינציק געלונגענער אַטענטאַט אויף דעם מערדער וויזא איז פאַרגעקומען אין מאי 1943 צווישן גראַדנע און דעם אַמאַליקן יידישן דאַטשע-שטעטל דרום-קעניק, וווּ דער דאָזיקער רוצח איז שווער פאַרווונדעט גע-וואָרן און זיך געמוזט היילן קרוב 6 חדשים. דעם דאָ-זיקן אַטענטאַט האָבן אויסגעפירט 3 מיטגלידער פון דער גראַדנער יידישער אונטערערדישער אַרגאַניזאַציע. דער שרייבער פון די שורות האָט זיך דירעקט אין דעם באַטייליקט.

פון די פאַרשיידענע גרופן יידישע אונטערערדישע קעמפער פון גראַדנע און פון גראַדנער אומגעגנט איז מיט יראת הכבוד צו דערמאָנען אַ גרופע פון 60 מענער און פרויען וועלכע האָבן געקעמפט מיט די נאַציס אין די קאַלץ-בערג אַרום גראַדנע. דער גרעסטער טייל פון זיי איז אומגעקומען אין קאַמף פאַרשאַפנדיק פאַרלוסטן פאַר די נאַציס און זייערע מיטהעלפער. אַ טייל פון זיי זענען לעבעדיקע אַריינגעפאלן אין די הענט פון די נאַציס. די דאָזיקע גרופע מיט דער העלדישער אונטערערדישער קעמפערין כייקע דובינסקא-אַרבאַך, זענען געבראַכט גע-וואָרן צוריק אין געטאָ און די אַנפירער פון דער גראַדנער געסטאָפּאָ האָבן געמאַכט אַן עפנטלעכן „ספעקטאַקל“ מיט

מיינע יאָר-אין און יאָר-אויס דערמאָנונגען סיי מינד-לעך און סיי שריפטלעך „פון דער גרויליקער פאַרגאנגענ-הייט“ זענען פאַקטן, אַן וועלכע עס איז באַפוצונגען. דאָס זענען געשעענישן אזוי ווי זיי זענען ווירקלעך פאַרגעקומען אין די יאָרן 1939-1945.

ס'איז דער הייליקער חוב פון די אַלע „וואָס זענען אין טרעבלינקע יאָ געווען“ נישט בלויז צו דערציילן און פאַרשרייבן פאַר די „וואָס זענען אין טרעבלינקע נישט געווען, נאָר אויך פאַר די על-פיינס לעבנגעליבענע נאָכן חורבן, וואָס הייבן אַן צו פאַרגעסן אָדער ווילן נישט דערציילן זייערע קינדער און אייניקלעך, אַז דאָס האָט מיט זיי פאַסירט, אַז דער דאָזיקער בלוטיק-טראַגישער קאַ-פיטל וואָס טראַגט סימבאָליש דעם נאָמען „6 מיליאָן“ איז געשטן מיט זיי גופא!

★

פון דעם טאָג אָן ווען מען האָט קרוב 25 טויזנט גראַד-נער יידישע איינוווינער אַריינגעטריבן אין די 2 שמאַלע און ענגע קוואַרטאַלן (שולעוו און סלאָבאָדקע — אין ענדע פון 1941) — איז די יידישע אונטערערדישע באַוועגונג כסדר געשטאַנען אין קאַנטאַקט — דורך געהיימע פאַר-בינדלעך — מיט די רוסישע און וויסרוסישע נישט אַר-גאַניזירטע פאַרטיזאַנער-גרופן אין די וועלדער אַרום גראַדנע און ווילנע. ספּעציעל געווען פאַרבונדן מיט דער יידישער אונטערערדישער באַוועגונג אין ביאָליסטאָק, ווילנע און וואַרשע.

צוליב דער געפאַר פון טויט-שטראַף פאַר אַ יידן, וואָס פאַרט פון איין שטאַט אין דער צווייטער, איז די איינ-ציקע מעגלעכקייט פון קאַנטאַקט געווען, זיך באַנוצן מיט פאַלשע „אַרישע“ פאַפירן. ווייניקער ריזיקאַליש איז עס געווען ווען מיט אַזעלכע „אַרישע“ דאָקומענטן האָבן זיך באַנוצט פרויען. אזוי האָט די גראַדנער יידישע אונטער-ערדישע אַרגאַניזאַציע באַקומען ידיעות דורך דער ווילנער אונטערערדישער קוריערין בלהה כאַזאַן (די „אַריעריין“ בראַנקאַ לימאַנאָווסקאַ) וועגן די שרעקלעכע שחיטות אויף פּאַנאַר. צוזאַמען מיט 2 אנד. פאַרשטייער פון די ווילנער פ.פ.א. (פאַראייניקטע פאַרטיזאַנער-אַרגאַניזאַציע) צווישן 1941-1942 האָבן זיי אַרגאַניזאַציאָנעל פאַרשטאַרקט די אונ-טערערדישע באַוועגונג אין ביידע גראַדנער געטאָס. און אין אָנהויב פון 1942 האָט זיך קאַנסטיטואירט (אויפן מוס-טער פון פ.פ.א.) אַ פאַראייניקטע אונטערערדישע אַרגאַני-זאַציע מיט אַ צווישן-פאַרטייאישן קאַמיטעט אין וועלכן עס זענען געווען פאַרטראַטן אַלע עקזיסטירנדיקע — ביז 1939 — יידישע פּאָליטישע און געזעלשאַפטלעכע אַרגאַ-ניזאַציעס אין גראַדנע, איינשליסלעך די יידישע קאַמוניסטן. דורך צופעליקע אַרעסטן צווישן די פּאָלאַקן און ווייס-

בירגער זענען פאלעסטינעזער... "אין קאנסעקווענץ וואלט די ארבעטער-פארטיי אנגענומען א גאנץ אנדערן וועג. אנטשטאט צו פירן אונטערהאנדלונגען וועגן אן אוי-טאנאמיע וואלטן מיר בעסער געפירט אונטערהאנדלונגען וועגן א טעריטאריאלן קאמפראמיס באזירט אויף דער יו"ען רעזאלוציע נר. 242".

פאר דער צוקונפט (אויב די אלטערנאטיווע וועט אי-בערנעמען די מאכט) זאגט פערעס אן:

פארהאנדלונגען מיט ירדן צו שאפן אן אלגעמיינע ראם, וואס וועט ארומנעמען דאס קעניגרייך פון ירדן און די טיילן פון יהודה, שומרון און עזה וואס ישראל וועט לסוף אויפגעבן. אין די פארהאנדלונגען וועט ישראל פא-דערן א פארזיכערונג, אז די צוריקגעגעבענע טעריטאריעס וועלן פארבלייבן דעמיליטאריזירט.

דאס איז אין קורצן די אזוי גערופענע "ירדן-אפציע" פון שמעון פערעס.

די "ירדן-אפציע" ציט צו מיט איר קלארקייט און לאגיק, וואס זאגט צו "אראפ אן עול פון קאפ"...

אויב אבער מען פארטראכט זיך אביסל לאגיש אין דער "ירדן-אפציע", איז זי א מוסטער פון נאאיוויטעט.

לאמיר אננעמען, אז דער קעניג כוסיין וועט גיין צום טיש, און וועט אננעמען דעם פלאן:

ווער איז כוסיין, וואס אויף זיין אונטערשריפט וועט זיך שטיצן די זיכערקייט פון ישראל? כוסיין איז נישט סאדאט. סאדאט איז א מצרי. ער רעפרעזענטירט די מצרישע אספיראציעס. געאפאליטיש זענען נישט פאראן קיין סיבות פאר א מצריש-ישראלדיקן קאנפליקט און דער שלום איז אין די געאפאליטישע אינטערעסן פון ביידע צדדים.

כוסיין רעפרעזענטירט נישט די אספיראציעס פון דעם פאלק אין זיין קעניגרייך. זיין האשעמיטישע דינאסטיע איז א פרעמדע און שטיצט זיך אויף די באגנעטן פון די בעדואינישע שבטים, וואס זענען א מינדערהייט. קיינער קאן נישט פארזיכערן ווי לאנג די האשעמיטישע דינאסטיע וועט קייניגן איבער ירדן, אבער קיינער קאן נישט אננע-מען, אז די האשעמיטישע דינאסטיע איז סטאביל. די מער-הייט פון דער באפעלקערונג זענען פאלעסטינער. אויב מלך כוסיין וועט אינקארפאירירן נאך א מיליאן צוויי הונ-דערט טויזנט פאלעסטינער, וועט די באזע אויף וועלכע עס שטיצט זיך זיין דינאסטיע ווערן אן אויבאדייטנדיקע מינ-דערהייט מיט א פאלעסטינעזישער באפעלקערונג פון קנאפע 90 פראצענט. די פאלעסטינעזער וועלן זיך נישט פילן פארפליכטעט מיט דער אונטערשריפט פון כוסיינען. אין זייערע אויגן וועט ער זיין א פארעטער.

וואס וועט זיין אויב א צוקונפטיקע ירדן-רעגירונג וועט אריינשיקן איר ארמיי אין דער דעמיליטאריזירטער זאנע?... ווען היטלערס ארמיי האט אריינמארשירט אין דער דעמיליטאריזירטער זאנע (1936) ביי דער פראנצויזישער גרענעץ האט א האן נישט געקרייט...

אין צוזאמנהאנג מיט דעם וואלט א קאנטראקטוע-לער הסכם מיט די לאקאלע פאלעסטינער, אפילו אין די ראמען פון אן אמתער פולער אויטאנאמיע געגעבן ישראל מער זיכערקייט. ווי אן אונטערשריפט פון כוסיינען, ווייל די אויטאנאמישע איינהייט מיט די גרעסטע פריווילעגיעס וועט דאך נישט האבן קיין שווער באוואפנטע ארמיי פאר א פלוצימדיקן פארעטערשן אנפאל. אמת, עס אנטשטייט א מעגלעכקייט, אז די אויטאנאמישע אויטאריטעט וועט איינלאדן א פרעמדע ארמיי, אבער דער שכל זאגט, אז זיי וועלן דאס נישט טאן, ווייל זיי וואלטן געווארן דער קרבן אין אזא צוזאמענשטויס.

דאס אבער איז דאך אלץ היפאטעטיש. דער קעניג כוסיין קומט דערווייל נישט צום טיש און סאדאט וויל אים נישט ביים טיש. די "ירדן-אפציע" איז א נאאיווע אילווע.

אויך די פאלעסטינער זענען דערווייל נישט גרייט צו גיין צום טיש. די סיטואציע איז זייער קאמפליצירט, אזוי, אז די ישובים וואס ווערן אויפגעשטעלט אויף מלוכה לאנד און אין פונקט, וויכטיק פאר ישראלס זיכערקייט זענען דערווייל די איינציקע רעאליטעט.



די פערזענלעכע אויפפירונג פון דעם אלטערנאטיוו-פירער טראגט אריין א משונהדיקן עלעמענט אין ישראל-דיקן סיסטעם. דער פירער פון דער אלטערנאטיוו פארט ארום איבער לענדער, ווערט אויפגענומען דורך מלוכה-מענער, אלס דער וואס איז גרייט צו מאכן קאנצעסיעס... (אזוי ווי ער וואלט שוין געווען פרעמיער-מיניסטער).

שמעון פערעס האט זיך אויסגעדריקט, אז בעגין וועט זיך מוזן צעגעוויינען, אז זיי ביידע "לויפן" פאר דעם זעלבן אמת און די קאנדידאטן פאר דער אמעריקאנער פרעזי-דענטשאפט פירן זיך אויך אויף אין אזא סטיל און שטייגער...

עס איז צו באדויערן, אז דער פירער פון דער אלטער-נאטיוו, זעט נישט איין דעם אונטערשיד צווישן אמעריקע און ישראל. וואס אמעריקע קאן זיך דערלויבן קאן זיך ישראל דערווייל נישט דערלויבן.

חלומות זענען פארגעפילן פון גרויסע אידיען... און גרויסע אידיען זוכן מיט מאכט זייער פארקערפערונג אין פאקטן.

י. ל. פריץ

וואס שייך סטימולירן גרעסערע פראדוקטיוויטעט, איז דער פראצעס פון סאנירן די נישט פראדוקטיווע „אל-על“ געזעלשאפט א באלערנדיקער ביישפיל. די ראל פון דער ארבעטער-אפאזיציע (די אלטערנאטיוו) אין דעם דאזיקן סכסוך רוקט אן ספקות וועגן דעם מוט פון דער אלטער-נאטיוו אין דעם ענין פון פראדוקטיוויקייט.

די אויסערן-פאליטיק

ווי זעט אויס דער געראנגל צווישן דער רעגירונג און דער אלטערנאטיוו אויפן געביטן פון אויסערן-פאליטיק? די התפעלות פון דעם סאדאט-וויזט קיין ירושלים און דער שלום-אפמאך מיט מצרים געהערן צו דער פאר-גאנגענהייט. די קעגנזייטיקע וויזטן פון מיניסטארן, פאר-לאמענטאריער, וויסנשאפטלער, ישראל-טוריסטן אין קאיר און ביי די פיראמידן, ווערן אנגענומען, ווי מ'זאגט דאס: אלס געשעענער פאקט.

אבער דער צווייטער טייל פון דעם „קעמפ דייוויד“ אפמאך — די עטאבלירונג פון דער אויטאנאמיע אין עזה, יהודה, שומרון, אט דער טייל געפינט זיך דערווייל אינעם אייז-קאסטן.

נישט אריינגענידן אין דעם ענין „לינקע-דוש“ (פארבינדונג) צווישן דעם אויטאנאמיע-פראבלעם און די נארמאליזאציע אין דעם שלום-פראצעס צווישן ישראל און מצרים — דארף מען נעמען אין באטראכט, אז אויב דער ענין פון אויטאנאמיע וועט נישט געלייזט ווערן פאר דעם ענדגילטיקן צוריקציען זיך פון סיני, וועט סאדאט זיין אין א בעסערער פאזיציע צו פרעסן פאר זיין שטעלונג. די ביז-איצטיקע פארהאנדלונגען וועגן דער אויטא-נאמיע צווישן ישראל און מצרים דערמאנען א דיאלאג צווישן צוויי טויבע. איינער זאגט: „גוט שבת“ און דער צווייטער ענטפערט: „רעטעך טראג איך“.

די שטעלונג פון פרעמיער-מיניסטער בעגין איז קלאר. ער האלט זיך לעגאליסטיש ביי דעם פראגראם, אז די אויטאנאמיע באציט זיך נאר צו די אראבער, וואס בא-וויינען די טעריטאריעס און נישט צו די טעריטאריעס גופא.

לויט א גענוי דעטאלירטן פלאן (פון אליהו בן-אלישר) ווערט די אויטאנאמישע אויטאריטעט באגרענעצט צו דער ראל פון א מוניציפאלער פארוואלטונג, למשל, דער ביל-דונגס-דעפארטאמענט וועט פארוואלטן מיט די שולן און אויסבילדן לערער, אבער די ביז-איצטיקע צענזור איבער טעקסט-ביכער בלייבט אין קראפט. דער פינאנס-דעפארטא-טאמענט וועט זיין בארעכטיקט ארויפצולייגן דירעקטע שטייערן, אבער נישט איינפירן אומדירעקטע שטייערן אדער צאל-טאריפן. דער טראנספארט דעפארטאמענט וועט זיין אונטער דער אויפזיכט פון ישראל „בכדי צו פארמיידן א פלוצלינגדיקן אפשוילוס פון די וועגן, וואס פירן צו די ישראל-ישובים“. די אויטאנאמישע אויטאריטעט וועט נישט האבן קיין רעכט זיך אריינצומישן אין דער פרייהייט פון באוועגונגען און עקאנאמישער אקטיוויטעט, וואס שייך

דער אימיגראציע פון די פליטים, וועט דאס זיין אפהענג-גיק פון ישראלס צושטימונגען א.א.וו. סאדאט ווידער, שטיצט זיך אויף דעם בפרושן אויס-דרוק „פולע“ אויטאנאמיע, וואס קאן נישט טאלערירן אזעל-כע באגרענעצונגען.

סאדאט ווייזט אן, אז דער „קעמפ דייוויד“-אפמאך שטרייכט אונטער בפרוש דעם טראנזיטארישן (איבער-גאנגס) כאראקטער פון דער אויטאנאמיע אויף פינף יאר, דער ענדגילטיקער סטאטוס פון די טעריטאריעס וועט דאן ווערן פארהאנדלט און באשלאסן. די פארהאנדלונגען וועלן זיין באזירט אויף דער יו-ען רעזאלוציע 242. זיי וועלן אויך לייען דאס אנצייכענען פון די גרענעצן, דעם כאראקטער פון די זיכערקייטס אראנזשירונגען. די לייוונג פון די פארהאנדלונגען מוז אנערקענען די לעגטימע רעכט פון די פאלעסטינער א.א.וו.

דאס אלץ שטייט בפרוש אין דעם „קעמפ דייוויד“ אפמאך.

עס אונטערלייגט נישט קיין צווייפל, אז בעגין האט קיינ-מאל נישט געהאט בדעה צוצולאזן, אז דער סטאטוס פון די טעריטאריעס זאל זיך א סך ענדערן נאכן איבער-גאנגס-פעריאד פון די פינף יאר. צוליב דעם איז די איי-לעניש איינצושטעלן דארט נייע ישובים (נישט פארבאטן אין דעם אפמאך) און אויך אויסצוברייטערן די עקזיס-טירנדיקע ישובים.

דערווייל זענען נישט פאראן קיין גרויסע האפע-נונגען, אז די אונטערהאנדלונגען זאלן פראגרעסירן.

וואס איז די שטעלונג פון דער אלטערנאטיוו? אין „פארעין אפערס“ מאגאזין (הארבסט 1980) האט שמעון פערעס פארעפנטלעכט א לענגערע אפהאנדלונג אונטער דעם טיטל: „א סטראטעגיע פאר שלום אין דעם מיטעלן מזרח“.

די אפהאנדלונג אנטהאלט א קלארע און לאגישע אנא-ליזע פון דער געאפאליטישער לאגע אינעם מיטעלן מזרח ווי אויך דעם פראגראם פון דער אפאזיציע צו לייען דעם פראבלעם פון די טעריטאריעס. אייניקע ציטאטן וועלן איי-לוסטירן נישט נאר דעם קלארן סטיל פון שמעון פערעס נאר אויך דעם תמצית פון זיין פראגראם: „מיר זענען געבליבן מיט דעם אממיינסטן קאמפליצירטן פראבלעם אויפן וועג צו אן אלזייטיקן שלום — די לייוונג פון דעם פאלעסטינעזישן פראבלעם און דער גורל פון יהודה, שומ-רון און עזה“... „אויב די אויטאנאמיע וועט רעאליזירט ווערן — אדער לויט בעגינס ווערסיע אדער לויט סא-דאטס ווערסיע — פילן מיר, אז מיר וועלן זיין ווייט פון א צופרידנסטעלנדיקער לייוונג. אויב ס'ווערט רעאליזירט אזוי ווי בעגין וויל עס, דעמאלט וועט ישראל זיך פאר-וואנדלען פון א יידישער מדינה אין א בינאציאנאלער גע-זעלשאפט“... „אויב מ'וועט דורכפירן מר. סאדאטס ווער-סיע, דעמאלט וועט אנטשטיין נאך איין פאלעסטינעזישער שטאט אין שכנות מיט ירדן, וואס איז שוין ווירקלעך א פאלעסטינעזישע מלוכה, ווייל די מערהייט פון אירע

אלטע גוטע צייטן האט א פעסל פעטראל געקאסט צוויי דאָ-
לער (1973). היינט מוז די מדינה צאלן פערציק דאלער
פאר א פעסל. צוואנציק פראצענט פונעם פעטראל פאר
נוץ האט די מדינה געשעפט פון די קוואלן אין סיני,
וועלכע זענען צוריקגעגעבן געווארן מצרים, פארן פרייז
פון שלום.

אזוי זענען די קאסטן פון אימפארטירן פעטראל גע-
שטיגן אין די לעצטע פאר יאר פון א פארהעלטנישמעסיק
באשיידענער סומע, ביז צו צוויי טויזנט פינף הונדערט
מיליאן דאלער א יאר. (בלויז אין לעצטן יאר איז דער
פרייז פון פעטראל געשטיגן הונדערט פראצענט...)

אין די אלטע גוטע צייטן האט די עבודה-רגירונג
באקומען פון אויסלאנד שטיצע און הלוואות (אויף קליינע
פראצענטער) אן ערך אכצן טויזנט מיליאן דאלער. ווען
די ליכוד-רגירונג איז געקומען צו דער מאכט, איז דער
מלוכה-אוצר געווען א לידיק שיסל, דערפאר אבער מיט
א גראבן פארטפאליא פון חובות.

דאס וואס די ליכוד-רגירונג באקומט היינט אין שטי-
צע און הלוואות (אויף הויכע פראצענטער 20-14 פרא-
צענט א יאר) דעקט אפילו נישט די באדינונג פון די אלטע
הלוואות. זיי האבן פארמשכנט די מדינה און די בעגין-רע-
גירונג מוז בארגן צוויי טויזנט מיליאן דאלער א יאר צו
באצאלן צינן.

היות דער בודזשעט באטרעפט אזוי פיל, ווי דער ווערט
פון דער גאנצער פראדוקציע פון לאנד, מוז די רעגירונג
דרוקן געלט בכדי די מלוכה זאל זיך נישט צוזאמענברעכן.
דאס איז די סיבה פון דער היפער-אינפלאציע...

וואס שלאגט פאר די אלטערנאטיוו אין איר פראגראם
צו סאנירן די ווירטשאפט?

דערווייל כמעט גארנישט. דאס איינציקע וואס מיר
האבן געהערט איז די אנשטרענגונג צו דערגרייכן א הע-
כערע פראדוקטיוויטעט פון דעם ישראלידיקן ארבעטער.
זייער וויכטיק און צו באגריסן. פאקטיש איז דאס איינס פון
די וויכטיקסטע פאקטארן צו א לייזונג, וואס קאן געזונט
מאכן די ישראלידיקע ווירטשאפט.

היינט-צו-טאג איז דער ווערט פון דער פראדוקטיו-
וויטעט פער קאפ קוים — 2.100 דאלער (נעמענדיק אין
באטראכט, אז די אמעריקאנער הילף און שטיצע און
הלוואות באטרעפט טויזנט דאלער פער קאפ... איז נישטא
מיט וואס צו שטאלצירן). דאס איז א זייער נידעריקע
פראדוקטיוויטעט.

געווען ממש גוטע צייטן אמאל. — די צייטן פון דוד בן
גוריון. דעמאלט איז די פראדוקטיוויטעט פער קאפ אין
ישראל געוואקסן צען פראצענט א יאר. אזא קאלאסאלן
עקאנאמישן וויקס אין דער נאציאנאלער עקאנאמיע האבן
דעמאלט דערגרייכט נאר דריי אנדערע לענדער: יאפאן,
דרום-קאריע און טייוואן. דעמאלט איז דער ישראלידיקער
ארבעטער געווען דורכגעדונגען מיט אידעאלים. ער
האט געפילט זיין אחריות פאר זיך און פאר דער מדינה
(פאקטיש מיינט פראדוקטיוויטעט ערלעכע, פלייסיקע
8 שעה ארבעט א טאג).

זייט 1967 איז די פראדוקטיוויטעט געווארן קלענער
און קלענער און איז היינט נידעריקער, ווי אין די זאטע
אייראפעישע לענדער.

קיינער באשולדיקט נישט די ליכוד-רגירונג, אז זי
האט פאראורזאכט די נידעריקע פראדוקטיוויטעט.

אדרבה: דער עקספארט איז שטארק געשטיגן, ספע-
ציעל דער עקספארט פון אינדוסטריעלע פראדוקטן פון
העכערער טעכנאלאגיע. דורכן דעוואלואירן די ישראל-
וואלוטע, זענען די ישראל-פראדוקטן געווארן ביליקער
אויפן וועלט-מארק. די עקספארט-סובסידיעס זענען גע-
שניטן געווארן און דאס האט געצווינגען די פראדוצענטן
עקספארטירן צו א בעסערער פראדוקטיוויטעט, בכדי זיין
קאנקורענץ-פעיך.

ווען אלץ וואלט געגאנגען לויטן פלאן, וואלט ישראל
אין די יארן 1984—1985 מער נישט געווען אנגעוויזן אויף
דער אמעריקאנער עקאנאמישער שטיצע. ישראל וואלט
געווארן עקאנאמיש זעלבשטענדיק.

איז אבער נישט אלץ געגאנגען לויטן פלאן. די גע-
האלטן און ארבעטס-לוינען זענען געשטיגן שנעלער און
העכער ווי די אינפלאציע (אין יאר 1977 אליין מיט 10
פראצענט). ס'איז נויטיק צו דערמאנען, אז אין מאי 1979
האט דער דעמאלטדיקער פינאנס-מיניסטער שמחה ערליך
געווארנט, אז אויב די רעגירונג וועט נישט רעדוצירן
דראסטיש די מלוכה-אויסגאבן, וועט די אינפלאציע איבער-
שטייגן 100 פראצענט. דער דראסטישער פלאן איז נישט
אנגענומען געווארן. יעדער מיניסטער איז א געפאנגע-
נער פון דעם אפאראט פון זיין דעפארטאמענט. ער איז
מסכים דראסטיש צו שניידן יענעם דעפארטאמענט.
אבער פאר זיין דעפארטאמענט פארלאנגט ער אן הוספה.
דער סך-הכל — מער אינפלאציע.

דאס איז דער הויפט-חטא פון דער ליכוד-רגירונג.
ווען די רעגירונג האט ענדלעך באשלאסן דראסטיש צו
שניידן דעם מלוכה-סעקטאר (אפילו דעם בודזשעט פון
צה"ל) האבן זיך אנגעהויבן מחלוקות. עזר ווייצמאן האט
דעמיסאגירט און שפעטער האט דער פינאנס-מיניסטער
יגאל הורוויץ רעזיגנירט. דער קריזיס האט געצווינגען
די רעגירונג צו גיין צו וואלן.

פון די ביז-איצטיקע אויספירונגען איז קלאר, אז בכדי
צו סאנירן די ישראלידיקע עקאנאמיע (וואס איז מעגלעך
אין לויף פון 5-7 יאר) מוזן אנגענומען ווערן דראקאנישע
שריט צו שניידן דעם נישט פראדוקטיוון מלוכה-סעקטאר
און גלייכצייטיק מוז די פראדוקטיוויקייט דראסטיש שטייגן,
ווייל נאר דורך א פארגרעסערטן עקספארט קענען אריינ-
קומען געלטער צו דעקן די הוצאות פון אימפארט.

נישטא קיין אנדער אויסוועג.
צי וועט די אלטערנאטיוו זיין וויליק צו רעדוצירן
דראסטיש דעם מלוכה-סעקטאר און סטימולירן א גרעסערע
פראדוקטיוויטעט?

מ'דארף דאך געדענקן, אז דאס איז געווען דער מערד-
רעזשים וואס האט אויפגעשטעלט און צעבלאזן דעם
מלוכה-אפאראט.

די אלטערנאטיוו

אין א דעמאקראטישן סיסטעם ווערט די פארלאמענטארישע אפאזיציע באטראכט אלס די אלטערנאטיוו. ס'איז די אויפגאבע און פליכט פון דער אפאזיציע זיך קעגנצורשטעלן און אויפווייזן די פעלערן פון דער רעגירונג. אין טאג-טעגלעכן פראצעס פון דער פארלאמענטארישער ארבעט באקעמפט זי די געזעץ־פראיעקטן, וואס די רעגירונג שלאגט פאר, און טראגט אריין אויסבעסערונגען אפילו ווען ס'איז קלאר, אז די מערהייט וועט די אויסבעסערונגען אפוארפן. אין דער דעבאטע קריטיקירט די אפאזיציע די האנדלונגען און אלץ, וואס זי באטראכט אלס פעלערן פון דער רעגירונג, ארגומענטירנדיק, אז די דאזיקע האנדלונגען און פעלערן זענען קעגן די אינטערעסן פונעם פאלק און לאנד. פאר די וואלן שטעלט די אפאזיציע פאר איר אייגענעם אלזייטיקן פראגראם, די פלאטפארמע פאר וועלכער זי זוכט דעם מאנדאט כדי צו שאפן די רעגירונג. די זאכלעכקייט פון דער פלאטפארמע, ווי אויך די זאכלעכקייט און פערזענלעכע אויפפירונגען פון די אפאזיציע־פירער דארפן איבערצייגן די ווילער, אז דאס איז די אלטערנאטיוו.

גלייכצייטיק דארף מען געדענקן אין דעם שפריכווארט, אז דאס איז די דיסקרעדיטירטע רעגירונג וואס פארלירט די וואלן און נישט די אפאזיציע וואס געווינט...



לויט די "פאלסטערס", וואס מעסטן די שטימונג פון דער באפעלקערונג אין ישראל, איז דער "רעקארד" פון דער רעגירונג אזא, אז ווען ס'וואלטן היינט געווען וואלן וואלט די רעגירונג געליטן א מפלה.

נישט קיין ווונדער, די עקאנאמישע לאגע אין אין א

מיר, די שארית הפליטה פון חורבן געווארן ווייניקער, און אונדזער שטים אין דער וועלט ווערט וואס אמאל שוואכער.

פון דער טריבונע פון די פאראייניקטע פעלקער הערט מען אנטיסעמיטישע רעדעס געווענדט קעגן מדינת ישראל, אבער מיינען — מיינט מען אונדז אלעמען, ווי מיר זאלן נישט זיין.

אונדזער טרויער דארף אויך ווערן — אונדזער פראטעסט, פונקט ווי די קוילן פון ווארשעווער געטא געשאסן צו די נאצישע רוצחים, האבן אויך געטראפן דעם געוויסן פון דער וועלט, וואס האט מיטאמאל דערזען: רעשטלעך פון א פאלק שטייען אין העלדישן געראנגל, נישט נאר פאר זייער לעבן און פרייהייט, נאר פאר דער פרייהייט פון דער גאנצער וועלט, אויף וועלכער ס'האט זיך פארמאסטן די נאצישע האק.

מ.א.

"מעס". צי קאן א רעגירונג האבן א האפענונג ווידער אויסגעוויילט צו ווערן, ווען די אינפלאציע בושעוועט 130-140 פראצענט א יאר?

מיניסטארן אין כנסת, חברים פון דער קאאליציע דעפעקטירן ווי פון א זינקענדיקער שיף.

די פארהאנדלונגען וועגן דער אויטאנאמיע און דעם שלום־פראצעס זענען אין שטילשטאנד, און א האפענונג אויף פארשריט און לייזונגען.

די עקאנאמיע

בכדי אפצושאצן די אויסזיכטן פון דער אלטערנאטיוו אויפן עקאנאמישן געביט, מוז מען אביעקטיוו אנאליזירן די סיבות פון דער עקאנאמישער בלאטע אין וועלכער די מדינה געפינט זיך. מען מוז פעסטשטעלן די שולד און פאראנטווארטלעכקייט פון דער רעגירונג פאר דעם טרויעריקן מצב. דאס וועט דערמעגלעכן אפצושאצן דעם פראגראם פון דער אלטערנאטיוו ארויסצוציען דעם עקאנאמישן וואגן פון דער בלאטע און סאגירן די ווירטשאפט.

די רעגירונג וועט פארשטענדלעך זיך פארענטפערן מיט תרוצים.

דער מיליטערישער בודזשעט עסט אויף 30 פראצענט פון דער גאנצער נאציאנאלער פראדוקציע. די ארמיי קאנטאומירט 15 פראצענט פון דער אינדוסטריעלער פראדוקציע און 20 פראצענט פון דער ארבעטערשאפט. דער מיליטערישער בודזשעט באטרעפט איבער 1000 דאלאר פער קאפ.

די ספעציפישע לאגע פון דעם ישוב, וואס געפינט זיך אין א באלאגערונגס־צושטאנד פאדערט פון דער רעגירונג צו פארזיכערן יעדן מיט ארבעט און מיט א מינימאלן לעבן־סטאנדארד. די לעבנסווייזיקע אינטערעסן פון דער מדינה דערלויבן נישט צו רעדוצירן די אויסגאבן פאר דעם "וועלפער" פון דער געזעלשאפט.

ביי אזא צושטאנד איז דער בודזשעט פון דער רעגירונג אזוי גרויס, ווי די ווערט פון דער פראדוקציע פונעם גאנצן פאלק. דאס הייסט, אז ווען ס'וואלטן נישט אריינגעקומען קיין הלוואות און שטיצע פון אויסלאנד וואלטן די מענטשן, וואס באקומען נישט קיין געהאלט, אדער שטיצע פון דער רעגירונג, — געבליבן אן א גראשן אויף א שטיקל טרוקן ברויט.

"תרוצים, פוילע תרוצים" — וועט הילכן די פראגאגאנדע־מאשין פון דער אלטערנאטיוו, אנווייזנדיק, אז די דאזיקע פראבלעמען האבן עקזיסטירט זייט דער אנטשטייאונג פון דער מדינה. געווען אינפלאציע אבער נישט די קאטאסטראפאלע היפער־אינפלאציע פון 140 פראצענט, פאר וועלכער נאר די בעגין־רעגירונג איז פאראנטווארטלעך...

פאראן אין דעם א שטיק אמת, אפשר א האלבער אמת, ווייל עס זענען אויפגעשווימען פראבלעמען, וועלכע זענען פריער נישט געווען...

למשל, די קאסטן פון אימפארטירן פעטראל. אין די

מעלבורנער בלעטער

ליטעראריש-געזעלשאפטלעכע אויסגאבע

"KADIMAH", 7 Selwyn Street, Elsternwick, Victoria, 3185, Australia.

אדרעס פון רעדאקציע:

מעלבורן, אויסטראליע

נומער 2 (26)

אפריל-מאי 1981

עם ישראל חי!

דער צוזאמענפאר פון שארית הפליטה אין ישראל, אין יוני ה. י. איז א ווירדיקע דעמאנסטראציע קעגן אלע בא-מיונגען פון נאציזם, און פון די אלע, וואס האבן אט די לערע אריינגענומען אין זייערע פאליטישע פלענער און רעזשימען.

די שארית-הפליטה—די, וועלכע זענען ארויס פון נאצי-גיהנום און אנדערע גיהנוםס, וועלן דעמאנסטרירן די סאמע פשוטסטע זאך, צוליב וועלכער קיינער דעמאנסטרירט איבערהויפט נישט: מיר, דאס אויסגעבלוטיקט יידיש פאלק פון אייראפע זענען דא; נאך מער — אונדזער זיין איז א דארן אין דעם געוויסן פון דער מענטשהייט, א דער-מאנונג אין יענע טראגישע טעג, ווען דער נאציזם האט הפקרדיק „גערייניקט“ אייראפע פון די יידן, אן צו הערן א ווארט פון פראטעסט, פון ווארענונג מצד די מעכטיקע אליאירטע פעלקער. זיי האט געפעלט דער מוט (און אפשר — דער חשק) צו לאזן וויסן די נאציס, אז דאס אומ-ברענגען מיליאנען יידן איז א פארברעכן קעגן דער מענטשהייט, פאר וועלכן מ'וועט שטיין פארן משפט.

דער געוויסן פון דער וועלט האט זיך ווי נישט איז אויסגערעגולירט; זיך צוגעפאסט; שלום געמאכט מיט זיך. געשיכטע אבער האט איר אייגענעם וועג נקמה צו נעמען פאר אט דער גלייכגילטיקער צופאסונג.

דער נאציזם האט איבערגעלאזט א גייסטיקע צוואה, אז: מארד, קרימינעלע פארברעכנס, רויבערייען, גענאסיד — קאנען לעגאליזירט ווערן דורך געבן זיי א פאליטישע מאטיווירונג. יעדער פארברעכער, ווי שוידערלעך זיין פאר-ברעכן זאל נישט זיין, וועט אלע מאל געפינען א דערקלע-רונג, אן „אליבי“ פאר זיין פארברעכן. דאס געריכט ווארפט געוויינלעך אפ די דאזיקע אויפקלערונגען פון אינדיוויד-דועלן פארברעכער, ווי זינלאזיקייט, אין בעסטן פאל, לאזט דאס געריכט אים פסיכיש אונטערזוכן.

די פאליטישע מאטיווירונג פון די מערדערייען דורך פארשידענע טעראר-גרופן, וואס ווערן אויסגעפירט אין נאמען פון צווייפלהפטע, פארקריפטע אידייען, זענען גע-ווארן אקצעפטירט דורך דעם געוויסן פון דער וועלט, און פון א סך רעגירונגען. זיי האבן אפילו באקומען א לעגאלן סטאטוס, דורך צוטיילן זיי די טריבונע פון די פאראייניקט-

טע פעלקער; מען באצייכנט זיי ווי פרייהייטס-קעמפער, מארטירער און אידעאליסטן. מען געפינט אין די מאדערנע ווערטער-ביכער גענוג אויסדרוקן וואס גיבן צו די פאר-ברעכער אן ארעאל פון העלדישקייט.

די וועלט איז ארומגעוויקלט מיט א קייט, געפלאכטן פון טעראריסטישן שטעכל-דראט, וואס ציט זיך פון יאפאן (די רויטע ארמיי) איבער איטאליע (די רויטע בריגאדעס), דורך אירלאנד (די רעפובליקאנער ארמיי), איבער איראן (די רעוואלוציאנערע סטודענטן) און די פ.ל.א. — וואס איז די פארבינדלעריין, צושטעלעריין פון געווער און קאאר-דינאציע פאר די אלע גרופן.

דער קלעם, אין וועלכן די וועלט געפינט זיך, קריגט די שטילע (און טיילמאל — אפענע) אונטערשטיצונג פון סאוויעט-רוסלאנד, ווי זיי געפינען נישט נאר באזעס פאר זייער צוגרייטונג, נאר אויך א ברכה פאר זייערע טאטן. אויך לענדער פון מערב גיבן זייער הסכמה פאר דער טע-טיקייט פון דער פ.ל.א. מיטן באדינג, זיי זאלן נישט צופיל אויפרייסן די אויגן פון ארום און נישט צופיל מיסברויכן מיט דער גאסטפריינדלעכקייט פון די לענדער.

נישט נאר דער מערב — אויך די קאמוניסטישע וועלט — האט גארנישט געלערנט פון זייערע פעלערן. היטלער איז געקומען צו דער מאכט, ווייל די דייטשע קאמוניסטי-שע פארטיי האט אנטשטאט קעמפן קעגן היטלערן—געקעמפט קעגן די ברידער-ארבעטער, קעגן דער סאציאל-דעמאקרא-טישער פארטיי. די לאזונג איז געווען: „נאך היטלערן קומען מיר!“ דער דאזיקער פאטאלער, פאליטישער טעות (לויט די אינסטרוקציעס פון קאמינטערן) האט געקאסט נישט נאר דאס לעבן פון זעקס מיליאן יידן און מיליאנען אנ-דערע מענטשן פון פארשידענע נאציאנאליטעטן, נאר די סאוויעטן אליין האבן פארלוירן אין דער בלוטיקער מלחמה 25 מיליאן מענטשן! דאך חזרן זיי איבער דעם זעלבן פע-לער פון כאווען די טעראריסטישע גרופן, גלויבנדיק אין אלטן כלל, אז ס'איז גוט צו כאפן פיש אין מוטנעם ווא-סער...

ווי שטייען מיר יידן — אין אט דעם דאזיקן געראנגל? מיר שטייען אליין מיט אונדזערע קדושים, מיט אונ-דער צער און אונדזער ווייטאג.

38 יאר זענען פארביי פון דעם טראגישן טאג — וואס הייסט: ווארשעווער געטא-אויפשטאנד. זינט דאן זענען

א י נ ה א ל ט :

- 1 מ. א. — עם ישראל חי!
- 2 דר. מ. פערשטענדיק — די אלטערנאטיוו
- 6 י. אַרבאך — פון דער גרויליקער פארגאנגענהייט
- 8 י. ראָזענבערג — יאש, דו ביסט קין! (פאָעמע)
- 9 ניומאן ראָזענטאל — די טראגעדיע ביאליסטאָק (רעצענזיע)—ידיש: י.מ.ל.
- 11 א. ציקערט — חלום-פוילן (ליד)
- 12 פראָפ. ירמיה יובל — דאָס געשפענסט האָט זיך אויפגעוועקט
- 15 י. ראָזענבערג — אַמעריקע און אירע קריטיקערס
- 17 ש. שווייצער — משה קולבאָק
- 18 מ. קולבאָק — יידישע ווערטער (ליד)
- 18 מ. אייזענבוך — מיין זעלמעניאַנישן ברודער (ליד)
- 19 וו. יאָבלאָנסקי — צום 38טן יאָרטאָג פון אויפשטאַנד אין וואַרשעווער געטאָ
- 20 י. האָמער — „מעלבאָרנער בלעטער“
- 21 מ. אייזענבוך — דאָס היימלאָזע ליד פון ותיק
- 24 ש. בענעט — 35 יאָר „הומיר“־כאָר
- 26 „קדימה“־טעטיקייטס־באַריכט
- 27 מעפּ — אין אונדזער סביבה

הערב לבורנער בלעטער

1943 — געטא-נומער — 1981

געדענק די 6 ביליאן קדושים



וואס דערפון, אז ס'וועלן פאלן די ממשלות
פון דעם היינט ווי פוילע ראמען און פארגיין?
ס'וועלן העק נאך בלישמשען, ס'וועלן פווישמשען קללות,
איך וועל שטענדיק שטארבן עלנא, פרעמד, אליין.
א. לעיעלעס

כ'זע די פויער-הורבות. אויף די שווארצע לוחות
אין דעם אש פון מיין פארברענטן מענטשן-רעכט,
לייען איך דאס רעכט פון אוממענטש, ס'רעכט פון
וואס כסדר לעכט עס אויף און שלאגט און שעכט.

ארויסגעגעבן דורך דער „קדימה" אין מעלבארו, אויסטראליע

אפריל-מאי 1981

נר. 2 (26)

מעלבארו